

RAPPORT

Evaluatie Natura 2000-beheerplan Merengebied

Van de Natura 2000-gebieden Snitsermargebiet (Sneekermeergebied), Witte en Swarte Brekken (Witte en Zwarte Brekken) & Aldegeaster Brekken, Fluezen e.o. (Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.).

Klant: Provincie Fryslân

Referentie: BI5395-WM-RP-221104-1347

Status: Definitief/1

Datum: Thursday, 17 November 2022

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Euvelgunnerweg 25A
9723 CV Groningen
Water & Maritime
Trade register number: 56515154

+31 88 348 53 00 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Evaluatie Natura 2000-beheerplan Merengebied

Sub titel: Van de Natura 2000-gebieden Snitsermargebiet (Sneekermeergebied), Witte en Swarte Brekken (Witte en Zwarte Brekken) & Aldegeaster Brekken, Fluezen e.o. (Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.).

Referentie: BI5395-WM-RP-221104-1347

Status: 1/Definitief

Datum: Thursday, 17 November 2022

Projectnaam: Beheerplan Merengebied

Projectnummer: BI5395

Auteur(s): Royal HaskoningDHV

Opgesteld door: Royal HaskoningDHV

Gecontroleerd door: CVDZ

Datum: 12-9-2022

Goedgekeurd door: CVDZ

Datum: 12-9-2022

Classificatie		
Projectgerelateerd		

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden veelevoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Samenvatting

Het beheerplan voor de Natura 2000-gebieden Sneekermeergebied (gebiedsnummer 12), Witte en Zwarte Brekken (gebiedsnummer 11) & Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. (gebiedsnummer 10) is in september 2014 vastgesteld met een looptijd van zes jaar. Na zes jaar is gekozen om het beheerplan met drie jaar te verlengen en in die periode het beheerplan te evalueren en een geactualiseerd beheerplan op te stellen. De informatie uit deze evaluatie is een eerste stap voor het opstellen van een herzien beheerplan.

In deze evaluatie is gekeken naar de stand van zaken van de uitvoeringsmaatregelen, monitoring en de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daarnaast is gekeken naar factoren in en om het gebied die in het beheerplan zijn benoemd als risicovol voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

Realisatie van de voorgestelde (inrichtings)maatregelen en monitoring

Een groot deel van de voorgestelde maatregelen uit het eerste beheerplan zijn uitgevoerd. Een deel van de maatregelen die niet uitgevoerd zijn, zijn bedoeld om kernopgaven in de drie Natura 2000-gebieden aan te pakken. De kernopgaven zijn strikt geen doelstellingen voor een Natura 2000-gebied maar geven richting aan het type (eco)systeem dat moet ontwikkeld en vormen hiermee als het ware de randvoorwaarden voor de instandhoudingsdoelstellingen. Daarnaast zijn een deel van de maatregelen, die voorzien waren in de eerste beheerplanperiode, pas vanaf 2019 uitgevoerd. Dit is te recent om definitieve uitspraken te kunnen doen over de ontwikkeling van het leefgebied van een soort of van een habitatype na uitvoering van de maatregelen. Tevens is de monitoring, zoals vastgelegd in het eerste beheerplan, niet volledig uitgevoerd wat de beoordeling van instandhoudingsdoelstellingen bemoeilijkt. De tweede beheerplanperiode 2023-2029 zal meer duidelijkheid moeten geven over de ontwikkeling van het gebied, de effectiviteit van de maatregelen en de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen.

Stand van zaken instandhoudingsdoelstellingen

Het doel van alle genomen maatregelen is uiteindelijk om een (positieve) bijdrage te leveren aan de instandhoudingsdoelstellingen in het Merengebied. Het is dan ook belangrijk om te weten in welke mate deze doelstellingen tot nu toe zijn gerealiseerd. Om hier een uitspraak over te kunnen doen, zijn beschikbare gegevens verzameld over populaties en leefgebieden van aangewezen soorten. Hierbij is gebleken dat nagenoeg alleen de monitoringsgegevens van soorten een beeld kunnen geven over de status van instandhoudingsdoelstellingen in het gebied. Voor het Merengebied gelden instandhoudingsdoelstellingen voor broedvogels, niet-broedvogels (overwinterende vogels), habitatrichtlijnsoorten en habitattypen. Monitoring van vogels is bijgehouden, de gegevens via Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) worden aangevuld met provinciale monitoring, welke inzichten geven over populatie ontwikkeling voor de instandhoudingsdoelstellingen. Voor habitatsoorten is in 2019 een structureel provinciaal meetnet gestart aanvullend op eventuele NEM-gegevens en andere meetnetten. Deze data geven een eerste inzicht, welke is aangevuld met expert oordeel. De vegetatiekarteringen voor de habitattypen zijn helaas onvolledig en ook de monitoring van maatregelen vindt weinig plaats in het Merengebied, zodat met name de aanwezige gegevens ten aanzien van soorten zijn beoordeeld. Daarnaast zijn er weinig gebiedsspecifieke gegevens met betrekking tot recreatie. Als aanvulling is aan enkele experts gevraagd om aan te geven welke knelpunten in het gebied nog aanwezig zijn, waardoor de doelstellingen niet gerealiseerd konden worden. In de onderstaande tabellen is een overzicht gegeven van het doelbereik ten aanzien van de instandhoudingsdoelstellingen in het Merengebied.

Tabel 1-1. Populatie en trend vogels Sneekermeergebied (Sovon, 2022a). ++ is sterk positief, + is positief, 0 is stabiel, geen significante trend, - is negatief, -- is sterk negatief, ? is onbekend. Het doel voor foeragerende ganzen is aangegeven met een *. De lange termijn is de trend vanaf 1990, de korte termijn gaat over de laatste 12 jaar (© Netwerk Ecologische Monitoring Sovon, RWS, CBS, provincies).

Soort	Doel	Lange termijn	Korte termijn	Lange termijn (landelijk)	Korte termijn (landelijk)	Populatie 2014/2015-2019/2020	Populatie t.o.v. doel
Broedvogels							
Kemphaan	20	--	?	--	--	0,17	-99%
Kwartelkoning	2	?	?	-	-	0	-100%
Porseleinhoen	2	?	?	-	-	0,6	-70%
Rietzanger	370	0	0	+	+	438	18%
Niet-broedvogels							
Kleine Rietgans	580	--	--	-	--	2	-100%
Kolgans	1400*	-	?	+	-	403	-71%
Kolgans	91800	+	?	+	-	35192	-62%
Brandgans	740*	+	?	++	+	938	27%
Brandgans	60300	+	?	++	+	55274	-8%
Smient	5900	-	?	+	0	3285	-44%
Krakeend	220	+	+	++	++	327	49%
Wintertaling	890*	-	-	+	+	567	-36%
Wilde Eend	1500	-	-	-	-	637	-58%
Slobeend	150	?	++	+	+	190	27%
Meerkoet	1700	-	?	0	+	437	-74%
Goudplevier	520	?	?	-	-	214	-59%
Kievit	3500	-	-	-	-	1302	-63%
Kemphaan	960*	-	-	-	0	321	-67%
Kemphaan	5200	++	?	-	0	1788	-66%
Grutto	110*	?	?	-	-	141	28%
Grutto	970	+	+	-	-	2266	134%
Wulp	1000	?	?	+	0	568	-43%

Tabel 1-2. Populatie en trend van niet-broedvogels Witte en Zwarte Brekken (Sovon, 2022b). ++ is sterk positief, + is positief, 0 is onveranderd, geen significante trend, - is negatief, -- is sterk negatief, ? is onbekend. De lange termijn is de trend vanaf 1990, de korte termijn gaat over de laatste 12 jaar (© Netwerk Ecologische Monitoring Sovon, RWS, CBS, provincies).

Soort	Doel	Lange termijn	Korte termijn	Lange termijn (landelijke)	Korte termijn (landelijk)	Populatie 2014/2015-2019/2020	Populatie t.o.v. doel
Niet broedvogels							
Kleine Rietgans	7700	--	--	-	--	22	-100%
Kolgans	9700	++	0	+	-	9036	-7%
Brandgans	6200	++	?	++	+	3745	-40%
Smient	1100	-	-	+	0	562	-49%
Krakeend	70	+	+	++	++	144	105%
Wintertaling	340	-	-	+	+	188	-45%
Slobeend	100	0	+	+	+	97	-3%
Kemphaan	6300	--	?	-	0	522	-92%
Grutto	940	0	0	-	-	655	-30%

Tabel 1-3. Populatie en trend vogels Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o (Sovon, 2022c). ++ is sterk positief, + is positief, 0 is onveranderd, geen significante trend, - is negatief, -- is sterk negatief, ? is onbekend. De lange termijn is de trend vanaf 1990, de korte termijn gaat over de laatste 12 jaar (© Netwerk Ecologische Monitoring Sovon, RWS, CBS, provincies).

Soort	Doel	Lange termijn	Korte termijn	Lange termijn (landelijke)	Korte termijn (landelijk)	Populatie 2014/2015-2019/2020	Populatie t.o.v. doel
Broedvogels							
Porseleinhoen	1	?	?	-	-	0	-100%
Niet-broedvogels							
Kleine Rietgans	20500	--	--	-	--	3402	-83%
Kolgans	6700	+	?	+	-	14158	111%
Brandgans	39300	?	?	++	+	31095	-21%
Smient	2700	+	++	+	0	5208	93%
Kemphaan	2300	++	?	-	0	1691	-27%
Wulp	Behoud	?	?	+	0	2027	?
Kuifeend	2400	--	--	0	-	1295	-46%
Nonnetje	50	-	-	-	-	24	-52%

Tabel 1-4. Staat van instandhouding van Habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o..

Staat van instandhouding	
Habitattypen	
H3150 - Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	Geen beoordeling mogelijk **
H6430A - Ruigten en zomen, subtype moerasspirea	Geen beoordeling mogelijk**
H6430B - Ruigten en zomen, subtype harig wilgenroosje	Geen beoordeling mogelijk**
Habitatrichtlijnsoorten	
Meervleermuis	Sterk negatief trend
Noordse woelmuis	Zeer ongunstig

** hier is geen beoordeling mogelijk van het ontbreken van een trendreeks, aangezien de kartering 1x in 12 jaar wordt uitgevoerd. Hierdoor is er nog geen vlakdekkende vegetatiekartering en T1 kaart, hierdoor is een vergelijking niet mogelijk.

Opsommend voor de instandhoudingsdoelstellingen kan worden gesteld dat:

- In het Sneekermeergebied worden de aantallen van de IHD van 1 van de 4 broedvogelsoorten en van 3 van de 14 niet-broedvogelsoorten gehaald;
- In de Witte en Zwarte Brekken worden de aantallen van de IHD van 1 van de 9 niet-broedvogelsoorten gehaald;
- De IHD van geen van de habitatrichtlijnsoorten in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. wordt gehaald. Bovendien is er sprake van een zeer ongunstige staat van instandhouding van zowel meervleermuis als noordse woelmuis. Daarnaast is van de 3 habitattypen geen goed beeld te schetsen vanwege een gebrek aan gegevens. De aantallen van de IHD van porseleinhoen worden niet gehaald. De aantallen van de IHD van 3 van de 8 niet-broedvogelsoorten worden gehaald.

Overige

Het Merengebied biedt ook kansen voor andere natuurwaarden buiten de kaders van Natura 2000. Het gaat naast habitatrichtlijnsoorten zoals de recent door het Rijk bij de EU aangemelde otter, om bijvoorbeeld weidevogels en de grote modderkruiper (Dit is ook een habitatrichtlijnsoort alleen geen aanwijzing in merengebied). Mogelijk wordt het gebied aanvullend aangewezen (middels het veegbesluit, zie onderstaande paragraaf) als belangrijk leefgebied voor andere soorten vanuit Natura 2000, maar ook ander landelijk beleid kan een rol gaan spelen in het gebied. Het integreren van doelen is wenselijk, waarbij de Natura 2000-doelen prioritair blijven.

Ontwerp-wijzigingsbesluit aanwezige waarden

Middels het *Ontwerp-wijzigingsbesluit aanwezige waarden* (Ministerie LNV, 2018) zijn twee stikstofgevoelige habitattypen, te weten H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) en H91D0 Hoogveenbossen, aangewezen voor het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. Ook zijn binnen het veegbesluit voor het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. de soorten kleine modderkruiper en rivierdonderpad opgenomen. De Gedeputeerden Staten (GS) van Fryslân hebben minister Van der Wal op 1 juni in een brief verzocht om af te zien van de aanwijzing van de Fûgelhoeke in Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. als stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. Omdat er op dit moment nog geen instandhoudingsdoelstellingen gelden voor hierboven genomen habitatsoorten – en typen zijn deze niet meegenomen in de evaluatie.

Invasieve exoten

De Provincie Fryslân is momenteel bezig met de uitwerking van het invasieve exotenbeleid. Conform planning zal dit medio november 2022 in de Staten worden besproken. Uitgangspunt hierbij zal zijn dat invasieve exotenbestrijding en beheer binnen Natura 2000-gebieden zo veel mogelijk gekoppeld zal worden aan beheermaatregelen gericht op instandhouding van soorten en habitats in deze gebieden. Deze aanpak zal daarom worden meegenomen in de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Friese Merengebied.

Proces

Omdat het grootste deel van de aantallen van de IHD van (niet-)broedvogels niet worden gehaald en veel essentiële informatie ontbreekt om conclusies te trekken omtrent de vogels, Habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten is het noodzakelijk om de uitwerking van de getroffen maatregelen beter te monitoren. Hiervoor is het daarnaast noodzakelijk dat monitoring-gegevens beter worden gedeeld, er een coördinator wordt aangesteld en een gedegen monitoringsplan wordt opgesteld. Het ingezette stakeholderproces voor de tweede beheerplanperiode dient geïntensiveerd worden, door bijvoorbeeld het instellen van een klankbordgroep, het gericht informeren van stakeholders over het proces, de inrichting, beheer en monitoring en dit ook met een breder publiek te delen. Dat betekent dus dat er gericht gekeken moet worden naar de stakeholdergroepen; wie, hoe en wanneer worden zij betrokken? Zodat de omgeving beter geïnformeerd wordt over het proces en de inhoud van het beheerplan.

Inhoud

Samenvatting	ii
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doel	1
1.3 Methodiek evaluatie	2
1.4 Landelijke processen	2
1.5 Opbouw evaluatierapport	3
2 Het gebied, de doelstellingen en het huidige beheerplan	5
2.1 Het gebied	5
2.2 Doelstellingen Merengebied	6
3 Uitvoering maatregelen beheerplan	10
3.1 Inrichtingsmaatregelen	10
3.2 Monitoringsmaatregelen	19
3.2.1 Monitoring van kernopgaven en instandhoudingsdoelstellingen	20
3.3 Financieel overzicht	22
3.3.1 Provinciaal (Natura 2000) budget	23
3.3.2 Verantwoording budget	23
4 Ruimtelijke condities in relatie tot de doelstellingen van het gebied	27
4.1 Water	27
4.1.1 Waterkwaliteit	27
4.1.2 Waterpeil boezem	29
4.2 Stikstof	30
4.3 Vegetatie en milieucondities ten aanzien van leefgebied	30
4.4 Voorkomen exoten binnen en buiten het Natura 2000-gebied	30
4.5 Overige ontwikkelingen in en rondom het Merengebied	31
5 Ontwikkelingen instandhoudingsdoelstellingen	34
5.1 Bronnen en analyse	34
5.2 Broedvogels	36
5.2.1 Kempmaan	36
5.2.2 Kwartelkoning	37
5.2.3. Porseleinhoen	37
5.2.4 Rietzanger	38
5.3 Niet-broedvogels	38
5.3.1 Kleine rietgans	40

5.3.2	Kolgans	41
5.3.3	Brandgans	41
5.3.4	Smient	42
5.3.5	Krakeend	44
5.3.6	Wintertaling	44
5.3.7	Wilde eend	45
5.3.8	Slobeend	45
5.3.9	Meerkoet	46
5.3.10	Goudplevier	46
5.3.11	Kievit	47
5.3.12	Kemphaan	47
5.3.13	Grutto	48
5.3.14	Wulp	49
5.3.15	Kuifeend	49
5.3.16	Nonnetje	50
5.4	Habitatrichtlijnsoorten	50
5.4.1	Meervleermuis	50
5.4.2	Noordse woelmuis	51
5.5	Habitattypen	53
5.5.1	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	53
5.5.2	Ruigten en zomen (moerasspirea)	55
5.5.3	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	55
6	Doelbereik opgaven vanuit beheerplan	57
6.1	Doelbereik (inrichtings)maatregelen	57
6.1.1	Sneekermeergebied	58
6.1.2	Witte en Zwarte Brekken	62
6.1.3	Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.	66
6.2	Koppeling staat van instandhouding en leefgebieden (vogels)	71
6.3	Analyse kernopgaven beheerplan	71
6.4	Activiteiten in huidig beheerplan met toets op effecten	72
6.5	Vormgeving proces en communicatie gedurende beheerplanperiode	75
6.6	Synopsis	76
7	Kansen en aanbevelingen	77
7.1	Wijzigingen in beleid	77
7.2	Activiteiten in en om het gebied	78
7.3	Vogels	78
7.4	Habitatrichtlijnsoorten	79
7.5	Habitattypen	80
7.6	Monitoring	81
7.7	Proces uitvoering en financiering	81

Literatuurlijst	82
Bijlage 1 – Kaarten maatregelen eerste beheerplanperiode	85
Bijlage 2 – Tellingen Marrekrite	89
Bijlage 3 – Kwaliteitsbeoordeling habitattypen	1
H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	1
Begin beheerplanperiode (2014-2016)	1
Einde beheerplanperiode (2019-2021)	5
H6430B Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	5
Begin beheerplanperiode (2014-2016)	5
Einde beheerplanperiode (2019-2021)	7
Bijlage 4 – Lijst met organisaties die zijn geïnterviewd ten behoeve van de evaluatie van het eerste beheerplan.	10

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Sneekermeergebied, de Witte en Zwarte Brekken en de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. zijn in 2011 per besluit aangewezen als Natura 2000-gebied. De drie gebieden zijn samen opgenomen in het beheerplan Merengebied Fryslân. In een aanwijzingsbesluit wordt aangegeven voor welke habitattypen en/of habitat- en/of vogelsoorten het gebied is aangewezen, welke instandhoudingsdoelen er gelden en wat de begrenzing van het Natura 2000-gebied is. In het Natura 2000-gebied moeten de leefgebieden voor de in het aanwijzingsbesluit genoemde soorten/habitattypen in stand worden gehouden en/of uitgebreid. Om de doelstellingen te realiseren moet er voor elk Natura 2000-gebied een beheerplan worden opgesteld, waarin wordt beschreven welke maatregelen genomen worden om de instandhoudingsdoelen voor dat gebied te bereiken. In het geval van het Merengebied is ervoor gekozen om drie Natura 2000-gebieden te bundelen in één beheerplan. Alle drie de gebieden hebben echter afzonderlijke doelen en daarop aansluitende maatregelen. Het beheerplan geeft daarnaast een kader voor de vergunningverlening met een toetsingskader voor toekomstige activiteiten.

Het huidige beheerplan is opgesteld onder de Natuurbeschermingswet 1998. In 2017 is deze wet vervangen door de Wet natuurbescherming. Net als in de Natuurbeschermingswet 1998 is in de Wet natuurbescherming de verplichting opgenomen om voor elk Natura 2000-gebied een beheerplan vast te stellen met een looptijd van zes jaar. Een beheerplan kan eenmalig worden verlengd met een maximale periode van zes jaar. Het beheerplan van het Merengebied is in september 2014 definitief vastgesteld en wordt nu, 8 jaar later, in 2022 geëvalueerd en in 2023 gaat de tweede beheerplanperiode in (de eerste periode is 3 jaar verlengd). Zoals in het huidige beheerplan is aangegeven, wordt voorafgaand aan het opstellen van een nieuw of herzien beheerplan voor de tweede beheerplanperiode het huidige beheerplan geëvalueerd. Deze evaluatie geeft inzicht in de stand van zaken van de instandhoudingsdoelen en welke maatregelen in de toekomst nodig zijn. Indien instandhoudingsdoelstellingen niet worden gehaald zijn Gedeputeerde Staten ook verplicht om verdere maatregelen te treffen. Dit voorliggende evaluatiedocument kan hierbij richtinggevend zijn.

1.2 Doel

Met deze evaluatie wordt inzicht gegeven in welke mate de doelstellingen in de eerste beheerplanperiode zijn gerealiseerd. Daarbij wordt gekeken welke maatregelen wel/niet zijn uitgevoerd om deze instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. Tevens wordt er gekeken naar de ruimtelijke condities van het gebied, welke relatie houden tot de instandhoudingsdoelstellingen en indien te bepalen waar knelpunten of risico's aanwezig zijn voor het behalen van deze doelstellingen worden deze benoemd en worden aanbevelingen gedaan voor het vervolgproces. Hiervoor wordt gekeken naar de volgende onderdelen:

- Voortgang maatregelen uit het eerste beheerplan ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen;
- Overzicht van monitoringsmaatregelen uit het eerste beheerplan;
- Overzicht van aanwezige ruimtelijke condities en drukfactoren (bijv. recreatie) in en om het gebied;
- Overzicht van ontwikkelingen van doelsoorten en habitattypen sinds 2014 (start van het huidige beheerplan) en waar mogelijk trendbepalingen;
- Kansen en aanbevelingen voor de komende beheerplanperiode 2023 tot 2029.

1.3 Methodiek evaluatie

De evaluatie van het beheerplan is opgesteld in opdracht van en in samenwerking met de provincie Fryslân. Naast de provincie Fryslân hebben verschillende andere partijen met belangen in en rondom de drie Natura 2000-gebieden een bijdrage geleverd aan deze evaluatie. Deze partijen zijn Wetterskip Fryslân, LTO-Noord, weidevogelcollectieven It Lege Midden en Súdwestkust, Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Marrekrite en het Watersportverbond. De evaluatie richt zich op de realisatie van de aangewezen instandhoudingsdoelen en de uitvoering van de maatregelen (per Natura 2000-gebied), zoals deze zijn aangegeven in het huidige beheerplan. Alle beschikbare informatie op het gebied van monitoring en tellingen zijn hiervoor geraadpleegd. Gebleken is dat de periode van monitoring nog beperkt is, waardoor een volledige analyse van populatieomvang, trend en geschiktheid van leefgebied van een deel van de aangewezen soorten en van de oppervlakte- en kwaliteitsontwikkeling van habitattypen nog niet mogelijk is. Hiervoor zijn meer en/of langjarige gegevens en een verdere uitwerking van (landelijke) kaders nodig (zie ook paragraaf 3.2). Daarnaast is gekeken naar het effect van de (inrichtings)maatregelen zoals beschreven in het huidige beheerplan. De uitvoering van de maatregelen is veelal te recent om al gewenste effecten te kunnen waarnemen ten aanzien van ontwikkelingen van leefgebieden (dit wordt nader beschouwd in paragraaf 3.1 en 6.1). Er zijn op dit moment van schrijven weinig monitoringsdata (tel- en monitoringsgegevens) beschikbaar om populatietrends te kunnen bepalen. Om toch meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de aangewezen instandhoudingsdoelstellingen en oorzaken hiervoor (en daarmee op het behalen van de doelen) zijn diverse interviews gehouden met de stakeholders in en rondom de gebieden, zoals diverse provincie-medewerkers, terreinbeheerders, LTO-Noord, weidevogelcollectieven, recreatieorganisaties en onderzoekers die momenteel de monitoring uitvoeren. Voor de evaluatie van broedvogels en niet-broedvogels is gebruik gemaakt van de knelpuntenanalyse die Sovon voor de provincie heeft opgesteld (Sovon, 2020, ongepubliceerd). In deze analyse zijn de IHD, telgegevens voor de periode 2015-2019 en de korte- en langetermijntrend in de verschillende Natura 2000-gebieden maar ook de landelijke trend weergegeven. Daarnaast is, door kennis van betrokken en (andere) experts te combineren met kennis uit de literatuur, in de analyse een zo volledig mogelijk beeld weergegeven van de problematiek die speelt voor de aangewezen vogelsoort. Sovon is hierdoor niet meegenomen voor interviews, maar de beschikbare informatie is wel geraadpleegd. Hiermee is geprobeerd zo goed mogelijk een beeld te schetsen van knelpunten en trendontwikkelingen voor de meeste instandhoudingsdoelstellingen. Een lijst met geïnterviewde organisaties is weergegeven in bijlage 4).

Het huidige beheerplan vormt ook een toetsingskader voor vergunningverlening. Hiervoor zijn in het huidige beheerplan bestaande activiteiten getoetst en is bepaald wanneer een vergunning kan worden afgegeven door het bevoegd gezag. In het huidige beheerplan is aangegeven dat nieuwe, dan wel gewijzigde, activiteiten moeten worden getoetst aan de wet- en regelgeving. Echter worden deze activiteiten (nog) niet actief gevolgd en/of gemonitord. Als gevolg hiervan is het veelal nog onbekend in welke mate de bestaande activiteiten zijn gewijzigd of uitgebreid en of nieuwe activiteiten gestart zijn in en om de natuurgebieden. De evaluatie zal vanwege een tekort aan gegevens hierover dan ook de bestaande activiteiten buiten beschouwing laten. De activiteiten met mogelijke en/of waarschijnlijke negatieve effecten worden wel benoemd en zullen als aandachtspunt in het tweede beheerplan worden benoemd.

1.4 Landelijke processen

Deze evaluatie vindt plaats op het moment dat diverse landelijke ontwikkelingen spelen met betrekking tot het natuurbeleid. Momenteel wordt ook de landelijke Natura 2000-doelensystematiek uit 2006 ten aanzien van het aanwijzen en bepalen van instandhoudingsdoelstellingen geactualiseerd. Hierin komt ook een herziening en (her)kwalificering van doelen per gebied aan bod. Daarnaast vindt een verdere ontwikkeling plaats van de ecologische beoordeling van de doelen. Hierbij wordt gekeken op welke wijze landelijk een systematiek kan worden gehanteerd om de doelen kwantitatief en kwalitatief te kunnen beoordelen. Dit proces zal in verschillende fasen in 2022 verder worden uitgewerkt. Ook vanuit het nieuwe Programma

Natuur is er ontwikkeling van de monitoring nodig. Hiervoor wordt een businesscase opgesteld door de provincie, welke in november voorligt in het BO. Dit project focust op ontwikkelen monitoring en beoordeling van onder andere Vogel en Habitatrichtlijndoelen op gebiedsniveau en voorziet in een format voor opstellen monitoringsplan omgevingscondities per gebied in het kader van systeemherstel. De geschatte looptijd is van 2022 tot 2030 en de verwachting is dat de monitoring in 2026 (grotendeels) loopt.

(Mogelijke) toevoeging instandhoudingsdoelen

De otter is bij de Europese Commissie aangemeld als te beschermen soort in bestaande Natura 2000-gebieden. Deze soort staat op Bijlage II van de Habitatrichtlijn¹. Dit is de lijst van soorten waarvoor de Europese gebiedsbescherming van Natura 2000 geldt. Er waren nog niet eerder Habitatrichtlijngebieden voor de otter aangemeld in Nederland. Nu het vaststaat dat de otter bestendig (>10 jaar) in Nederland voorkomt, dient deze Habitatrichtlijnsoort, vanuit de Europese Commissie dan wel vanuit Europese afspraken, ook in Nederlandse Natura 2000-gebieden beschermd te worden. Met de aanmelding is uitvoering gegeven aan een reguliere verplichting van de Habitatrichtlijn, namelijk het aanmelden van gebieden voor nieuwe (of opnieuw ontdekte) soorten. De aanmelding betekent dat er bij deze gebieden vanaf nu in het beheer in het kader van Natura 2000 met deze soorten rekening gehouden moet worden. Aangezien de otter sinds enkele jaren bestendig voorkomt in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. wordt dit Natura 2000-gebied aangewezen voor deze soort. In juridische termen: Habitatrichtlijnartikel 6 lid 1 (verplichting om maatregelen te treffen) en lid 2 (verslechteringsverbod) van de Wet natuurbescherming zijn direct van toepassing²; hierbij wordt uitgegaan van een behoudsdoelstelling totdat bij aanwijzing eventueel andere doelen worden vastgesteld. Voor artikel 6 lid 3/6 lid 4 Habitatrichtlijn (in plannen en projecten rekening houdend met effecten op de soort) moet eerst een instandhoudingsdoelstelling worden geformuleerd via een (ontwerp-) wijziging van het aanwijzingsbesluit. Daarnaast ligt er voor het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. een ontwerpbesluit voor twee habitattypen te weten: H7140B Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden) en H91D0 Hoogveenbossen in en nabij de Fûgelhoeke. Ook ligt er voor het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. een ontwerpbesluit voor twee vissoorten, te weten: kleine modderkruiper en rivierdonderpad. Middels het Ontwerp wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden (Ministerie LNV, 2018), ook wel aangeduid met Veegbesluit, is in ontwerp besloten om beide habitattypen en vissen aan te wijzen voor het Natura 2000-gebied. Het besluit zal naar verwachting in het najaar van 2022 worden gepubliceerd door het ministerie van LNV. De Gedeputeerden Staten (GS) van Fryslân hebben minister Van der Wal op 1 juni 2022 in een brief verzocht om af te zien van de aanwijzing van een extra stikstofgevoelig habitatype in het Natura 2000-gebied. Beide habitattypen zijn stikstofgevoelig, maar de KDW wordt hier niet overschreden (AERIUS 2021). De toevoeging van twee stikstofgevoelige habitattypen kan echter grote gevolgen hebben voor activiteiten (zoals landbouw en industrie) in de omgeving van de aangewezen gebieden.³

1.5 Opbouw evaluatierapport

Het rapport is als volgt opgebouwd. Dit hoofdstuk (H1), heeft de kaders van de evaluatie geschetst. Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van het gebied, huidige beheerplan en de bijbehorende instandhoudingsdoelen en maatregelen. Hoofdstuk 3 beschrijft in detail de genomen maatregelen en de monitoring zoals voorgenomen in het beheerplan en een overzicht van de financiële consequenties. Hoofdstuk 4 beschrijft de ruimtelijke condities en drukfactoren die hieruit voortkomen. Hoofdstuk 5 beschrijft en beoordeelt de instandhoudingsdoelstellingen. Hoofdstuk 6 beschrijft de resultaten die in de beheerplanperiode zijn

¹ Voor Bijlage II van de Habitatrichtlijn, zie <https://minlnv.nederlandsesoorten.nl/content/habitatrichtlijn-soort-van-habitatrichtlijn-bijlage-ii>

² Voor de Wet natuurbescherming zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2021-07-01>

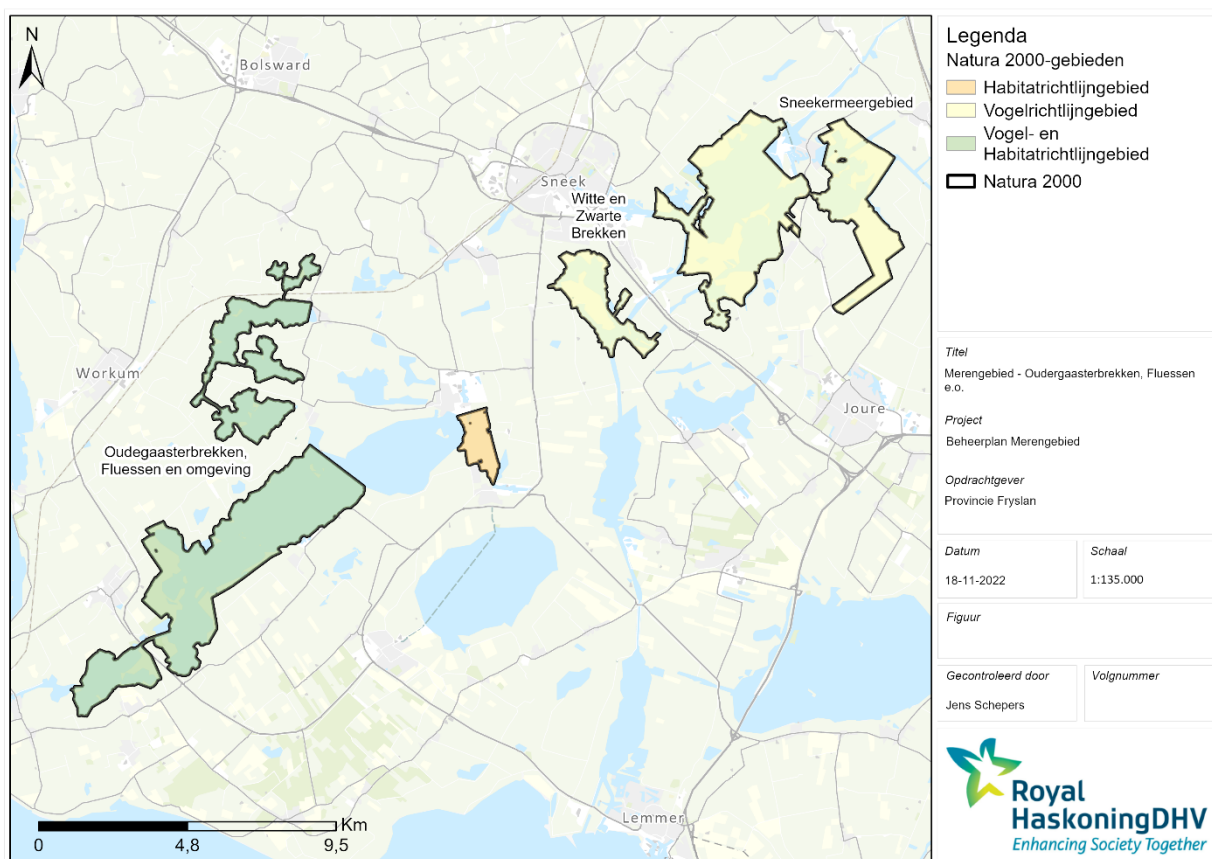
³ In opdracht van de opdrachtgever, Provincie Fryslân, is het veegbesluit niet meegenomen in de evaluatie in afwachting van de procedure die hieromtrent gestart is.

gerealiseerd en de evaluatie van het proces, zowel door de ogen van de stakeholders als de provincie. Tot slot beschrijft hoofdstuk 7 de aanbevelingen en kansen voor de tweede beheerplanperiode.

2 Het gebied, de doelstellingen en het huidige beheerplan

2.1 Het gebied

De drie Natura 2000-gebieden van het Merengebied bevinden zich in de gemeentes Súdwest-Fryslân en de Fryske Marren (zie figuur 2-1 voor een overzichtskaart van de drie gebieden). Hieronder volgt een korte beschrijving van de gebieden.

Figuur 2-1. Overzichtskaart van de drie Natura 2000-gebieden die behoren tot het Merengebied.

Sneekermeergebied

Het Natura 2000-gebied Sneekermeergebied is een complex van (grotere en kleinere) wateren en graslanden met verspreid voorkomende rietlanden en wilgenbosjes. Het landschap heeft een zeer open karakter. Het gebied is vooral van belang voor broedende, doortrekkende en overwinterende moeras- en watervogels. Van de kleine rietgans, kolgans en brandgans pleisteren grote aantallen in de natte graslanden in het gebied. Het Sneekermeergebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied.

Witte en Zwarte Brekken

Het Natura 2000-gebied Witte en Zwarte Brekken ligt ten zuiden van Sneek en is via kanalen en vaarten verbonden met het Sneekermeergebied. Het gebied bestaat uit een complex van open water, graslanden en rietlanden. Centraal in de Brekken liggen drie grote eilanden: de Krite, Deeklân en Lange Warren. Deze vormen in de winter een belangrijke rustplaats voor ganzen, waaronder grote aantallen van de kleine rietgans. Steltlopers als de kemphaan en de grutto benutten plasdras situaties in het gebied om aan te

sterken tijdens de trekperiode. Verder wordt het open water in het winterhalfjaar gebruikt door eenden. De Witte en Zwarte Brekken is aangewezen als Vogelrichtlijngebied.

Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving

Dit Natura 2000-gebied bestaat uit een keten van meren en plassen met omliggende oeverlanden in het zuidwestelijke merengebied van Fryslân. In beperkte mate zijn omringende natte graslanden binnen het Natura 2000-gebied begrepsd. Het gebied is een belangrijke schakel in het netwerk van leefgebieden voor de noordse woelmuis. De plassen en vaarten zijn foerageergebied voor de meervleermuis, die in de nabijheid diverse kolonies heeft. De graslanden in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied zijn van belang voor overwinterende ganzen en -in het voorjaar- voor broedende weidevogels. Van de kleine rietgans overwintert hier bijna 40% van de gehele Noordwest-Europese populatie. De ganzen slapen op de meren en foerageren in de omliggende polders. Verder wordt het open water in het winterhalfjaar gebruikt door verschillende soorten eenden. Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving bestaat uit zowel vogelrichtlijn- als habitatrichtlijngebied.

2.2 Doelstellingen Merengebied

In het kader van Natura 2000 zijn voor elk landschapstype, in dit geval 'Meren en Moerassen', zogenaamde 'kernopgaven' geformuleerd. De kernopgaven moeten leiden tot een duurzame bescherming van gebieden en een gunstige staat van instandhouding van specifieke habitattypen en soorten (Ministerie van LNV 2006a). Per landschapstype omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven geven bovendien prioriteiten ('geven richting') aan het beheer in de gebieden. Het gaat daarbij om habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van (zeer) groot belang is.

Behalve op landschapsniveau, heeft elk Natura 2000-gebied ook afzonderlijk één of meer kernopgaven. Hiervoor geldt hetzelfde als voor de kernopgaven van een landschap. Elk Natura 2000-gebied levert nu en op termijn een eigen specifieke bijdrage aan de instandhouding van de biodiversiteit van de Europese Unie. De kernopgaven voor de Natura 2000-gebieden Sneekermeergebied, Witte en Zwarte Brekken en Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving, zoals aangegeven in het Gebiedendocument (Ministerie van LNV 2006b) en conform het Natura 2000 doelendocument (Ministerie van LNV 2006a), staan in tabel 2.1. omschreven.

'Sense of urgency' opgaven

Aan kernopgaven in een aantal Natura 2000-gebieden is een 'sense of urgency' toegekend. Dat is het geval als er bij autonome ontwikkeling in de eerste beheerplanperiode mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Dat betekent dat de inschatting is gemaakt, dat de kernopgave en de daaronder liggende verplichting om minimaal de huidige waarden in stand te houden zonder speciale duurzame maatregelen op de korte termijn niet meer realiseerbaar is. Voor een 'sense of urgency' worden twee categorieën onderscheiden, namelijk een opgave met betrekking tot watercondities en een opgave met betrekking tot beheer. Voor de kernopgaven en de daaronder vallende habitattypen en soorten met een 'sense of urgency' moeten de specifieke ecologische vereisten zo snel als mogelijk, doch uiterlijk in 2015 op orde gebracht worden. Dit betekent dat de maatregelen met betrekking tot deze opgaven op korte termijn moeten worden uitgevoerd. Naast maatregelen die op de korte termijn nodig zijn, zijn er ook op de langere termijn maatregelen noodzakelijk voor een duurzame realisatie van kernopgaven met een 'sense of urgency' (Ministerie van LNV 2006a).

Specifieke gebiedsdoelen

Daarnaast is elk Natura 2000-gebied aangewezen voor specifieke doelstellingen vanuit de Europese Vogel- en/of Habitatrichtlijn en nationale doelen. De doelen van het gebied zijn te vinden in het aanwijzingsbesluit van het gebied. In de onderstaande tabel staan de kernopgaven voor het Merengebied. In Tabel 2-2 tot en met 2-4 staan de specifieke instandhoudingsdoelstellingen per gebied weergegeven.

Tabel 2-1. Kernopgaven, 'sense of urgency' en wateropgave van de Natura 2000-gebieden Sneekermeergebied, Witte en Zwarte Brekken en Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (bron: Ministerie van LNV 2006a, 2006b).

Kernopgave (en code)	Beschrijving kernopgave	Sense of urgency	Wateropgave
Sneekermeergebied			
4.11 Plas-dras situaties	Plas-dras situaties voor smienten en voor broedvogels zoals porseleinhoen, kempmaan en kwartelkoning en voor de noordse woelmuis	Nee	Ja
4.16 Rui- en rustplaatsen	Voldoende ruiplaatsen en rustgebieden voor watervogels zoals ganzen en slobbeend	Nee	Nee
Witte en Zwarte Brekken			
4.11 Plas-dras situaties	Plas-dras situaties voor smienten en noordse woelmuis	Nee	Ja
4.16 Rui- en rustplaatsen	Voldoende ruiplaatsen en rustgebieden voor watervogels zoals ganzen en slobbeend	Nee	Nee
Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving			
4.05 Rui- en rustplaatsen	Voldoende ruiplaatsen en rustgebieden voor watervogels zoals ganzen en kuifeend	Nee	Nee
4.06 Overjarig riet	Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan van verdroging t.b.v. noordse woelmuis	Nee	Ja
4.07 Plas-dras situaties	Plas-dras situaties voor smienten en voor broedvogels zoals porseleinhoen en voor de noordse woelmuis	Ja, m.b.t. watercondities	Ja

Voor het formuleren van de kwantitatieve instandhoudingsdoelen voor vogels is gebruik gemaakt van een inschatting van de gemiddelde aantallen uit vooral de periode 1999 - 2003 (broedvogels) resp. 1999/2000 - 2003/2004 (niet-broedvogels). Alle gegevens die zijn opgenomen in Sovon/CBS (2005) zijn hiervoor gebruikt. Alleen voor vogels zijn kwantitatieve doelen vastgesteld. Voor habitattypen en soorten wordt alleen aangegeven of er sprake is van een behoud of verbeter/uitbreidingsdoelstelling.

Legenda voor onderstaande tabellen

M staat voorgemiddeld seizoensmaximum, G staat voor seizoensgemiddelde, =-teken staat voor behoud, > voor uitbreiding/verbetering, W is wateropgave, U staat voor sense of urgency m.b.t. waterbeheer, * betekent Prioritaire soort (hiervoor geldt een andere (strengere) toetsingssystematiek dan bij niet-prioritaire soorten).

Tabel 2-2. Beknopt overzicht van de instandhoudingsdoelen in het Sneekermeergebied (bron: Beheerplan Merengebied, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek/ Provincie Fryslân, 2014).

Sneekermeergebied	Doelstelling			Kernopgave
	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Draagkracht aantal dieren	
Broedvogelsoorten				
A119 - Porseleinhoen	=	=	2	4.11 W
A122 - Kwartelkoning	=	=	2	4.11 W
A151 - Kempmaan	>	>	20	4.11 W
A295 - Rietzanger	=	=	370	

Sneekermeergebied	Doelstelling				Kernopgave
	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Draagkracht aantal dieren		
Niet-broedvogelsoorten					
A040 - Kleine rietgans	=	=	580	M	4.16
A041 – Kolgans (foerageerfunctie)	=	=	1.400	G	4.16
A041 – Kolgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	91.800	M	
A045 – Brandgans (foerageerfunctie)	=	=	740	G	4.16
A045 – Brandgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	60.300	M	
A050 - Smient	=	=	5.900	G	4.11 W
A051 - Krakeend	=	=	220	G	
A052 - Wintertaling	=	=	890	G	
A053 - Wilde eend	=	=	1.500	G	
A056 - Slobeend	=	=	150	G	4.16
A061 - Kuifeend	=	=	1.700	G	
A068 - Nonnetje	=	=	52	G	
A125 - Meerkoet	=	=	3500	G	
A140 - Goudplevier	=	=	960	M	
A142 - Kievit	=	=	5.200	M	
A151 - Kemphaan	=	=	110	G	
A156 - Grutto	=	=	970	M	
A160 - Wulp	=	=	1.000	M	

Tabel 2-3. Beknopt overzicht van de instandhoudingsdoelen in de Witte en Zwarte Brekken (bron: Beheerplan Merengebied, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek/ Provincie Fryslân, 2014).

Witte en Zwarte Brekken	Doelstelling				Kernopgave
	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Draagkracht aantal dieren		
Niet-broedvogelsoorten					
A040 - Kleine rietgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	7.700	M	4.16
A041 – Kolgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	9.700	M	4.16
A045 – Brandgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	6.200	M	4.16
A050 - Smient	=	=	1.100	G	4.11 W
A051 - Krakeend	=	=	70	G	
A052 - Wintertaling	=	=	340	G	
A056 - Slobeend	=	=	100	G	4.16
A151 - Kemphaan	=	=	6.300	M	
A156 - Grutto	=	=	940	M	

Tabel 2-4. Beknopt overzicht van de instandhoudingsdoelen in de Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (bron: Beheerplan Merengebied, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek/ Provincie Fryslân, 2014).

Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.	Doelstelling				Kernopgave
	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Draagkracht aantal dieren		
Habitattypen					
H3150 – Meren met krabbenscheer	=	=			
H6430A – Ruigten en zomen (moerasspirea)	=	=			
H6430B – Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	=	=			
Habitatsoorten					
H1318 - Meervleermuis	=	=	=		
H1340 - * Noordse woelmuis	>	>	>		4.06 W, 4.07 U
Broedvogelsoorten					
A119 - Porseleinhoen	>	>	1		4.07 U
Niet-broedvogelsoorten					
A040 - Kleine rietgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	20.500	M	4.05
A041 - Kolgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	6.700	M	4.05
A045 - Brandgans (slaapplaatsfunctie)	=	=	39.300	M	4.05
A050 - Smient	=	=	2.700	G	4.07 U
A151 - Kemphaan	=	=	2.300	M	
A160 - Wulp	=	=	?		
A061 - Kuifeend	=	=	2.400	G	4.05
A068 - Nonnetje	=	=	50	G	

3 Uitvoering maatregelen beheerplan

Het beheerplan beschrijft de huidige natuurwaarden in het Natura 2000-gebied en de ecologische vereisten die noodzakelijk zijn om de instandhoudingsdoelen te bereiken en/of te behouden. Daarnaast is aangegeven op welke locaties in het Natura 2000-gebied de doelen gerealiseerd zullen worden, hoe groot de oppervlakte van elk habitatype of leefgebied moet zijn en op welke termijn de instandhoudingsdoelen gerealiseerd kunnen zijn. Ook is aangegeven wat in de eerste beheerplanperiode aan oppervlak en kwaliteit wordt gerealiseerd. Hiervoor zijn in het huidige beheerplan maatregelen opgenomen. Het gaat hierbij om 23 instandhoudingsmaatregelen, plus drie extra vastgestelde (inrichtings)maatregelen. Deze maatregelen ondersteunen naast de specifieke doelstellingen ook de kernopgaven, de wateropgave, opgaven uit het Waterhuishoudingsplan (/Waterbeheersplan) en de mitigatie-opgaven van het Friese Merenproject (FMP). Een uitgebreide beschrijving van de maatregelen is te vinden in het beheerplan van het Merengebied (hoofdstuk 7.4). Naast de uitvoering van inrichtings- en beheermaatregelen zijn in het huidige beheerplan ook monitoringsmaatregelen benoemd. Deze monitoring is van belang om te volgen of de doelstellingen van de aangewezen soorten werden behaald en of de maatregelen het gewenste effect hebben. In hoofdstuk 8.2 van het beheerplan zijn de monitoringsmaatregelen omschreven.

Dit hoofdstuk beschrijft en evalueert de maatregelen en de monitoring die in het huidige beheerplan staan opgenomen. Het betreft zowel een evaluatie van inrichtingsmaatregelen als van de monitoringsmaatregelen. Daarnaast wordt een overzicht gegeven van de destijds geraamde kosten in vergelijking met de daadwerkelijk kosten van inrichting.

3.1 Inrichtingsmaatregelen

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de uitvoering van (inrichtings)maatregelen uit het huidige beheerplan. Daarbij wordt aangegeven voor welk doel de maatregel wordt uitgevoerd en wat de status van uitvoering is. Verder wordt een omschrijving gegeven van de activiteiten die zijn uitgevoerd om de maatregel te kunnen realiseren. Er is gekozen om een aantal uitgevoerde maatregelen in deze evaluatie te clusteren. Het gaat in dit geval om maatregelen die een gelijk beoogd effect hebben en in eenzelfde deelgebied zijn uitgevoerd. In Tabel 3-1 is aangegeven welke maatregelen zijn opgenomen in het huidige beheerplan, welk doel deze dienen en in hoeverre de maatregel is uitgevoerd. In de onderstaande tabel is te zien dat het grootste gedeelte volledig is uitgevoerd, maar dat een aantal maatregelen gedeeltelijk is uitgevoerd. Onder de tabellen volgt een nadere omschrijving van wat wel/ niet is uitgevoerd en waar het is uitgevoerd.

Tabel 3-1. Overzicht van de in het huidige beheerplan opgenomen maatregelen, hun beoogde doel (zoals geformuleerd in tabel 2.1) en status van uitvoering. Legenda kolom Uitvoering: √ = uitgevoerd, O = nog in uitvoering of planfase, NVT = niet van toepassing/geen opgave. WHH staat voor Waterhuishoudingsplan, WB voor Waterbeheerplan en FMP voor het Friese Merenproject (bron: Beheerplan Merengebied, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek/ Provincie Fryslân, 2014).

Maatregel huidig beheerplan	T.b.v. de kernopgaven	T.b.v. sense of urgency	T.b.v. WHH/WB-plan	Ook t.b.v. FMP	Uitvoering	Zie paragraaf
I. Inrichtingsmaatregelen						
1. Vernatten graslandpolders tot moerasgebied met dynamisch peil	JA		JA		√	3.1.1
2. Peildynamiek in bestaand moeras	JA	JA	JA		O	3.1.1
3. Herstel zomerpolders	JA	JA	JA	JA	O	3.1.2
4. Aanleg natuurvriendelijke oevers	JA	JA	JA		O	3.1.3
5. Aanleg/vergroting van eilandjes	JA	JA	JA	JA	√	3.1.4

Maatregel huidig beheerplan	T.b.v. de kern-opgaven	T.b.v. sense of urgency	T.b.v. WHH/WB-plan	Ook t.b.v. FMP	Uitvoering	Zie paragraaf
6. Herstel hoogteligging t.b.v. de noordse woelmuis		JA	JA		O	3.1.4
7. Zone voor natuurontwikkeling en natuurbeleving in it Sân	JA	JA	JA	JA	√	3.1.5
8. Zone voor natuurontwikkeling en natuurbeleving in de Gauster Hoppen	JA		JA	JA	√	3.1.5
9. Zone voor natuurontwikkeling en natuurbeleving in de Leienpoel	JA		JA	JA	√	3.1.5
II. Beheermaatregelen						
10. Extensiveren maaibeheer in zomerpolders/boezemland					√	3.1.6
11. Aanpassen maaidatum in graslandpolders					√	3.1.7
12. Oeverbeheer					√	3.1.6
13. Zomerpolders vervroegd inunderen	JA			JA	√	3.1.8
14. Instellen winterrustgebieden door project introductie gedragscode	JA			JA	√	3.1.8
15. Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden					√	3.1.8
III. Beleidsaspecten						
16. Naleving gedragscode kleine luchtvaart					NVT	3.1.8
17. Ganzenbeleid, jacht en schadebestrijding					√	3.1.9
18. Visie op beheerproblematiek natte graslanden					√	3.1.10
IV. Onderzoeksmaatregelen						
19. Analyse 'vermoerassing' in bestaande situaties		JA	JA		√	3.1.1
20. Analyse van uitgevoerde oever- en kade projecten en van bestaande oevervegetaties		JA	JA		√	3.1.3
21. Analyse benodigde verbindingzones voor de noordse woelmuis		JA	JA		√	3.1.3
22. Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober	JA			JA	√	3.1.8
23. Bescherming meervleermuis					√	3.1.11
V. Extra maatregelen						
24. Uitvoeren monitoringsprogramma					√	3.1.12
25. Instellen beheerplancommissie					√	3.1.12
26. Aanpassen SNL ambitiekaart					√	3.1.12

Tabel 3-2. Overzicht van welke maatregelen voor de verschillende instandhoudingsdoelen in de drie Natura 2000-gebieden worden genomen. Daar waar maatregelen tussen haakjes staan, heeft de noordse woelmuis baat bij maatregelen die voor andere instandhoudingsdoelen worden genomen (bron: Beheerplan Merengebied, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek/ Provincie Fryslân, 2014).

Doel	Maatregelen		
	Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.	Witte en Zwarte Brekken	Sneekermeergebied
Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	1, 4, 7		
Ruigten en zomen	1, 4, 5, 10		
Meervleermuis	23		
Noordse woelmuis	1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 21	(2), (4), (9), (12)	(2), (3), (4), (8), (12)
Porseleinhoen	1, 4, 7, 10, 16, 17		1, 2, 8, 16, 17
Kwartelkoning			3, 11, 16, 17
Kemphaan (broedvogel)			3, 11, 12, 16, 17
Rietzanger			1, 2, 8
Kleine rietgans, kolgans, brandgans	1, 3, 14, 15, 16, 17	1, 13, 14, 15, 16, 17	1, 3, 13, 14, 15, 16, 17
Smient, krakeend, wintertaling, wilde eend, slobbeend, kuifeend, nonnetje, meerkoet	1, 3, 5, 7, 14, 15, 16, 17, 22	1, 2, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 22	1, 2, 3, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 22
Goudplevier, Kievit, kemphaan, grutto, wulp	1, 3, 12, 16, 17, 22	1, 2, 12, 13, 16, 17, 22	1, 2, 3, 12, 16, 17, 22

- **Vernatten graslandpolders tot moerasgebied met dynamisch peil (1)**
- **Introduceren peildynamiek in bestaand moeras (2)**
- **Analyse ‘vermoerassing’ in bestaande situaties (19)**

Het toepassen van peildynamiek draagt bij aan het doel om een afwisseling te creëren van rietland, moerasvegetaties, natte ruigten en ondiep open water naast grazige delen (1). Daarnaast is het doel om in bestaande moerasgebieden met peildynamiek de kwaliteit van bestaande moerasgebieden te verbeteren, door de ontwikkeling van riet- en andere moerasvegetaties en waterplanten te stimuleren (2). Door het analyseren van meerdere plaatsen in het Friese Merengebied (19), wordt een goede basis gelegd voor de meest geschikte inrichting, beheer, ontwikkelingsrichting, duurzaamheid en kosten van het vernatten van graslandpolders en het invoeren van peildynamiek (maatregelen 1 en 2).

Uitvoering

- Het vernatten van graslandpolders (1) in twee pilotgebieden is afgerond. De maatregel is toegepast in de volgende gebieden:
 - SM 10 it Galgelân 38 ha (2011)
 - WSB2 Wâldfeart 10 ha (2018)
 - WSB3 Grutte Westpolder 8 ha (2018)
 - WSB12 Broerepolder 16 ha (2018)
 - GM3 Bombrekken 2 ha (2015)
 - GM8 Rondon Flakke Brekken en Grûns 2,5 ha (2015)
- Het totale zoekgebied, zoals aangegeven op de maatregelenkaarten in het beheerplan voor het introduceren van peildynamiek (2), bedraagt circa 117 ha. De volledige 117 ha is niet gerealiseerd in de eerste beheerplanperiode, wel is de maatregel toegepast in de volgende gebieden:
 - GM8 Rondon Flakke Brekken (21 ha), Grûns (15 ha) en diverse bûtlânnen en oevers (6,1 ha) (2015)
 - GM11 Bûtlânnen Aldegaasterbrekken noordoever (0,5 ha) en zuidoever (1 ha) (2015)

- Het zou worden uitgevoerd in WSB5 Staten 20 ha, maar daar zijn eerst kadeherstelmaatregelen nodig om peildynamiek te kunnen toepassen. De natuurwaarden zijn volgens de beheerders goed, dus er is besloten geen maatregelen uit te voeren.
- Het onderzoek van de analyse van ‘vermoerassing’⁴ is gereed (19).

Vervolg

- Maatregel 1 is nog uit te voeren in de gebieden:
 - HS4 it Far 14 ha (vanaf 2020 met verwachte afronding in 2022)
 - GD11 polder Samenvoeging 50 ha (deels extra net buiten begrenzing) (deels gereed in 2019, LIFE IP in 2023)
 - WSB12a Rasterhoffpark 8 ha (extra, net buiten begrenzing)
- In de volgende gebieden is maatregel 2 nog uit te voeren:
 - SM13 Jentsjemar 15 ha (in uitvoering sinds 2021)
 - TP5 Petgatten 57 ha (niet obstakelvrij)

➤ Herstel zomerpolders (3)

Door het herstellen van zomerpolders en dus het uitbreiden van het aantal gebiedsdelen dat in de winter onder water staat, is er meer water buiten de boezem beschikbaar voor (broed)vogelsoorten.

Uitvoering

Deze maatregel is deels uitgevoerd, maar het is afhankelijk van verwerving en particulier natuurbeheer. Het zoekgebied van 270 ha is niet volledig ingericht, er is 180 ha al uitgevoerd en er wordt nog 233 ha ingericht. In elk van deze gebieden - die al tot de NNN behoren – liggen nog één of enkele particuliere landbouwpercelen, die maken dat een zomer-polderbeheer tot op heden niet mogelijk is. De eerste stap is dan ook het onderzoeken van de mogelijkheden voor aankoop van deze particuliere percelen, of van de bereidheid van de eigenaren tot particulier natuurbeheer. Indien er mogelijkheden zijn voor zomer-polder-beheer, dan kunnen vervolgstappen overwogen worden. Zomerpolders zijn reeds ingericht in de volgende gebieden:

- SM4 Potskar Noard 40 ha (2016)
- SM5 Potskar Súd 70 ha (2016)
- GM3 Bombrekken 5 ha (2015)
- GM8 Rondon Flakke Brekken en Grûns 6,5 ha (2015)
- GM10 Zuidzijde Ringwiel 3 ha (2015)
- GD1 Galamadammen-oost 10 ha (2021)
- GD2 Galamadammen-west 45 ha (2021)

Vervolg

De maatregel is nog uit te voeren in de volgende gebieden:

- TP1 Meskenwiersterfjild 72 ha (in uitvoering sinds 2020, inmiddels circa 20 ha met hoger peil)
- TP2 Lytse polder 55 ha (niet obstakelvrij)
- TP4 Blaugerzen 81 ha (uitvoering nog plannen)
- GD3 Polder Lânsein 25 ha (verwachte afronding 2023)

➤ Aanleg natuurvriendelijke oevers (4)

➤ Analyse van uitgevoerde oever- en kadeprojecten en van bestaande oevervegetaties (20)

➤ Analyse benodigde verbindingzones voor de noordse woelmuis (21)

Het creëren van een moeraszone op de overgang van water en land draagt bij aan het doel om de leefgebieden van de noordse woelmuis te versterken en onderling te verbinden (4). Ook ontstaat er broedgebied voor de rietzanger en kan het habitatype ruigten en zomen op termijn profiteren.

⁴ Voor rapport, zie https://www.altwym.nl/wp-content/uploads/2019/03/2743mrg_eindrapport-2485.pdf

Door een analyse van de kwaliteit en omvang van oever- en kadeprojecten en al aanwezige begroeiing, kan worden bijgedragen aan de kennis van de huidige stand van zaken voor toekomstige inrichtingen elders (20). Ook worden door monitoring verruiging, invloed van beheer, stabiliteit van oevers, beheerkosten en natuurresultaten in beeld gebracht.

Om een beeld te krijgen van de (nodige) verbindingen tussen verschillende kerngebieden van de noordse woelmuis is het doel om een analyse uit te voeren met aspecten zoals omvang, inrichting, beheer en kosten (21).

Uitvoering

- De zoekgebieden voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers (4) zijn onderzocht en een gecombineerde uitvoering met KRW heeft plaatsgevonden in de volgende gebieden:
 - SM4 Potskar Noard (brede sloot) 1,3 ha (2016)
 - SM5 Potskar Súd (brede sloot) 3,3 ha (2016)
 - SM14 Grutte en Lytse Griene 7,7 ha (2017)
 - WSB6 Westoever Easterwimerts 0,2 ha (2018)
 - GM4 rondom Grutte Gaastmer 13,5 ha (2015)
 - GM5 ingang Skrokfeart 1 ha (2015)
 - GD1 Galamadammen-oost (slenk) 7 ha (2021)
 - GD2 Galamadammen-west 2 ha (2021)
 - GD5 Ald Karre 1 ha (2022)
 - GD6 Morra noordwestoever 1 ha (2021)
 - GD12 noordoever Morra 0,5 ha (2022)
 - SM9 Grutte Potten 9 ha (net buiten begrenzing) (2015)
 - SM11 de 3 Pollen 2 ha (net buiten begrenzing) (2015)
 - HS2 Aent Lieuwespolder 16 ha (net buiten begrenzing) (2013)
 - BP2a Reidmarroute 1,5 km (net buiten begrenzing) (2017)
 - HE3 Gouden Boaiem 12 ha (2022)
- De analyse van oever- en kadeprojecten en bestaande oevervegetaties (20) is uitgevoerd door het Wetterskip, maar monitoring is nog niet vastgesteld.
- De analyse voor benodigde verbindingzones voor de noordse woelmuis (21) is uitgevoerd en er is een analyse opgeleverd van 10 jaar in het Sneekermeergebied. Ook is er monitoring met eDNA.

Vervolg

- Natuurvriendelijke oevers (4) zijn nog uit te voeren in de volgende gebieden:
 - HS3 Noordoever Fluessen 2 ha (verwachte afronding 2022)
 - HS4 It Far en rieteiland 0,6 ha (verwachte afronding 2022)
 - HS6 Zuidoever Fluessen-west 3 ha (verwachte afronding 2023)
 - GD9 zuidzijde Morra 1 ha (verwachte afronding 2022)
 - GD10 Bútlân Morra bij Hemelum 1 ha (verwachte afronding 2022)
- Vaststellen van monitoring maatregel 20
- Herstelplan noordse woelmuis opnemen in tweede Beheerplan (21)

➤ **Aanleg/vergroting van eilandjes (5)**

➤ **Herstel hoogteligging t.b.v. de noordse woelmuis (6)**

Het doel van deze maatregel is om belangrijke winterrustgebieden voor watervogels af te bakenen en om het leefgebied van de noordse woelmuis uit te breiden. Daarnaast profiteren de rietzanger en het habitatype ruigten en zomen van het creëren van eilandjes en uitbreiding van (riet)moeras (5).

Door verandering in hoogteligging toe te passen op eilandjes, wordt het leefgebied van concurrerende muizensoorten van de noordse woelmuis minder gunstig gemaakt. Hierdoor draagt de maatregel bij aan het versterken van het leefgebied van de noordse woelmuis (6).

Uitvoering

- Er zijn 10 eilandjes aangelegd/hersteld (5) in de volgende gebieden:
 - SM7 Trijntje Polle (2014)
 - SM8 Roospollen (3 eilandjes) (2017)
 - TP7 Eva (2014)
 - GM6 eilandjes Aldegeasterbrekken e.o. (3 eilandjes) (2017)
 - GD7 eilandjes Morra (2 eilandjes) (2011)
 - SM9 Grutte Potten (gerealiseerde schelpeneilandje voor steltlopers net buiten begrenzing, alleen voor natuur) (2015)
 - HS2 Aent Lieuwespolder (gerealiseerde schelpeneilandje voor steltlopers net buiten begrenzing, alleen voor natuur) (2013)
- Herinrichting van de Oarden is deels gerealiseerd (6). De stortsteenzone rond GD4 de Oarden is hersteld (2019)

Vervolg

Voor maatregel 6, het verbeteren van de hoogteligging van de Oarden, zijn financiële middelen beschikbaar in het POP3-project Fluessen en Morra, met een geplande afronding van de uitvoering in 2022.

- **Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in It Sân (7)**
- **Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in de Gauster Hoppen (8)**
- **Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in de Leienpoel (9)**

Door het herstellen en ontwikkelen van brede rietzones wordt bijgedragen aan het doel om ruimte te bieden aan concentraties ruiende watervogels. Verder draagt het in It Sân bij aan het doel om waterplanten te behouden.

Uitvoering

Zones voor natuurontwikkeling zijn gerealiseerd in de drie gebieden:

- GD 8 It Sân circa 40 ha (uitvoering gestart in 2019 en loopt nog)
- SM6 Gauster Hoppen en WSB4 Leienpoel totaal circa 13,5 ha (2014)

Vervolg

Pilot verlengen do nog 5 jaar peilbeheer in It Sân om de ontwikkeling van een brede rietzone en waterplanten te stimuleren.

- **Extensiveren maaibeheer in zomerpolders/boezemland (ruigtebeheer) (10)**
- **Extensief oeverbeheer (12)**

Het doel van het extensiveren van het maaibeheer in zomerpolders/boezemland is om het leefgebied van de noordse woelmuis uit te breiden. Ook kunnen de rietzanger en het habitatype ruigten en zomen profiteren van deze ontwikkeling van structuurrijke grazige ruigten en moerassige delen in graslandpolders (10).

Het instellen van een extensief maaibeheer voor oevers heeft tot doel de verruiging en opslag van struiken en bomen tegen te gaan (12). Dit is gunstig voor de noordse woelmuis en vogels die afhankelijk zijn van open landschap, zoals de kemphaan en steltlopers.

Uitvoering

- Alle zoekgebieden zijn onderzocht voor het extensiveren van maaibeheer (10) en er zijn maatregelen beschreven en op kaart uitgewerkt voor een gewijzigd maairegime. Deze maatregel is gerealiseerd in GM3 rondom Bombrekken (2015) en BP4 Tsjesskar (2021).
- Oevers zijn geanalyseerd en maatregelen zijn beschreven omtrent een gewijzigd oeverbeheerregime (12). In de volgende gebieden is het gerealiseerd:
 - BP3 westoever Sipkemar (2017)
 - GD2 Galamadammen-west (2021)
 - GD12 Noordzijde Morra (2022)
 - SM15 Lytse Griene en Geaupolder (2018)
 - TP9 Meineslootpolder (2018)
 - TP10 Oude Hof (2018)
 - WSB7 de Rietschar (2018)
 - WSB8 de Krite (2018)
 - WSB9 oever Leienpoel (2018)
 - WSB10 tussen Leien en Westpolder (2018)
 - HE2 Gouden Boaiem (2022)

Vervolg

- Maatregel 10 is nog uit te voeren in de gebieden:
 - TP6 Sâltpoel (in onderzoek)
 - GD10 Bûtlân Morra bij Hemelum (verwachte afronding 2022)
- Maatregel 12 is nog uit te voeren in de gebieden (wordt meegenomen bij uitvoering van POP3):
 - GM7 Grutte Gaastmer en Sâanmar (deels gereed 2015)
 - HS3 Noordoever Fluessen (verwachte afronding 2022)
 - HS6 Zuidwestoever Fluessen (verwachte afronding 2023)
 - GD9 Zuidzijde Morra (verwachte afronding 2022)
 - WSB11 Frjemdlân (uitvoering 2023)

➤ **Aanpassen maaidatum in graslandpolders (11)**

Het doel van het uitstellen van de eerste maaidatum is om het leefgebied van de kwartelkoning en kemphaan te verbeteren.

Uitvoering

De maatregel van het aanpassen van de maaidatum (11) met een gewijzigd maairegime is op kaart uitgewerkt en gerealiseerd in de gebieden:

- SM4 Potskar Noard (2016)
- SM5 Potskar Súd (2016)
- SM15 Lytse Griene en Geaupolder (2015)
- TP9 Meineslootpolder (2018)
- TP10 Oude Hof (2018)

Vervolg

Het is een jaarlijks terugkerende maatregel, de maatregel is afgelopen jaren volledig gerealiseerd, en zal in de tweede beheerplanperiode ook noodzakelijk zijn.

➤ **Zomerpolders vervroegd inunderen (13)**➤ **Instellen winterrustgebieden door project introductie gedragscode (14)**➤ **Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden (15)**➤ **Naleving gedragscode kleine luchtvaart (16)**

➤ **Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober (22)**

Door enkele zomerpolders vroeger in het najaar te inunderen wordt bijgedragen aan het doel om meer rustgebied te bieden aan watervogels in het najaar (13). Het doel van de pilot is om na te gaan wat voor gevolgen dit heeft voor watervogels in het najaar (22). Samen met graslandpolders waar vermoerassing wordt nagestreefd (zie maatregel 1) ontstaat er zo voor een aantal soorten deels een alternatief voor het open boezemwater.

Daarnaast wordt er meer ruimte geboden voor rust- en foerageergebieden voor watervogels door delen van het open water in te stellen als winterrustgebieden (14). Door een vrijwillige gedragscode te introduceren voor waterrecreanten, sportvissers, beroepsvissers en andere gebruikers, wordt er gevraagd de rustgebieden te respecteren tussen 1 oktober en 1 april. Daarnaast wordt getracht, met het toezien op de gedragscode kleine luchtvaart, storing vanuit de lucht te verminderen (16). Dit draagt bij aan het doel om verstoring in rust-, foerageer- en broedgebieden tegen te gaan.

Het project 'introductie gedragscode' kan als onderdeel van het project bezoekersinformatie worden uitgevoerd. Het doel van dit project is om een bredere promotie en informatiecampagne op te richten om de bijzondere natuurwaarden van het Friese Merengebied onder de aandacht te brengen (15).

Uitvoering

- Een gewijzigd waterinlaatregime is op kaart uitgewerkt ten behoeve van het vervroegd inunderen van zomerpolders (13). Het is gerealiseerd in de gebieden:
- SM14 Grutte en Lytse Griene (2017)
- TP8 Boksleat (2018)
- WSB8 de Krite (2018)
- Winterrustgebieden zijn ingesteld (14) en de gedragscode is ondertekend in 2013. Monitoring hiervan is echter onvoldoende van de grond gekomen.
- Informatie is opgesteld en actualisatie is geborgd met betrekking tot het instellen van winterrustgebieden (15).
- Beleidsuitvoering van de gedragscode kleine luchtvaart (16) is landelijk geregeld via IPO.
- Er is een lijst van Staatsbosbeheer met gebieden die voor 1 oktober worden geïnundeerd (22). Het is gerealiseerd in WSB8 de Krite.

Onderstaande communicatie over de vogelrustgebieden wordt jaarlijks uitgevoerd:

- Berichten in de regionale en lokale kranten en op diverse (nieuws)websites;
- Omrop Fryslân-items,
- Berichten en advertenties op Facebook en Instagram,
- Berichten in nieuwsbrieven, ook van Marrekrite, it Fryske Gea en de sportvisserij,
- Door gerichte mailing aan jachthavens en bootverhuurders, vooral voor de herfst- en voorjaarsvakantie, met daarin foldermateriaal om uit te delen aan leden, passanten en huurders,
- Door (vooral in de beginjaren) berichten en toelichtingen aan watersportverenigingen
- Een aantal jaar een stand (ihkv Friese Merenproject) op Boot Holland in het teken van vogelrustgebieden,
- Item in de Watersport-app,
- Door het op te laten nemen op de waterkaarten van de ANWB.

Vervolg

- Van de winterrustgebieden (14) dient te worden gemonitord of gebruikers de rustgebieden tussen 1 oktober en 1 april respecteren en of de gedragscode wordt nageleefd. Daarnaast dient de aantalsontwikkeling van de vogels te worden gemonitord.

- Gereedmaken van de implementatie en handhaving van de gedragscode kleine luchtvaart in Fryslân (16).

➤ **Ganzenbeleid, jacht en schadebestrijding (17)**

Om verstoring in belangrijke rust- en foerageergebieden van watervogels tegen te gaan, wordt beleid met betrekking tot beheer en schadebestrijding beter afgestemd op het beleid ten aanzien van Natura 2000.

Uitvoering

Het ganzenbeleid is vastgesteld en in uitvoering.

Vervolg

Geen, maatregel is volledig gerealiseerd.

➤ **Visie op beheerproblematiek natte graslanden (18)**

Door een visie op te stellen met verschillende partijen kan worden bijgedragen aan een beter beheer van natte graslanden met Natura 2000-waarden.

Uitvoering

De boezemvisie wordt momenteel opgesteld en de ecologische boezemvisie is gereed en dient als input voor het natuurbeheerplan.

Vervolg

Geen, maatregel is volledig gerealiseerd.

➤ **Bescherming meervleermuis (23)**

Door meer inzicht te krijgen in de aanwezigheid van zomerverblijfplaatsen van meervleermuizen in woongebieden in de omgeving van de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. kan de meervleermuis beter worden beschermd tegen menselijke invloeden. Door het uitbreiden en delen van kennis over de verblijfplaatsen, kan er bij ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening beter rekening worden gehouden met de meervleermuis.

Uitvoering

Het onderzoeksrapport ter bescherming van de meervleermuis is gereed.

Vervolg

Geen, maatregel is volledig gerealiseerd.

➤ **Uitvoeren monitoringsprogramma (24)**

➤ **Instellen beheerplancommissie (25)**

➤ **Aanpassen SNL ambitiekaart (26)**

Afstemming van maatregelen op monitoring, op SNL en met de betrokkenen.

Uitvoering

- Uitvoeren monitoringsprogramma in samenhang met of onderdeel van provinciaal monitoringsprogramma (24)
- Programmteam en stuurgroep ingesteld als invulling van maatregel 'beheerplancommissie' (25)
- SNL kaart wordt jaarlijks geüpdatet (26)

Vervolg

Het uitvoeren van een evaluatie van de maatregel- en soortmonitoring (25)

3.2 Monitoringsmaatregelen

In het huidige beheerplan is een aantal monitoringsmaatregelen opgenomen voor de instandhoudingsdoelstellingen. Bij de monitoring van soorten gaat het zowel om de populatieomvang van soorten als de omvang, kwaliteit en draagkracht van het leefgebied. Bij het opstellen van het eerste (huidige) beheerplan was de gedachte dat de algemene monitoring van soorten opgenomen zou worden binnen de Subsidie-regeling Natuurbeheer (SNL). Daarnaast was aangegeven dat als zou blijken dat de SNL soorten onvoldoende werden gemonitord er gekeken zou worden naar het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Naast monitoring van de doelen is ook monitoring van maatregelen in het gebied benoemd. In het huidige beheerplan was de gedachte dat op basis van deze gegevens beoordeeld zou kunnen worden of de maatregelen het beoogde effect hadden en daarmee de realisatie van de doelen kon ondersteunen.

In onderstaande tabel is aangegeven welke monitoring zouden worden uitgevoerd volgens het beheerplan en welke daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Onder de tabel volgt een toelichting. Daarnaast geldt voor alle (inrichtings)maatregelen, welke zijn behandeld in paragraaf 3.1, dat er monitoring van maatregelen plaatsvindt. Bij de monitoring worden de maatregelen van het beheerplan en de gevolgen van maatregelen en activiteiten gedurende de periode van het plan geregistreerd. Het gaat hierbij om:

- Een registratie van uitgevoerde en op korte termijn geplande inrichtings- en beheermaatregelen, zoals voorgesteld in hoofdstuk 7 van het beheerplan.
- Een overzicht van geplande, maar niet uitgevoerde beheer- en instandhoudingsmaatregelen, met daarbij de redenen waarom de maatregelen niet zijn uitgevoerd.
- Beschrijving van verandering in gebruik binnen en in de omgeving van de Natura 2000-gebieden en het effect daarvan op de staat van instandhouding van de aangewezen Natura 2000-doelen.
- Beschrijving van veranderingen in ruimtelijke plannen en wet- en regelgeving van toepassing op het gebied en het effect daarvan op de staat van instandhouding van habitats en typische soorten.

Tabel 3-3. Overzicht van de monitoringsafspraken gemaakt in het eerste beheerplan, met het doel en status van uitvoering (bron: Beheerplan Merengebied, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek/ Provincie Fryslân, 2014). Legenda: groen = volledig uitgevoerd; geel = uitvoering monitoring vindt nog plaats binnen de gestelde termijn, maar is qua timing niet mogelijk om te beoordelen in deze evaluatie; oranje = niet uitgevoerd volgens opzet, OBF = Oudegasterbrekken, Fluessen e.o., WZB = Witte en Zwarte Brekken, SM = Sneekermeergebied, IFG = It Fryske Gea, SBB = Staatsbosbeheer, WF = Wetterskip Fryslân.

Doel	Onderwerp	Gebied	Uitvoering	Periode/frequentie	
				Opzet	Realisatie
Kern-opgaven	Kartering 0-situatie waterriet	OBF	WF (0-situatie) WF + trekkers maatregelen 1-9	0-situatie, daarna 1x per 6 jaar	Geen specifieke kartering van kernopgaven aanwezig
Meren met krabbenscheer & fonteinkruiden	Kartering 0-situatie	OBF	WF (0-situatie) WF + trekker maatregel 7	0-situatie, daarna 1x per 6 jaar	Deels: T0 uit 2015 i.v.m. frequentie nog geen T1
Ruigten en zomen	Aanvullen kartering 0-situatie	OBF	Aanvulling 0-situatie trekker maatregel 4 (trekker WF)	Aanvullen 0-situatie, daarna per 12 jaar + monitoring 1x maatregelen 1-9	Deels: T0 uit 2015 i.v.m. frequentie nog geen T1
Typische soorten	Aanwezigheid vaststellen	OBF	Aansluiten bij lopende monitoring	Doorlopend in perioden van 6 jaar	Ja: overzicht van de provincie van typische soorten in de Fluessen
Meervleermuis	0-situatie kolonies en vliegroutes	OBF	Trekker maatregel 23 (trekker PF)	0-situatie, daarna 1x per 6 jaar tellingen op vaste plekken of steekproefsgewijs	Ja: 0-situatie in 2017 en vervolgrapportage in 2022

Doel	Onderwerp	Gebied	Uitvoering	Periode/frequentie	
				Opzet	Realisatie
Noordse woelmuis	Aanvullen 0-situatie + gerichte monitoring	OBF	Trekker maatregel 21 (0-situatie) (trekker PF) IFG/SBB (2x per jaar op vaste plekken of steekproefsgewijs) Trekkers maatregelen 1-9 (monitoring maatregelen 1-9)	0-situatie, daarna 2x per 6 jaar tellingen op vaste plekken of steekproefsgewijs Monitoring maatregelen 1-9	Ja: 0-situatie in 2017 en vervolgrapportage in 2022
Kwartelkoning, kempiaan en porseleinhoen	Kartering broedvogels	SM, OBF	Vrijwilligers, IFG en SBB	Integraal, 2x per 6 jaar	Ja: Sovon-rapporten van broedvogelkartering uit 2015 en 2018 en NEM-tellingen.
Rietzanger	Kartering broedvogels	SM	Vrijwilligers, IFG en SBB	1x per 6 jaar integraal of steekproefsgewijs	Ja: Sovon-rapporten van broedvogelkartering uit 2015 en 2018 en NEM-tellingen.
Niet-broedende watervogels	Tellingen watervogels	OBF, WZB, SM	IFG, SBB, Sovon en vrijwilligers	Bij voorkeur elk jaar, 1x per 6 jaar gehele jaar tellen	Deels: niet elk jaar voor elke instandhoudingsdoelstelling aanwezig
Slaapplaatsen ganzen	Ganzen op slaapplaatsen	OBF, WZB, SM	IFG, SBB, Sovon en vrijwilligers	Tenminste 1x per 6 jaar	Deels: niet elk jaar voor elke instandhoudingsdoelstelling aanwezig
Slaapplaatsen steltlopers	Steltlopers op slaapplaatsen	OBF, WZB, SM	IFG, SBB, Sovon en vrijwilligers	Tenminste 1x per 6 jaar	Deels: streven is elk jaar voor elke instandhoudingsdoelstelling aanwezig
Maatregelen 1, 2 en 5	Inrichting moerassige gebiedsdelen	OBF, WZB, SM	Uitvoering opnemen bij de maatregelen zelf	0-situatie, daarna 1x per 6 jaar	Onbekend/afwezig
Maatregel 4	0-situatie oevers, waterriet	OBF	Uitvoering opnemen bij de maatregelen zelf	0-situatie, daarna 1x per 6 jaar	Onbekend/afwezig
Maatregelen 7-9	Natuurontwikkelingsgebied	OBF, WZB, SM	Uitvoering opnemen bij de maatregelen zelf	0-situatie, daarna 1x per 6 jaar	Onbekend/afwezig
Maatregel 14 (protocol winterrustgebieden)	Tellingen watervogels Monitoren rust	OBF, WZB, SM	Sovon Uitvoering opnemen bij de maatregelen zelf	Elk jaar, continu	Ja, zie Dashboard Provincie Fryslân

Om eenduidige conclusies te kunnen trekken omtrent het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen of het effect van een (inrichtings)maatregelen is goede monitoring essentieel. Op basis van deze inventarisatie blijkt dat in enkele gevallen jaren ontbreken (waardoor een reeks wordt onderbroken) of delen van het voorgenomen onderzoeksgebied ontbreken.

3.2.1 Monitoring van kernopgaven en instandhoudingsdoelstellingen

In de onderstaande paragraaf staat beschreven welke gegevens beschikbaar waren voor de verschillende doelstellingen ten tijde van het opstellen van het eerste beheerplan (2014), wat de insteek was van de

monitoringsmaatregelen zoals beschreven in tabel 3-3 en tot slot welke gegevens daadwerkelijk zijn vastgelegd (middels monitoring) gedurende de eerste beheerplanperiode.

Kernopgaven

Met het uitvoeren van de maatregelen die zijn bedoeld voor de aangewezen instandhoudingsdoelstellingen (zie tabel 3-2) gaan de opstellers van het huidige beheerplan ervan uit dat er voldoende invulling wordt gegeven aan de kernopgaven 'plas-dras situaties' en 'rui- en rustplaatsen'. De monitoring van deze kernopgaven vond plaats via de monitoring van de instandhoudingsdoelen en de instandhoudingsmaatregelen. Voor de kernopgave 'overjarig riet' was dat niet zo, omdat het niet bekend was wat het voorkomen van waterriet was. Daarom werd in het beheerplan aangegeven dat het uitvoeren van maatregel 20, de inventarisatie van voorkomende oevervegetaties een goede 0-meting vormt. Uitvoering van andere maatregelen met betrekking tot waterriet vormt een mogelijkheid om waterriet te monitoren. Er is navraag gedaan bij Wetterskip Fryslân, maar op dit moment is er nog geen goed beeld van de oevervegetaties in relatie tot de wateropgave 'overjarig riet'. Dit zou alsnog in het komende beheerplan moeten worden uitgewerkt.

Oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen

De verzamelde gegevens van ruigten en zomen in een deel van de terreinen van Staatsbosbeheer (2010) en It Fryske Gea (2009) vormden de 0-meting. Ook kon maatregel 20 bijdragen aan het verder compleet maken van de 0-meting. Daarnaast zou de uitvoering van maatregelen 1, 4, 5 en 7 (en daaraan gekoppelde monitoring) een goede basis vormen voor de ontwikkelingen van dit habitatype. Er is nog geen complete T1 habitattypenkaart beschikbaar (karteringsfrequenties is 1 x per 12 jaar)

Voor meren met krabbenscheer en fonteinkruiden waren ten tijde van het opstellen van het eerste beheerplan de beschikbare gegevens summier. Daarom werd gesteld dat een goede 0-meting nodig was, voor dit beheertype is een T0 opgesteld. Voor It Sân is monitoring opgenomen in het projectplan en voor de rest van het gebied OBF is de vervolgmonitoring eens per zes jaar na het beschikbaar komen van de 0-meting, op dit moment ligt er nog geen complete T1-kartering.

Typische soorten

Natura 2000-habitattypen zijn niet alleen gedefinieerd in termen van vegetaties, maar ook van typische soorten die daaraan verbonden zijn en die informatie geven over de kwaliteit en de compleetheid van het habitatype. Bij het formuleren van instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000-gebieden moet met die typische soorten rekening worden gehouden: het aantal typische soorten en de verspreiding ervan mag niet achteruitgaan. De meeste typische soorten worden niet systematisch geïnventariseerd. Voor de meeste typische soorten komen gegevens beschikbaar door monitoring van de maatregelen 1, 4, 5 en 7 en de SNL-monitoring. Extra monitoring specifiek voor typische soorten werd in het beheerplan daarom niet nodig geacht. Ten tijde van de evaluatie is gebleken dat er beperkt beschikbaar is over de typische soorten van de habitattypen in de NDFF en onderzoeksrapporten. Typische soorten hoeven niet per se actief gemonitord te worden. Wel worden ze vaak al bij andere meetnetten (bijv. SNL-karteringen) meegenomen en ook met de andere kwaliteitsaspecten kan er wat gezegd worden over de kwaliteit van habitatype.

Aantallen en kwaliteit leefgebied van de habitatoorten

Monitoring van de meervleermuis vond slechts incidenteel plaats. In het beheerplan werd de behoefte aangeduid om een geactualiseerde 0-meting uit te voeren van het voorkomen van kolonies en verbindingsroutes in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. Met maatregel 23 is dit meegenomen in het beheerplan en na uitvoering van het nul-onderzoek (Haarsma et al., 2017) zouden de telpunten en kolonies minimaal 1 keer per 6 jaar geteld moeten worden. Er is echter naar gestreefd om de kolonies jaarlijks te tellen door middel van uitvliegtellingen in de zomer. Dit heeft sinds 2018 jaarlijks plaatsgevonden. Alle vliegroutes worden een keer per drie jaar geteld. De kwaliteit van het leefgebied wordt niet specifiek gemonitord.

Ook van het voorkomen van de noordse woelmuis was een onvolledig beeld, door gebrek aan gericht onderzoek. Daarom is in het beheerplan gesteld dat een 0-meting in de eerste beheerplanperiode de eerste stap is (A&W, 2017). Daarnaast werden met maatregel 21 ook de benodigde verbindingen tussen leefgebieden binnen en tussen de Natura 2000-gebieden in beeld gebracht. Vervolgmonitoring vond ten tijde van het opstellen van het eerste beheerplan zoveel mogelijk plaats als onderdeel van inrichtingsprojecten van maatregelen 1, 4, 7, 8 en 9. In de periode van 2019-2021 heeft vervolgmonitoring op basis van eDNA plaatsgevonden (Beemster et al., 2022) en is de kwaliteit van het leefgebied in beeld gebracht (Beemster & Mulder, 2018).

Aantallen en kwaliteit leefgebied van de broedvogels

De uitgangssituatie voor de rietzanger is gebaseerd op tellingen van 2009 en 2012. Een nieuwe periode van tellingen was volgens het beheerplan gewenst in het Sneekermeergebied en de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. aan het einde van de eerste beheerplanperiode (2021/2022). Integrale tellingen zouden vervolgens eens per 6 jaar kunnen plaatsvinden. De kemmaan is in de laatste jaren voor het opstellen van het beheerplan niet meer aangetroffen. De kwartelkoning en het porseleinhoen kwamen onregelmatig voor in kleine aantallen. Voor deze drie soorten werd vermeld in het beheerplan dat een kartering eens per 6 jaar onvoldoende gegevens oplevert om goede uitspraken te kunnen doen. Het zou tenminste eens per 3 jaar moeten plaatsvinden. Door monitoring van de maatregelen in het beheerplan zouden er volgens het beheerplan voldoende gegevens beschikbaar komen. In het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS, provincies) zijn jaarlijkse tellingen uitgevoerd van kemmaan, kwartelkoning en porseleinhoen. Rietzanger wordt vanwege de grote aantallen niet jaarlijks gebiedsdekkend geteld, maar per deelgebied, zodat voor 2016 en 2020 een schatting van de aantallen beschikbaar is.

Aantallen en kwaliteit leefgebied van de niet-broedvogels

Elk jaar vinden er volgens het beheerplan maandelijkse tellingen van niet-broedvogels plaats in en rondom het Merengebied in oktober tot en met maart. In het Sneekermeergebied en de Witte en Zwarte Brekken worden die tellingen verricht door de boswachters van Staatsbosbeheer. Uit het eerste beheerplan is gebleken dat de telgegevens van de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. onvoldoende waren. Slaapplaats-tellingen van ganzen werden gedaan in het Sneekermeergebied en de Witte en Zwarte Brekken, maar deze ontbraken in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. Van steltlopers waren in alle drie gebieden de telgegevens in april onvolledig. Daarom werd in het eerste beheerplan gesteld dat het vrijwilligersprogramma tegen het licht moest worden gehouden. Ook werd vermeld dat de meeste aandacht uit moest gaan naar Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o., naar het continueren van slaapplaatstellingen van ganzen en naar steltloperstellingen in het vroege voorjaar en dat er aandacht nodig is voor het beschikbaar komen van zometellingen. Deze tellingen zijn grotendeels aanwezig, echter zijn de tellingen per telgebied beschikbaar, waardoor bijvoorbeeld lastig kan worden bepaald hoe een soort reageert op (inrichtings)maatregelen.

3.3 Financieel overzicht⁵

In het beheerplan is een tabel opgenomen met geraamde kosten per maatregel. Hieronder wordt weergegeven in welke mate de geraamde kosten overeenkomen met de kosten die daadwerkelijk benodigd waren. De kosten in het beheerplan zijn opgenomen inclusief BTW. In dit evaluatiedocument zijn de kosten exclusief BTW opgenomen. Voor een aantal maatregelen zijn geen kosten opgenomen in het beheerplan. Deze kosten liggen bij Staatsbosbeheer en It Fryske Gea als grootste natuurbeheerders in het gebied. De geraamde kosten komen niet voor 100% voor rekening van het provinciale Natura 2000-budget. De beheermaatregelen worden gefinancierd vanuit de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer (SNL).

⁵ De gehele paragraaf 3.3 inclusief tabel is opgesteld door de provincie Fryslân, Royal HaskoningDHV heeft geen zicht gehad op deze gegevens. De beschouwing/evaluatie op de financiën ten aanzien van het huidige beheerplan is dan ook gedaan door de provincie zelf.

Daarnaast zijn uitgaven door andere partijen gefinancierd en is een aanzienlijk deel van de kosten betaald via het Friese Merenproject en het 3^e Plattelandsontwikkelingsprogramma⁶ (POP3).

Fries Merenproject (FMP)

Een belangrijk project in dit gebied is het Friese Merenproject (FMP) geweest. Deze heeft gelopen tussen 2000 en 2016. Het doel van dit project was het recreatief aantrekkelijk maken van het merengebied in Fryslân. Hierbij is met het opzetten van een programmaliijn Mitigatie, Ecologie en Duurzaamheid in 2011 specifiek aandacht gegeven aan de natuurwaarden. Met een samenwerkingsovereenkomst (getekend in 2013) zijn veel maatregelen uitgevoerd met een belangrijke koppeling naar de maatregelen uit het Natura-2000 beheerplan. Maatregel 1 'vernatten graslandpolders', maatregel 3 'herstel zomerpolders', maatregel 4 'aanleg natuurvriendelijke oevers', maatregel 5 'aanleg eilandjes en de maatregelen 7, 8 en 9 'zones voor natuurontwikkeling' zijn voor een belangrijk bekostigd vanuit het Friese Merenproject. Ook de bekostiging van het instellen van de winterrustgebieden is via het FMP gelopen.

3e Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)

In maart 2020 is een subsidie verstrekt voor de inrichting van locaties in de Fluessen en Morra. Het gaat om maatregelen voor onder andere het realiseren van slenken en ondiepe waterzones en het vernatten van een winterpolder. Deze maatregelen zijn ten behoeve van het realiseren van de Kaderrichtlijnwater- en Natura 2000-doelen en zijn onder ander een (verdere) uitvoering van maatregel 3 'herstel zomerpolders' en maatregel 4 'aanleg natuurvriendelijke oevers'. De uitvoering vanuit de POP3-subsidie vindt nog plaats. De verwachting is dat alle aangevraagde maatregelen winter 2022-2023 zijn uitgevoerd. De POP3-subsidie is in tabel 3.1 (nog) niet verdeeld over de betreffende maatregelen.

3.3.1 Provinciaal (Natura 2000) budget

In 2017 heeft een herijking plaatsgevonden op het budget voor Natura 2000. De kosten die voor 2017 zijn gemaakt onder het Provinciaal Meerjarenprogramma (PMJP). Na 2017 is er sprake van een apart Natura 2000-budget.

3.3.2 Verantwoording budget

In Tabel 3-4 wordt een overzicht gegeven van het Natura 2000-budget uit 2017 en de uitgaven vanuit het provinciale Natura 2000 budget, de uitgaven via het Friese Merenproject en de POP3 subsidie Fluessen en Morra. Ter informatie zijn de geraamde kosten uit het beheerplan en de bijdrage daarin door de provincie opgenomen in de laatste twee kolommen. Het uitgegeven budget is nagenoeg twee keer hoger dan het geraamde budget. Dit heeft te maken met de volgende aspecten:

- De ramingen uit het beheerplan zijn niet realistisch gebleken. Met name de kosten voor benodigde werkzaamheden om gebieden te vernatten of de natuurlijke inrichting van oevers en eilandjes zones te creëren zijn veel hoger dan geraamd.
- Er zijn grotere oppervlakten ingericht van graslandpolders (maatregel 1), zomerpolders (maatregel 3) en natuurvriendelijke oevers (maatregel 4). Verder zijn meer eilandjes (maatregel 5) gerealiseerd en geschikt gemaakt voor natuur(beleving). Dit is mogelijk geworden door een goede samenwerking met verschillende partijen en projecten in het gebied.

Daarnaast zijn de volgende opmerkingen van toepassing:

- Voor maatregel 2 zijn nog geen kosten gemaakt. Gebleken is dat een van de locaties waar deze maatregel beoogd was voldoende functioneert. Een andere locatie is niet obstakelvrij dus nog niet uitgevoerd. Op een derde locatie wordt nu geëxperimenteerd met het verlagen van het waterpeil. De extra beheerkosten hiervoor zijn tot nu toe door de beheerende partij gedragen.

⁶ *Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) - Wegwijzer (rvo.nl)*

- Voor het herstel van de zomerpolders (maatregel 3) zijn minder Natura 2000 kosten gemaakt dan geraamd. Wel is er een groter oppervlak ingericht ten behoeve van de zomerpolders. Dit is deels bekostigd uit het FMP (deelgebied Potskar). Voor aankoop of functieverandering van grond is veelal gebruik gemaakt van de subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) en vindt ruiling plaats. Deze kosten lopen niet via het Natura 2000-budget.
- Voor maatregel 4 waren geen kosten geraamd in de eerste beheerplanperiode. Wel was budget geraamd voor de tweede en derde beheerplanperiode. Mede vanuit het FMP, de Kaderrichtlijnwater, Natura 2000 en andere natuurdoelen is een gezamenlijke uitvoering opgepakt. Voor het realiseren van natuurvriendelijke oevers is de kans benut om de natuurdoelen te combineren. Hierdoor is in de eerste beheerplanperiode alsnog een aanzienlijke lengte aan natuurvriendelijke oever gerealiseerd.
- Bij de ontwikkeling van de zones voor natuurontwikkeling met natuurbeleving (maatregel 7 en 8) zijn bij It Sân en Gauster Hoppen meer kosten gemaakt. Zeker bij It Sân zijn de kosten veel hoger uitgevallen. Hier geldt naast de onrealistische raming dat het gebied afgesloten moest worden van de boezem om de gewenste dynamiek te kunnen realiseren.
- Voor het oeverbeheer (maatregel 12) zijn vanuit Natura 2000 alleen kosten gemaakt voor achterstallig onderhoud bij It Heidenskip. De aanwezige bosopslag is hier verwijderd.
- De analyses (maatregel 21 en 23) zijn duurder uitgevallen. Na de eerste onderzoeken blijkt veelal dat er meer informatie en kennis nodig is. Vanuit dit budget zijn dan ook meerdere (vervolg)onderzoeken gefinancierd.

Tabel 3-4. Kostenoverzicht maatregelen Natura 2000 (bron: provincie Fryslân).

Maatregel nr	Omschrijving maatregel	Kosten eerste beheerplanperiode					Geraamd bedrag totaal beheerplan (excl. BTW)	In beheerplan geraamde bijdrage (excl. BTW)
		Natura 2000 provincie	FMP voorbereiding	FMP BP-periode	POP3	Totaal		
1	Vernatten graslandpolders tot moerasgebied met dynamisch peil	0	€ 15.976	€ 800.332	0	€ 816.308	€ 82.645	€ 61.983
2	Introduceren peildynamiek in bestaand moeras	0	0	0	0	0	€ 53.719	€ 26.860
3	Herstel zomerpolders	€ 293.279	€ 169.934	€ 279.844	0	€ 743.056	€ 1.652.893	€ 826.446
4	Aanleg natuurvriendelijke oevers	€ 120.383	€ 31.177	€ 232.938	0	€ 384.498	0	0
5	Aanleg/vergroten van eilandjes	€ 3.927	€ 10.065	€ 314.380	0	€ 328.372	€ 206.612	0
6	Herstel hoogteligging tbv noordse woelmuis	0	0	0	0	0	0	0
7	Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving It Sân	€ 614.736	0	€ 72.812	0	€ 687.548	€ 82.645	0
8	Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving Gauster Hoppen	0	€ 70.000	€ 215.951	0	€ 285.951	€ 82.645	0
9	Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving Leienpoel	0	€ 250	€ 460	0	€ 710	€ 82.645	0
10	Extensiveren maaibeheer in zomerpolder/boezemland	0	0	0	0	0	0	0
11	Aanpassen maaidata in graslandpolders	0	0	0	0	0	0	0
12	Oeverbeheer	€ 14.625	0	0	0	€ 14.625	€ 49.587	€ 24.793
13	Zomerpolders vervroegd inunderen	0	0	0	0	0	0	0
14	Instellen winterrustgebieden door instellen gedragscode	€ 66.826	€ 39.538	€ 27.701	0	€ 134.066	€ 123.967	€ 61.983

Maatregel nr	Omschrijving maatregel	Kosten eerste beheerplanperiode					Geraamd bedrag totaal beheerplan (excl. BTW)	In beheerplan geraamde bijdrage (excl. BTW)
		Natura 2000 provincie	FMP voorbereiding	FMP BP-periode	POP3	Totaal		
15	Bezoekersinformatie tbv instellen winterrustgebieden	0	0	0	0	0	0	0
16	Naleving gedragscode kleine luchtvaart	0	0	0	0	0	0	0
17	Ganzenbeleid, beheer en schadebestrijding	0	0	0	0	0	0	0
18	Visie op beheerproblematiek natte graslanden	€ 55.862	0	0	0	€ 55.862	€ 41.322	€ 41.322
19	Analyse vermoerassing in bestaande situaties	€ 43.075	0	0	0	€ 43.075	€ 24.793	€ 21.074
20	Analyse van uitgevoerde oever-en kadeprojecten en bestaande oevervegetaties	0	0	0	0	0	€ 24.793	€ 4.959
21	Analyse benodigde verbindingzone noordse woelmuis	€ 86.399	0	0	0	€ 86.399	€ 24.793	€ 24.793
22	Pilot zomerpolder inunderen voor 1 oktober	0	0	0	0	0	0	0
23	Bescherming meervleermuis	€ 26.585	0	0	0	€ 26.585	€ 20.661	€ 20.661
24	Uitvoering monitoringsprogramma	0	0	0	0	0	0	0
25	Instellen beheerplancommissie	€ 6.984	0	0	0	€ 6.984	€ 41.322	€ 41.322
26	Aanpassen ambitiekaart SNL	0	0	0	0	0	0	0
	POP3	€ 839.690	0	0	€ 839.690	€ 1.659.382	0	0
	TOTAAL	€ 2.172.371,00	€ 336.940,00	€ 1.944.418,00	€ 839.690,00	€ 5.273.421,00	€ 2.595.042,00	€ 1.156.196,00

4 Ruimtelijke condities in relatie tot de doelstellingen van het gebied

Naast de concrete maatregelen uit het beheerplan zijn ook omgevingsfactoren van invloed op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. In het huidige beheerplan gaat het om ruimtelijke condities zoals de waterkwaliteit, rust en ruimte en milieufactoren. Van een aantal van deze factoren zijn de gegevens bekend en geactualiseerd. In paragraaf 4.5 worden daarnaast ook een aantal activiteiten benoemd waarop een toetsing heeft plaatsgevonden op het effect op instandhoudingsdoelstelling. Door onder andere het nemen van maatregelen was aangegeven dat deze geen negatief effect zouden hebben. Indien gegevens bekend zijn, worden deze drukfactoren hieronder benoemd.

4.1 Water

4.1.1 Waterkwaliteit

Een goede waterkwaliteit is van groot belang voor de instandhoudingsdoelstellingen voor de aangewezen vogelrichtlijnsoorten, habitatrictlijnsoorten en habitattypen. Een goede ontwikkeling van water- en oevervegetaties is van belang als leefgebied en voor een goede voedselbeschikbaarheid van deze soorten. Daarnaast is een goede waterkwaliteit van groot belang voor het aquatische habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) speelt een belangrijke rol in het behouden en verbeteren van een goede waterkwaliteit van alle watergebonden ecosystemen. Het Wetterskip Fryslân heeft in dit kader een verplichting voor de monitoring van de waterkwaliteit en rapporteert hierover via de KRW-factsheets (KRW-factsheet v5, 2021-09-28). In deze factsheet is de toestand van verschillende parameters die wat zeggen over de waterkwaliteit (biologie, algemeen fysische chemie en specifiek verontreinigde stoffen voor het onderdeel ecologie) weergegeven.

Uit deze factsheet blijkt dat in de Fluessen e.o. van het onderdeel biologie de parameter fytoplankton matig is. De overige parameters zijn goed en het verwachte doelbereik 2027 is voor alle parameters vrijwel zeker. Van het onderdeel algemeen fysische chemie in de Fluessen e.o. zijn de parameters stikstof en zuurgraad matig. Het doorzicht is ontoereikend. De overige parameters zijn goed. Het doelbereik 2027 voor stikstof en doorzicht is onzeker, voor zuurgraad redelijk zeker en voor de overige parameters vrijwel zeker. Het gebied voldoet niet op het gebied van specifiek verontreinigende stoffen die de norm overschrijden en het doelbereik 2027 is over het algemeen onzeker.

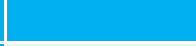

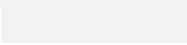
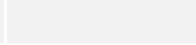

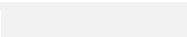
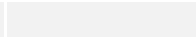

In het Sneekermeergebied e.o. zijn alle parameters van het onderdeel biologie goed. Het doelbereik 2027 is vrijwel zeker. Van het onderdeel algemeen fysische chemie zijn de parameters stikstof en doorzicht matig. De overige parameters zijn goed. Het doelbereik 2027 voor stikstof is onzeker en voor doorzicht redelijk zeker. Voor de overige parameters is het doelbereik 2027 vrijwel zeker. Het gebied voldoet niet op het gebied van specifiek verontreinigende stoffen die de norm overschrijden en het doelbereik 2027 is onzeker.

De parameters die wat zeggen over de waterkwaliteit (biologie, algemeen fysische chemie en specifiek verontreinigde stoffen voor het onderdeel ecologie) van het merengebied zijn weergegeven in onderstaande tabellen. De uitleg van de kleurcodering is weergegeven in Tabel 4-1. De waterlichamen Sneekermeergebied e.o. en Fluessen e.o. zijn samen representatief voor de drie Natura 2000-gebieden.

Tabel 4-1. Legenda voor beoordeling waterkwaliteit (KRW-factsheet v5, 2021-09-28).

		Biologie en Algemeen fysische chemie	Specifieke verontreinigde stoffen
	Blauw	Zeer goed	Voldoet
	Groen	Goed	
	Geel	Matig	
	Oranje	Ontoereikend	
	Rood	Slecht	Voldoet niet

Tabel 4-2. Waterkwaliteit (ecologie) KRW-waterlichaam Sneekermeergebied e.o. (KRW-factsheet v5, 2021-09-28). Dit waterlichaam is representatief voor de Natura 2000-gebieden Sneekermeergebied en Witte en Zwarte Brekken.

Sneekermeergebied e.o.	GEP (Goed Ecologisch Potentieel)	Toestand			Doelbereik 2027
		2009	2015	2020	
Biologie					
Macrofauna (EKR)	≥ 0,35				Vrijwel zeker
Overige waterflora (EKR)	≥ 0,15				Vrijwel zeker
Vis (EKR)	≥ 0,15				Vrijwel zeker
Fytoplankton (EKR)	≥ 0,40				Vrijwel zeker
Algemeen fysische chemie					
Fosfor totaal (zgm) (mg P/l)	≤ 0,09				Vrijwel zeker
Stikstof totaal (zgm) (mg N/l)	≤ 1,30				Onzeker
DIN (winterperiode) (mg N/l)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Zoutgehalte (zgm) (mg Cl/l)	≤ 200				Vrijwel zeker
Temperatuur (max. waarde) (° C)	≤ 25,0				Vrijwel zeker
Zuurgraad (zgm) (-)	5,5-8,5				Vrijwel zeker
Zuurstofverzadiging(sgraad) (zgm) (%)	60-120				Vrijwel zeker
Doorzicht (zgm) (m)	≥ 0,65			A	Onzeker
Specifieke verontreinigende stoffen die de norm overschrijden					
Ammonium					Onzeker
Benzo(a)antracene					Onzeker
Kobalt					Onzeker
Methylazinfos					Onzeker
Seleen					Onzeker
Zilver					Onzeker

EKR = Ecologische Kwaliteitsratio, DIN = opgelost anorganisch stikstof, X = het betreffende toestandsoordeel is niet afkomstig uit Aquokit

Tabel 4-3. Waterkwaliteit (ecologie) KRW-waterlichaam Fluessen e.o. (KRW-factsheet v5, 2021-09-28). Dit waterlichaam is representatief voor het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.

Fluessen e.o.	GEP (Goed Ecologisch Potentieel)	Toestand			Doelbereik 2027
		2009	2015	2021	
Biologie					
Macrofauna (EKR)	≥ 0,35	X			Vrijwel zeker
Overige waterflora (EKR)	≥ 0,15	X			Vrijwel zeker
Vis (EKR)	≥ 0,10	X			Vrijwel zeker
Fytoplankton (EKR)	≥ 0,30	X			Vrijwel zeker
Algemeen fysische chemie					
Fosfor totaal (zgm) (mg P/l)	≤ 0,09	X			Vrijwel zeker
Stikstof totaal (zgm) (mg N/l)	≤ 1,30	X	A		Onzeker
DIN* (winterperiode) (mg N/l)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Zoutgehalte (zgm) (mg Cl/l)	≤ 200	X			Vrijwel zeker
Temperatuur (max. waarde) (° C)	≤ 25,0	X			Vrijwel zeker
Zuurgraad (zgm) (-)	5,5-8,5	X			Onzeker
Zuurstofverzadiging(sgraad) (zgm) (%)	60-120	X			Vrijwel zeker
Doorzicht (zgm) (m)	≥ 0,65	X			Onzeker
Specifieke verontreinigende stoffen die de norm overschrijden					
Ammonium		X			Onzeker
Benzo(a)antracene		X			Onzeker
Kobalt		X			Onzeker
Methylazinfos					Redelijk zeker
Seleen					Onzeker
Zilver					Onzeker

EKR = Ecologische Kwaliteitsratio, DIN = opgelost anorganisch stikstof, X = het betreffende toestandsoordeel is niet afkomstig uit Aquokit

4.1.2 Waterpeil boezem

Naast de maatregelen in de polders voor een flexibeler waterpeil is er in 2021 door het Wetterskip een nieuw peilbesluit genomen voor de boezemwateren van Fryslân (Revisiepeilbesluit Friese Boezem). Hierin wordt geconstateerd dat het noodzakelijk is voor natuur en waterkwaliteit om een meer natuurlijk peilbeheer met grotere fluctuaties binnen een jaar mogelijk te maken. Het gemiddeld streefpeil in de boezem blijft 0,52 m -NAP, maar er kan vanuit ecologische overwegingen de komende jaren geëxperimenteerd worden met een meer natuurlijk peil in periodes die voor de natuur belangrijk zijn. Dit houdt in dat gedurende enkele aangesloten weken in de winter- en voorjaarsperiode de gemiddelde boezemwaterstand tot maximaal 0,38 m -NAP mag worden opgezet. Daarnaast kan in de zomer de gemiddelde boezemwaterstand gedurende enkele weken uitzakken tot een 0,57 m -NAP. Beide scenario's worden alleen ingezet als het kan, dus niet in tijden van extreme regenval of droogte. Verder wordt een meer natuurlijke en geleidelijke inspanning gehanteerd om terug te komen op het streefpeil van 0,52 m -NAP. Het is nu nog te kort dag om enig effect van dit flexibelere waterpeil te meten/ zien op de instandhoudingsdoelstellingen. De komende jaren wordt

er gemonitord of en hoe lang de verhoogde en verlaagde waterstanden kunnen worden gehandhaafd en wat het effect is op de ecologie van de boezem en de rietvegetatie. Na 5 jaar moet deze werkwijze worden geëvalueerd. Dat kan aanleiding geven om de maatregel verder te bestendigen of aan te passen.

4.2 Stikstof

Van de drie Natura 2000-gebieden van het Merengebied is alleen Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. aangewezen als Habitatrichtlijngebied. Binnen Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. zijn in model AERIUS het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) opgenomen en de leefgebieden Dotterbloemgrasland van veen en klei (LG07), Nat, matig voedselrijk grasland (LG08) en Kamgrasweide & Bloemrijk weidevogelgrasland van het rivieren- en zeeleigebied (LG10). De laagste KDW Kritische Depositiewaarde (KDW) voor de habitattypen en leefgebieden in Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is 1429 mol/ha/jaar voor LG07 en LG10. In de hexagonen waar deze types voorkomen in de huidige situatie (rekenjaar 2019 zoals volgt uit AERIUS-Calculator, versie 2021) varieert de depositie in 2019 van 785 tot 1257 mol/ha/jaar. Op geen enkele locatie waar deze types voorkomen wordt de KDW in de huidige situatie (2019) dus overschreden. Hierdoor is in geen enkel van deze habitattypen of leefgebieden in het Merengebied sprake van een overbelasting met stikstof.

4.3 Vegetatie en milieucondities ten aanzien van leefgebied

De ontwikkeling van de vegetatie en milieucondities wordt voor de aangewezen habitattypen in Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. behandeld in paragraaf 5.5. Over de ontwikkeling van de vegetatie en milieucondities in het leefgebied van de aangewezen habitat- en vogelrichtlijnsoorten is echter weinig bekend. Hiervoor zijn geen of slechts gefragmenteerde vegetatiekarteringen beschikbaar. Er is daardoor ook geen goede analyse van de milieucondities te maken. Voor zover hier wel gegevens over beschikbaar zijn worden deze behandeld in paragraaf 5.2, 5.3 en 5.4.

4.4 Voorkomen exoten binnen en buiten het Natura 2000-gebied

Er is nu geen goed/volledig beeld van welke exoten wel/niet voorkomen in het Merengebied omdat hier op dit moment niet specifiek naar wordt gemonitord. Het is bijvoorbeeld bekend dat de zwartbekgrondel zich bevindt in de Fluessen vanuit een algemene visstand meting daterend uit 2018. Daarnaast komen uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) over de afgelopen 10 jaar in de wijde omgeving van het Merengebied (incidenteel) waarnemingen van exoten naar voren (zie tabel 4.4 voor een overzicht van voorkomende soorten). Verder zijn er echter geen gebiedsdekkende gegevens bekend, terwijl het niet valt uit te sluiten dat een soort als gevlekte Amerikaanse rivierkreeft gebruik maakt van een veel groter gebied dan nu uit de NDFF naar voren komt. Het uitgangspunt is om dit in het nieuwe beheerplan mee te nemen met een startnotitie invasieve exoten.

Tabel 4-4. Overzicht van waargenomen exoten in de wijde omgeving van het Merengebied gedurende de afgelopen 10 jaar⁷.

Soortgroep	Soort
Overige zoogdieren	Muskusrat
	Wasbeer
	Wasbeerhond
Vogels	Nijlgans
Reptielen	Lettersierschildpad
Geleedpotigen	Chinese wolhandkrab
	Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft
Vaatplanten	Grote waternavel
	Hemelboom
	Moeraslantaarn
	Ongelijkbladig vederkruid
	Reuzenbalsemien
	Reuzenberenklauw
	Smalle waterpest
	Verspreidbladige waterpest
Waterteunisbloem	

4.5 Overige ontwikkelingen in en rondom het Merengebied

Met de verschillende interviews van beheerders, weidevogelcollectieven en LTO-Noord zijn er diverse ontwikkelingen, ervaringen en meningen opgehaald. Hieronder volgt een samenvatting van de meeste opvallende zaken. Lokale bewoners weten volgens Staatsbosbeheer en It Fryske Gea weinig van de bescherming van het Merengebied. Het beheerplan leeft daardoor minder bij bewoners en ze zouden minder draagvlak hebben voor natuurbeleid. Over het algemeen ontbreekt dus de kennis van het bestaan van het plan en het doel dat het plan dient. Daarnaast wordt de uitvoering van het beheerplan in het algemeen als te vrijblijvend ervaren door Staatsbosbeheer en It Fryske Gea. Er missen schakels in de grondwerving en juist op dit gebied is meer urgentie nodig om het gebied in te richten.

Weidevogels

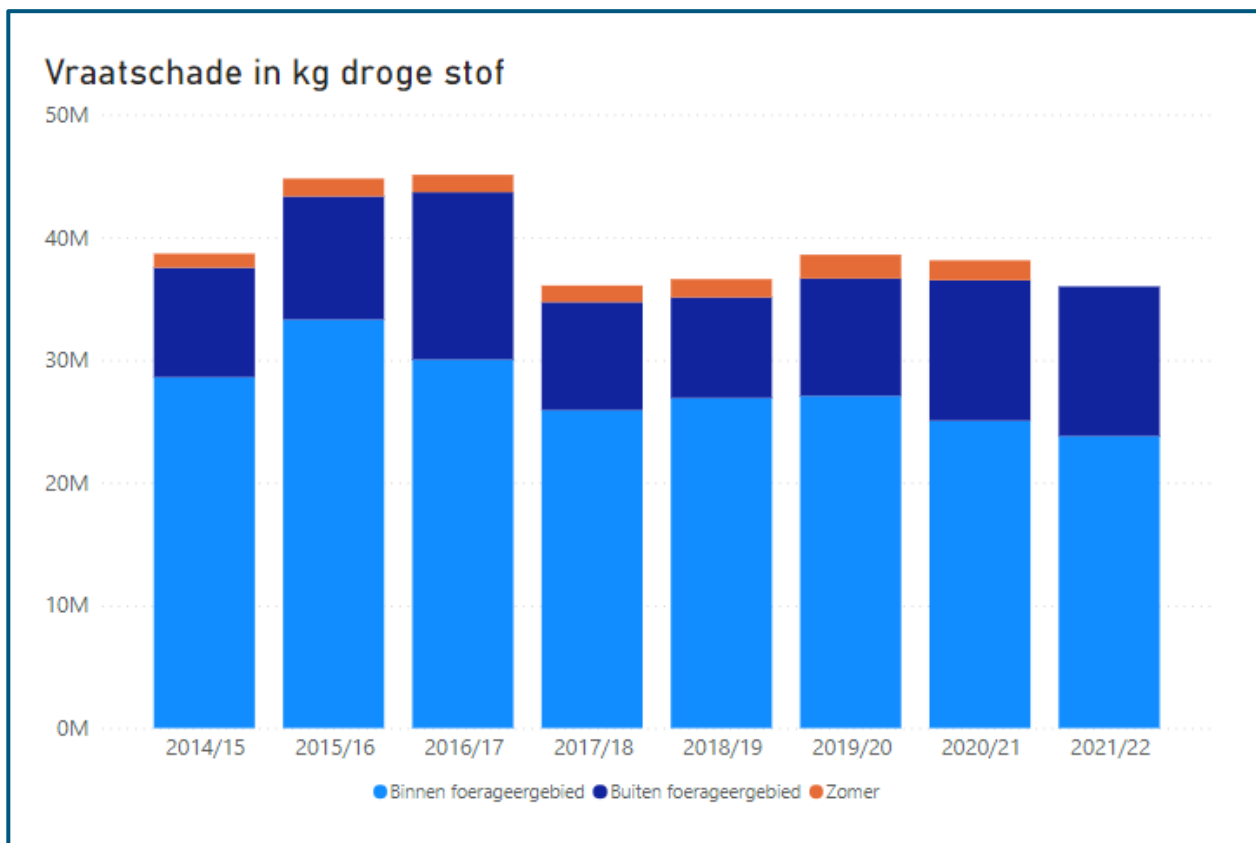
In het beheerplan is afgesproken om meer plas-dras situaties te creëren in de winter en het voorjaar, maar mogelijk staan de gebieden te lang en te ver onder water, waardoor het bodemleven verloren gaat en er daardoor geen voedsel meer te vinden is voor weidevogels en steltlopers. Het is voor kempaan bijvoorbeeld niet meer mogelijk om in It Lege Midden (Sneekermeergebied) te verblijven, omdat het vooral een waterplas betreft. Ook ontstaat er verruiging op een aantal plekken, waardoor de openheid wordt aangetast. Het weidevogelbeheer binnen het Natura 2000-gebied is grotendeels stopgezet en de gronden worden verpacht aan boeren met beheerpakketten. Daarnaast zijn er vragen gesteld over het peilbeheer tegen de Grienedyk, het lijkt hier veel natter te worden, wellicht door toedoen van bodemdaling/ veenoxidatie. Een ander punt wat mogelijk de weidevogelstand beïnvloed is de ontwikkeling van opgaande bomen langs het spoortracé, dat dwars door het weidevogelgebied loopt. Dit tast de openheid van het landschap aan. Daarnaast worden boezemlandjes vergraven ten behoeve van de KRW, maar daarmee gaat cultuurhistorie verloren en worden oevers vervolgens niet onderhouden waardoor deze verruigen.

⁷ Zoals gebleken uit de Nationale Databank Flora en Fauna (<https://ndff-ecogrid.nl/uitvoerportaal/>).

Beheer- en schadebestrijding

De aanwezigheid van ganzen en het foerageren in de graslanden is de afgelopen decennia toegenomen rondom Natura 2000-gebieden en dat zorgt voor schade bij de landbouw en ook rond de zwemlocaties wordt er hinder (uitwerpselen) ondervonden door toenemende aanwezigheid van ganzen. Deze ganzenvraatschade wordt geïnventariseerd en getaxeerd door de provincie. In Figuur 4-1 is de vraatschade aan grasland in de gehele provincie Friesland weergegeven. Deze informatie is niet per perceel beschikbaar in en rondom de Natura 2000-gebieden.

Zomerganzen worden door de landbouw als een probleem gezien. Het afschieten van koppelvormers, het prikken/schudden van eieren en andere vormen van populatiebeheer zijn maatregelen die in het nieuwe beheerplan kunnen worden getoetst en mogelijk opgenomen, om de hoge aantallen zomerganzen te verminderen. Verder is de beheer- en schadebestrijding op vossen in coronatijd minder geweest, om de hoge predatiedruk aan te pakken zou dit weer geïntensiveerd moeten worden. De samenwerking hierin tussen LTO, TBO's en jagers zou mogelijk verbeterd kunnen worden.

Figuur 4-1. Vraatschade door ganzen aan grasland in de gehele provincie Friesland.

Winterrustgebieden

In 2013 is er overleg geweest tussen het Watersportverbond en de provincie over de aanwijzing van winterrustgebieden. Er is echter onduidelijkheid over de locaties, de afbakening op het water is onvoldoende zichtbaar en de communicatie (ondanks jaarlijkse communicatie hierover) naar gebruikers is mogelijk onvoldoende, zodat watersporters vaak niet weten dat die gebieden gesloten zijn.

Waterplanten

Door het inlaten van IJsselmeerwater is de waterkwaliteit van het Merengebied verbeterd, echter volgens de KRW-maatlatten is de ontwikkeling van de waterplanten onvoldoende (zowel voor de submerse, emerse

als de - oevervegetatie. Het schonere en mineraalrijkere water leidt (als het goed is) tot meer waterplanten, wat gunstig is voor de Natura 2000-doelen. Echter, de aanwezigheid van grote hoeveelheden waterplanten (met name exoten) in het water kan ook overlast voor de watersportrecreatie veroorzaken.

Recreatie

Een algemeen herkende ontwikkeling is de toegenomen recreatiedruk in het Merengebied. Deze ontwikkeling is met name sinds de coronacrisis zichtbaar geworden. Tot 2019 was er sprake van een lichte afname van de watersport, maar sinds de coronapandemie 2020 breidt de watersport dus juist weer uit. Op basis van foto's en de bezetting van ligplaatsen is deze ontwikkeling door Marrekrite waargenomen (zie bijlage 2 voor een analyse van de ligplaatstellingen). Deze toenemende recreatie kan de natuurdoelstellingen onder druk zetten. Voorbeelden hiervan zijn:

- De gebiedsontwikkeling in de Potten, waar een schouwpad inmiddels veelvuldig wordt gebruikt als wandelpad. Er zijn ook plannen om het vakantiepark de Potten op te waarderen, wat tot toenemende recreatiedruk kan leiden.
- Looproutes die afwijken van wandelpaden en dus dwars door de natuur lopen. Bij het slecht afgebakende wandelpad op de Grutte Griene wordt bijvoorbeeld buiten de wandelpaden gelopen, er ligt een hoop afval en de intensiteit van recreatie neemt steeds verder toe.
- Een toenemend aantal mensen hecht aan luidruchtiger gebruiksfuncties, zoals feesten met geluidsinstallaties en grote barbecues. Dit is bijvoorbeeld bij het winterrustgebied de Bombrekken waargenomen.
- Veel golfslag door recreatie, waardoor er vanuit KRW wordt gewerkt aan een gedragscode voor zoning/structuur oever voor rustplekken.
- Overvolle afvalcontainers.
- Het uitbreiden van het vaarseizoen.
- Een groeiend aantal kanoërs en SUP-pers. Hierdoor stijgt ook de behoefte van de kleine watersport om aan te meren bij palen.
- Ook meer wandelaars en fietsers, dat is een algemene trend in heel Nederland sinds de Coronacrisis.
- Toegenomen havengebruik en overnachtingen in de recreatieve kernen Workum en Heeg.

Het Watersportverbond is samen met Marrekrite en provincie Fryslân bezig met een speciale G-klasse vaarwegen voor kano, sup en roei. Vanuit de provincie wordt daarnaast ingezet op 'brede welvaart' ('Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven in het hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van die van latere generaties of van mensen elders in de wereld', CBS 2018). Voor recreatie betekent dit bijvoorbeeld dat het verlengen van het recreatieseizoen wordt gepromoot en dat er een doelstelling is met betrekking tot bereikbaarheid van zwemwater voor alle Friezen. Het verlengen van het recreatieseizoen brengt echter mogelijk extra druk op watervogels met zich mee. Het toestaan van dit soort activiteiten dient vooraf goed getoetst te worden aan de IHD van de gebieden.

5 Ontwikkelingen instandhoudingsdoelstellingen

Dit hoofdstuk beschrijft de ontwikkelingen van de instandhoudingsdoelstellingen in zowel het Merengebied als ook op landelijk niveau. Om de ontwikkelingen in beeld te brengen voor deze evaluatie van de instandhoudingsdoelstellingen zijn verschillende rapportages en onderzoeken gebruikt, deze staan beschreven in paragraaf 5.1. Vervolgens wordt in de paragrafen 5.2, 5.3, 5.4 en 5.5 ingegaan op respectievelijk de instandhoudingsdoelstellingen voor broedvogels, niet-broedvogels, habitatrictlijnsoorten en habitattypen in het merengebied.

Er zijn geen doelstellingen voor het leefgebied aangewezen/benoemd en is er ook nog geen beoordeling opgesteld of monitoringsprogramma gestart, waardoor het nog niet mogelijk is om de kwaliteit te beoordelen. Momenteel vindt er een landelijke actualisatie van de doelensystematiek plaats, die hier waarschijnlijk meer uitsluitsel over gaat geven. Vanuit Programma Natuur wordt er een monitoringsplan opgesteld voor de VHR-doelen, waaronder ook leefgebieden mee worden genomen.

5.1 Bronnen en analyse

Vogelrichtlijnsoorten

Voor de broedvogel- en niet-broedvogelgegevens is gebruik gemaakt van de gegevens van Sovon (www.sovon.nl, © Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS, provincies)). Deze jaarlijkse tellingen zijn uitgevoerd in het kader van het Meetnet Broedvogels, Meetnet Slaapplaatsen en Meetnet Watervogels en worden aangevuld met provinciale meetnetten ganzen en slaapplaatsen en de SNL-inventarisaties voor broedvogel. Deze gegevens zijn alleen toepasbaar voor de telgebieden en kunnen niet worden gebruikt om specifiek te kijken naar deelgebieden binnen deze Natura 2000-gebieden. Waar geen jaarlijkse tellingen mogelijk of voorhanden zijn worden door Sovon per jaar schattingen van de populatiegroottes aangegeven.

De gemiddelde populatiegroottes zijn berekend over de winter van 2014/2015 tot en met de winter van 2019/2020. Ook is per soort de lange- en kortetermijntrend beschreven (www.sovon.nl, © Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS, provincies)). Het startpunt van de langetermijndata verschilt per soort, maar ligt doorgaans ergens in de jaren '80 of '90. De kortetermijntrends worden berekend over een periode van 12 jaar. Al deze data worden ook vergeleken met de landelijke trends. In de tabellen over de vogelsoorten (Tabel 5-2 en 5-3) zijn deze gegevens meegenomen. Hierbij is de langetermijntrend de trend sinds het begin van de metingen voor de betreffende soort en de kortetermijntrend de trend over de afgelopen 12 jaar. Deze trends worden weergegeven op basis van het percentage groei per jaar. De symbolen worden verklaard in Tabel 5-1. De populatie 2014/2015-2019/2020 is de gemiddelde waargenomen populatiegrootte over de afgelopen 6 jaar. In de kolom "populatie t.o.v. doel" is de gemiddelde populatie over de afgelopen 6 jaar vergeleken met de doelstelling. Als de gemiddelde populatie meer dan 5% boven de doelstelling ligt wordt dit als significant hoger beschouwd, bij meer dan 5% onder de doelstelling als significant lager en tussen de +5% en -5% als rond het doel/ geen verandering, deze trendsymbolen zijn van toepassing op de kolommen "Lange termijn" en "Korte termijn". In sommige gevallen zijn er wel gegevens, maar daaruit is geen trend te halen (grote schommelingen, zeldzame soorten dus weinig echte aantallen geteld), deze worden aangegeven met een ?, dan is er geen trend aantoonbaar.

Tabel 5-1. Verklaring trendsymbolen in tabellen 5.2 en 5.3.

Trendsymbool	Groei per jaar
++	>5% stijging
+	<5% stijging
=	Geen significante verandering
-	<5% daling
--	>5% daling
?	Geen trend aantoonbaar

Sovon heeft in opdracht van de provincie Fryslân in 2021 een knelpuntenanalyse uitgevoerd op basis van de telgegevens voor de periode 2015-2019 en heeft daarin zowel de knelpunten als mogelijke oplossingen van deze knelpunten voor broedvogels en niet-broedvogels in beeld gebracht (Sovon, ongepubliceerd). Deze knelpuntenanalyse is de basis voor alle paragrafen betreffende vogels in het Merengebied.

In dit hoofdstuk is voor de (niet-)broedvogels weergegeven wat het IHD is, of de aantallen van de IHD zijn gehaald in de gebieden en zijn de trend in de gebieden en de landelijke trend weergegeven. Daarnaast is beoordeeld of de draagkracht in de gebieden op orde is. Voor soorten is de IHD namelijk geformuleerd in de vorm van draagkracht. Dat betekent dat het aantal vogels/broedparen in een gebied niet bepalend is voor het al dan niet halen van de doelen. Bepalend is of de draagkracht op orde is. Echter, voor de gebieden is niet bekend wat de draagkracht nu is voor deze soorten. Daarom wordt als indicatie gekeken naar de aantalsontwikkeling. Voor soorten waarvan de aantallen boven de IHD liggen en de trend positief is (bij verbeterdoel) of neutraal (bij behoudsdoel) kan worden aangenomen dat wordt voldaan aan de doelstelling. Een nadere analyse van de instandhoudingsmaatregelen, aantallen en de draagkracht volgt in het tweede beheerplan. Hierin worden ook te nemen maatregelen uitgewerkt.

Habitatrichtlijnsoorten

Voor de habitatrichtlijnsoorten zijn gegevens via verschillende bronnen verzameld. Verschillende bureaus hebben namens de provincie monitoring uitgevoerd naar de meervleermuis en noordse woelmuis. Voor de noordse woelmuis is de reguliere monitoring pas recent opgezet en zijn er weinig historische data voorhanden. Van de meervleermuis loopt er een monitoringsonderzoek naar kolonies sinds 1994 en zijn er dus ook langetermijntrend beschikbaar, vergelijkbaar met de Sovon-data. Aangezien er voor de habitatrichtlijnsoorten geen kwantitatieve doelstellingen zijn beschreven is hier voor de analyse van de instandhoudingsdoelstellingen niet gekeken naar absolute aantallen, maar alleen naar trends.

De bureaus die de reguliere meervleermuis-monitoring uitvoeren hebben in 2021 een monitoringsrapportage opgesteld met een populatie- en knelpuntenanalyse. Voor de noordse woelmuis is er in 2018 een leefgebiedenanalyse en in 2022 een knelpuntenanalyse uitgevoerd.

Habitattypen

Voor de evaluatie van de oppervlakte-doelstelling zou gebruik gemaakt moeten worden van het effectieve aantal hectares waar een habitatype voorkomt volgens de T0- en de T1-habitattypenkartering. Omdat er geen actuele habitattypenkaart beschikbaar is, worden voor het bepalen van de omvang de beschikbare vegetatiegegevens en soortkarteringen gebruikt, namelijk de macrofytenkartering van het Wetterskip, de vegetatiekartering van de Vogelhoek (Tonckens & Jansen, 2020), de concept habitatkartering van 2019 (Gleemeer: van der Veen, 2020) en de kartering van Staatsbosbeheer van 2021 (ruwe data SBB, ongepubliceerd). Het areaal wordt vervolgens waar mogelijk vergeleken met het areaal in de T0-kartering (de kartering voor het eerste beheerplan).

Voor de kwaliteitsdoelstelling wordt in deze paragraaf gebruik gemaakt van een kwaliteitstoetsing voor de T0 en de T1-situatie. Deze kwaliteitstoetsing is uitgevoerd volgens de methode *Ecologisch beoordelingskader voor doelbereik in Natura 2000-gebieden* (Bijlsma & Janssen, 2021). In deze methode wordt de kwaliteit van het habitatype beoordeeld op verschillende onderdelen, zoals landschappelijke samenhang, structuur en het voorkomen van kenmerkende flora en fauna. Een uitgebreide uitwerking van deze beoordeling is weergegeven in Bijlage 3.

5.2 Broedvogels

De samenvatting van de staat van instandhouding van de broedvogels die zijn aangewezen in het Merengebied is weergegeven in Tabel 5-2. De langetermijntrends zijn berekend vanaf 1990, kortetermijntrends gaan over de laatste 12 jaar. De uitleg van de trendsymbolen staat in tabel 5.1. De laatste kolom is berekend door de gemiddelde populatie over de laatste 5 jaar te vergelijken met de doelpopulatie. Als deze waarde onder de -25% uitkomt is deze rood (onder het doel), tussen 25% en -25% oranje (rond het doel) en boven de 25% groen (boven het doel).

Tabel 5-2. Staat van instandhouding broedvogel op basis van aantallen en trend (www.sovon.nl) © Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS, provincies). Gebied: SM = Sneekermeergebied, OBF = Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.

Soort	Gebied	Doel	Lange termijn	Korte termijn	Populatie 2014/2015-2019/2020	Populatie t.o.v. doel
Kemphaan	SM	20	--	?	0,17	-99%
Kwartelkoning	SM	2	?	?	0	-100%
Porseleinhoen	OBF	1	?	?	0	-100%
Porseleinhoen	SM	2	?	?	0,6	-70%
Rietzanger	SM	370	=	=	438	18%

5.2.1 Kemphaan

Alleen voor het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel voor de kemphaan als broedvogel geformuleerd. Voor dit gebied geldt een IHD van voldoende draagkracht voor 20 broedparen per jaar. In de eerste beheerplanperiode is alleen in 2016 een broedpaar waargenomen. De overige jaren van de eerste beheerplanperiode (2015, 2017 tot en met 2020) zijn geen broedparen waargenomen. Het gemiddelde aantal broedparen in de eerste beheerplanperiode komt daarmee op 0,17 broedparen per jaar. De populatiedoelstelling voor deze soort is deze beheerplanperiode niet gehaald. In 1993 is voor het laatst het streefgetal van 20 broedparen gehaald. De langetermijntrend in het gebied is zeer negatief. De kortetermijntrend is onbekend. Ook landelijk is de langetermijntrend zeer negatief en de kortetermijntrend onbekend. Omdat de aantallen onder de IHD liggen en de trend in het gebied zeer negatief is, is de draagkracht van het gebied naar verwachting niet voldoende.

Sovon noemt de volgende knelpunten; de verplaatsing van het broedareaal naar het oosten heeft invloed op de hoeveelheid Kemphanen die in Nederland overwinteren. Dit heeft waarschijnlijk te maken met habitatverlies (specifiek met een verslechterde voedselkwaliteit van graslanden als gevolg van een tekort aan natte omstandigheden en te vroeg maaien) in Nederland en effecten van klimaatverandering, waardoor arctische landschappen geschikt broedgebied zijn geworden. Er is in het Sneekermeergebied een tekort aan broedbiotoop.

5.2.2 Kwartelkoning

Alleen voor het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel voor de kwartelkoning als broedvogel geformuleerd. Voor dit gebied geldt een populatiedoel van 2 broedparen per jaar. In de eerste beheerplanperiode is de soort niet broedend in het gebied waargenomen. In 2009 is voor het laatst een broedpaar vastgesteld en in 2007 is voor het laatst het streefgetal van 2 broedpaar gehaald, namelijk 3 broedparen. Zowel de lange- als kortetermijntrend is onbekend. Landelijk is er sprake van een negatieve (lange termijn) tot zeer negatieve (korte termijn) trend. Omdat de aantallen onder de IHD liggen en de trend in het gebied onbekend is, is het niet uitgesloten dat de draagkracht voor kwartelkoning niet op orde is.

Sovon geeft de volgende knelpunten. Kwartelkoningen prefereren structuurrijke hooilanden of vergelijkbare vegetaties die bij aankomst in mei een hoogte van ten minste 20-30 cm hebben en niet te dicht zijn voor een kwartelkoning om zich lopend te kunnen verplaatsen. Om die reden zijn graslanden met voldoende hoogte maar zwaarder bemestingsregime, en daardoor dichter van structuur, niet geschikt. De meeste gebieden waar kwartelkoningen in hooiland voorkomen, worden ergens in het seizoen eenmaal, laat in het seizoen, gemaaid. Is de bodem te nat, dan komt de vegetatiegroei in het voorjaar niet op tijd op gang voor de juiste dekking en structuur; weidevogelgraslanden zijn daarom niet geschikt. Kwartelkoningen komen vooral voor in gebieden met een relatief groot aaneengesloten oppervlakte aan geschikt leefgebied. Een belangrijke kanttekening is dat de graslanden van Staatsbosbeheer in het Sneekermeergebied kwalitatief goede hooilanden en blauwgraslanden zijn, maar dat kwartelkoningen slechts incidenteel voorkwamen.

5.2.3. Porseleinhoen

Voor zowel het Sneekermeergebied als Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt een instandhoudingsdoelstelling voor het porseleinhoen als broedvogel. In de Witte en Zwarte Brekken geldt voor deze soort geen broedvogeldoelstelling. Landelijk is er sprake van een negatieve populatietrend voor het porseleinhoen sinds 2000.

Voor het Sneekermeergebied geldt een populatiedoel van 2 broedparen per jaar. In de eerste beheerplanperiode is in de jaren 2016-2019 jaarlijks 1 broedpaar in het gebied waargenomen. De overige jaren van de eerste beheerplanperiode (2015 en 2020) zijn geen broedparen waargenomen. Het gemiddelde aantal broedparen in de eerste beheerplanperiode komt daarmee op 0,6 broedparen per jaar. De populatiedoelstelling voor deze soort is deze beheerplanperiode niet gehaald. In 2002 is voor het laatst het streefgetal van 2 broedparen gehaald. Zowel de lange- als kortetermijntrend is onbekend. Omdat de aantallen onder de IHD liggen en de trend in het gebied onbekend is, is het niet uitgesloten dat de draagkracht voor porseleinhoen niet op orde is in het Sneekermeergebied.

Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt een populatiedoel van 1 broedpaar per jaar. In de eerste beheerplanperiode is de soort niet broedend in het gebied waargenomen. De populatiedoelstelling voor deze soort is deze beheerplanperiode niet gehaald. In 1993 is voor het laatst een broedpaar vastgesteld en dus het streefgetal van 1 broedpaar gehaald. De trends in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. zijn onbekend. Omdat de aantallen onder de IHD liggen en de trend in het gebied onbekend is, is mogelijk de draagkracht voor porseleinhoen niet op orde in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komt het volgende naar voren. De soort heeft voorkeur voor relatief grootschalige, lage, jonge moerasvegetaties en grazige vegetaties, die permanent of periodiek in ondiep water staan. De aard van de vegetaties kan uiteenlopend zijn, maar meestal gaat het om jonge vegetaties. Van groot belang is een zeer dynamisch milieu. Er zijn onvoldoende van dergelijke geschikte broedlocaties in het Sneekermeergebied en in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o., vanwege het ontbreken van voldoende natte situaties in het late voorjaar en de zomer (zomerpolders worden vanaf 1/4 drooggezet,

soort broedt vanaf midden april, mei). Dit hangt samen met de (te) beperkte peildynamiek en heeft waarschijnlijk zeer grote impact op de broedpopulatie.

5.2.4 Rietzanger

Alleen voor het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel voor de rietzanger als broedvogel geformuleerd. Voor dit gebied geldt een populatiedoel van 370 broedparen per jaar. Hoewel deze soort lastig is om precies te tellen, blijkt uit de inventarisatiegegevens van Sovon dat de aantallen sinds 2010 altijd boven het streefdoel van 370 broedparen lagen. De laatste 4 volledige tellingen dateren uit 2010, 2013, 2016 en 2020. In deze jaren werden respectievelijk 456, 437, 491 en 385 broedparen geteld. Landelijk gaat het goed met de rietzanger, met een positieve populatietrend over de afgelopen 20 jaar. De populatiedoelstelling voor deze beheerplanperiode is gehaald en zowel de lange- als kortetermijntrend in het gebied is stabiel. Naar verwachting is de draagkracht van het gebied voor rietzanger daarom op orde. Voor de rietzanger spelen er dan ook geen actuele knelpunten in het Sneekermeergebied.

5.3 Niet-broedvogels

De samenvatting van de staat van instandhouding van de niet-broedvogels die zijn aangewezen in het Merengebied is weergegeven in Tabel 5-3. De langetermijntrend is berekend vanaf de start van de tellingen welke varieert per soort en gebied en varieert van 1980 tot en met 2003. De kortetermijntrend is de trend sinds 2007. De uitleg van de trendsymbolen staat in Tabel 5-1. De laatste kolom is berekend door de gemiddelde populatie over de laatste 5 jaar te vergelijken met de doelpopulatie. Als deze waarde onder de -25% uitkomt is deze rood (onder het doel), tussen 25% en -25% oranje (rond het doel) en boven de 25% groen (boven het doel).

Tabel 5-3. Staat van instandhouding niet-broedvogels op basis van aantallen en trend (www.sovon.nl) © Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS, provincies). Gebied: OBF = Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o., SM = Sneekermeergebied en WZB = Witte en Zwarte Brekken. Het doel geldt voor het aantal slapende en rustende ganzen. Het doel voor foeragerende ganzen is aangegeven met een *.

Soort	Gebied	Doel	Lange termijn	Korte termijn	Populatie 2014/2015-2019/2020	Populatie t.o.v. doel
Kleine Rietgans	OBF	20500	--	--	3402	-83%
Kleine Rietgans	WZB	7700	--	--	22	-100%
Kleine Rietgans	SM	580	--	--	2	-100%
Kolgans	OBF	6700	+	?	14158	111%
Kolgans	WZB	9700	++	=	9036	-7%
Kolgans	SM	1400*	-	?	403	-71%
Kolgans	SM	91800	+	?	35192	-62%
Brandgans	OBF	39300	?	?	31095	-21%
Brandgans	WZB	6200	++	?	3745	-40%
Brandgans	SM	740*	+	?	938	27%
Brandgans	SM	60300	+	?	55274	-8%
Smient	OBF	2700	+	++	5208	93%
Smient	WZB	1100	-	-	562	-49%
Smient	SM	5900	-	?	3285	-44%
Krakeend	WZB	70	+	+	144	105%
Krakeend	SM	220	+	+	327	49%
Wintertaling	WZB	340	-	-	188	-45%
Wintertaling	SM	890*	-	-	567	-36%
Wilde Eend	SM	1500	-	-	637	-58%
Slobeend	WZB	100	=	+	97	-3%
Slobeend	SM	150	?	++	190	27%
Meerkoet	SM	1700	-	?	437	-74%
Goudplevier	SM	520	?	?	214	-59%
Kievit	SM	3500	-	-	1302	-63%
Kemphaan	OBF	2300	++	?	1691	-27%
Kemphaan	WZB	6300	--	?	522	-92%
Kemphaan	SM	960*	-	-	321	-67%
Kemphaan	SM	5200	++	?	1788	-66%
Grutto	WZB	940	=	=	655	-30%
Grutto	SM	110*	?	?	141	28%
Grutto	SM	970	+	+	2266	134%
Wulp	OBF	Behoud	?	?	2027	?

Soort	Gebied	Doel	Lange termijn	Korte termijn	Populatie 2014/2015-2019/2020	Populatie t.o.v. doel
Wulp	SM	1000	?	?	568	-43%
Kuifeend	OBF	2400	--	--	1295	-46%
Nonnetje	OBF	50	-	-	24	-52%

5.3.1 Kleine rietgans

Voor alle drie de gebieden is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de kleine rietgans. Deze soort gebruikt alle drie de gebieden als slaap- en rustplaats. Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt een populatiedoelstelling van 20.500 ganzen, voor het Sneekermeergebied van 580 ganzen en voor de Witte en Zwarte Brekken van 7.700 ganzen.

De langetermijntrend sinds respectievelijk 1999, 1994 en 1995 als watervogel is sterk negatief. Ook de kortetermijntrend (sinds 2007) voor alle gebieden is sterk negatief. Landelijk is er op de lange termijn sprake van een negatieve trend, op de korte termijn is er sprake van een sterk negatieve trend.

In de eerste beheerplanperiode is in geen van de gebieden de aantallen van de IHD gehaald. In de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. werden gemiddeld 3402 ganzen waargenomen, in het Sneekermeergebied 2 en in de Witte en Zwarte Bekken 22. De laatste keer dat de aantallen van de IHD in de gebieden werden gehaald was respectievelijk in 2002/2003 (22.285 ganzen), in 2003/2004 (1.666 ganzen) en in 2002/2003 (12.015 ganzen). Omdat in geen van de gebieden de aantallen van de IHD gehaald worden en zowel de korte- als langetermijntrend in de gebieden sterk negatief is, is de draagkracht in geen van de gebieden naar verwachting op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komt naar voren dat de negatieve trend in de drie gebieden waarschijnlijk een externe oorzaak heeft. In de winter foerageren kleine rietganzen vooral in maïsresten. In Denemarken wordt in toenemende mate maïs geteeld (vanwege toenemende wintertemperaturen), waardoor kleine rietganzen niet verder zuidelijk trekken om te overwinteren. Omdat het om grote aantallen gaat die niet meer naar Nederland komen, is dit van zeer grote invloed op de aantallen op de slaapplaatsen. Het is onduidelijk of de beheer- en schadebestrijding/ jacht buiten Nederland voor de kleine rietganzen een rol speelt. Het Sneekermeergebied was even als slaapplaats van belang toen de aantallen kleine rietganzen in Friesland op hun grootst waren. Toen die aantallen afnamen, namen de meest oostelijk gelegen slaapplaatsen (Sneekermeer, Witte en Zwarte Brekken) in aantallen zeer sterk af. Inmiddels maken kleine rietganzen geen gebruik meer van de slaapplaatsen, terwijl dit decennialang één van de belangrijkste drie slaapplaatsen in Friesland was. Te weinig rustig foerageergebied direct rond de slaapplaatsen en te veel beheer- en schadebestrijding tot in de oevers van het gebied hebben een zeer grote impact. Wat mogelijk ook een rol speelt is dat de lichtvervuiling is toegenomen door uitbreiding van de stad Sneek tot dicht op de noordelijke slaapplaatsen. Of kleine rietganzen hier last van hebben (gehad) is onduidelijk. De invloed van waterrecreatie is gering. Vaarrecreatie en slaapplaatsgebruik overlapt elkaar alleen in oktober, dus dat zal waarschijnlijk weinig effect te hebben op de aantallen. De invloed van recreatief medegebruik speelt mogelijk wel bij de wandelroute rond het deelgebied 'Kop Bloksleatpolder' in het zuidelijke deel van het gebied. Hier worden foeragerende ganzen mogelijk verjaagd door aanwezigheid wandelaars. En aan de noordkant bij het deelgebied 'Potskar' waar wandelmogelijkheden zijn uitgebreid langs de 'Griene Dyk', wat een verstorend effect kan hebben op de ondergelopen graslanden daar. Zo'n 20 jaar geleden is er een nieuw fietspad aangelegd over de noordoever van de Oudegaasterbrekken, dit wordt ook gebruikt door brommers en motoren. Dit heeft de slaapplaats onaantrekkelijker gemaakt. Nadien is er nog een tweede fietspad bijgekomen langs de slaapplaatsen van de Blauhuster Puolen. Dat zou in de winter afgesloten zijn, maar van handhaving is te beperkt. Tevens is ongeveer 3 jaar geleden een 'electric only' route (alleen

elektrisch aangedreven vaartuigen) aangelegd door de Blauhuster Puollen. De impact is niet groot, maar kan mogelijk door snoekvissers (trollend in bootjes) gebruikt worden. Verder zijn de Blauhuster Puollen aangewezen als vogelrustgebied van 1 okt - 1 apr. Winterrustgebieden zijn echter niet volledig afgesloten en kunnen nog worden geoptimaliseerd.

5.3.2 Kolgans

Voor alle drie de gebieden is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de kolgans. Deze soort gebruikt alle drie de gebieden als slaap- en rustplaats. Daarnaast wordt het Sneekermeergebied door de soort gebruikt als foerageergebied. Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt een populatiedoelstelling van 6700 ganzen, voor de Witte en Zwarte Brekken 7.700 ganzen, en voor het Sneekermeergebied 1.400 als foerageerfunctie en 91.800 als slaapplaatsfunctie.

De langetermijntrend in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is positief en in de Witte en Zwarte Brekken sterk positief. In het Sneekermeergebied is de langetermijntrend negatief voor het aantal foeragerende ganzen en positief voor de populatie slapende en rustende ganzen. De kortetermijntrend in de Witte en Zwarte Brekken is onveranderd en voor de overige gebieden onbekend. Landelijk is de langetermijntrend positief en de kortetermijntrend negatief.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. gemiddeld 14.158 individuen waargenomen. De aantallen van de IHD voor het gebied werden daarmee behaald. In de Witte en Zwarte Brekken werden gemiddeld 9.036 individuen waargenomen. Ook in dit gebied werd de aantallen van de IHD behaald. Omdat de aantallen van de IHD worden gehaald en de lange termijntrend positief is, is de draagkracht in het gebied naar verwachting op orde.

In het Sneekermeergebied werden gemiddeld 403 foeragerende en 35.192 slapende en rustende individuen waargenomen. In geen van de jaren werden de aantallen van de IHD behaald. De laatste keer dat het aantal voor aantal foeragerende ganzen werd behaald in het Sneekermeergebied was in 2004/2005 (1.885 individuen) en de laatste keer dat het doel voor aantal slapende en rustende ganzen werd behaald was in 2006/2007 (101.890 individuen). Omdat de aantallen van de IHD niet gehaald worden en de langetermijntrend in het Sneekermeergebied negatief is terwijl de landelijke langetermijntrend voor kolgans positief is, is mogelijk de draagkracht in het gebied niet op orde is.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten. Slapende en/of foeragerende kolgans worden verstoord door vangst, afschot en verjaging tot aan de randen van de Natura 2000-gebieden, dus ook tot aan de randen van de foerageergebieden die binnen het Natura 2000-gebied gelegen zijn en veelal tijdens de ochtendtrek. Verstoring door jacht speelt direct (verstoring effect van schoten) en indirect (wegvallen van aangrenzend foerageergebied door aanwezigheid jagers). Naast jacht is er nog verjaging door boeren zonder ondersteuning van afschot. Wandelmogelijkheden rond het Sneekermeergebied zijn toegenomen en aanwezigheid van wandelaars en loslopende honden kan verstoring doen toenemen. Ook voor de kolgans geldt dat deze mogelijk last hebben gehad van het aangelegde fietspad en de 'electric only' route zoals benoemd bij de kleine rietgans.

5.3.3 Brandgans

Voor alle drie de gebieden is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de brandgans. Deze soort gebruikt alle gebieden als slaap- en rustplaats. Daarnaast wordt het Sneekermeergebied gebruikt als foerageergebied. Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt een populatiedoelstelling van 39.300 ganzen. Voor de Witte en Zwarte Brekken geldt een populatiedoelstelling van 6200 ganzen. Voor het Sneekermeergebied geldt een populatiedoelstelling van 740 foeragerende ganzen en 60.300 slapende en rustende ganzen.

De langetermijntrend in de Witte en Zwarte Brekken is sterk positief en de kortetermijntrend is negatief. De langetermijntrend in het Sneekermeergebied voor foeragerende ganzen is positief en de kortetermijntrend is onbekend. Voor slapende en rustende ganzen in het Sneekermeergebied geldt een positieve langetermijntrend. Ook hier is de kortetermijntrend onbekend. Zowel de lange- als kortetermijntrend in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is onbekend. Landelijk is de langetermijntrend sterk positief en de kortetermijntrend positief.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. gemiddeld 31.095 individuen waargenomen. De populatiedoelstelling van 39.300 werd hiermee niet behaald. De laatste keer dat deze doelstelling werd behaald was in 2009/2010 (41.942 individuen). Omdat de aantallen van de IHD niet gehaald zijn en de trend onbekend is, is het niet uitgesloten dat de draagkracht in het gebied niet op orde is.

In de Witte en Zwarte Brekken werden er gemiddeld 3.745 individuen waargenomen. Ook hier werd de populatiedoelstelling in geen van de jaren behaald. De laatste keer dat de doelstelling werd behaald was in 2011/2012 (10.080 individuen). Omdat de aantallen van de IHD niet gehaald zijn en de kortetermijntrend negatief is, is het niet uitgesloten dat de draagkracht in het gebied niet op orde is.

In het Sneekermeergebied werden gemiddeld 938 foeragerende en 55.274 slapende en rustende individuen waargenomen. De doelstelling van 740 foeragerende ganzen werd daarmee behaald. Gemiddeld over de beheerplanperiode is de doelstelling voor het aantal slapende en rustende ganzen niet behaald. In de jaren 2015/2016, 2018/2019 en 2019/2020 werd de doelstelling wel behaald met respectievelijk 79.500, 72.624 en 63.621 individuen. Hoewel gemiddeld gezien de IHD voor het aantal slapende en rustende individuen de afgelopen 6 jaar niet gehaald wordt, lagen de aantallen individuen de afgelopen twee jaar ruim boven de IHD. Bovendien is de langetermijntrend in het gebied voor brandgans positief. Daarnaast wordt de IHD voor de aantallen foeragerende ganzen wel gehaald en is ook de langetermijntrend voor foeragerende ganzen positief. Hierdoor is naar verwachting de draagkracht in het gebied voor brandgans op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten. De slapende en/of foeragerende brandgans worden verstoord door vangst, afschot en verjaging tot aan de randen van het Natura 2000-gebied, dus ook tot aan de randen van de foerageergebieden die binnen het Natura 2000-gebied gelegen zijn en veelal tijdens de ochtendtrek. Verstoring door jacht/ beheer- en schadebestrijding speelt direct (verstoring effect van schoten) en indirect (wegvallen van aangrenzend foerageergebied door aanwezigheid jagers). Naast jacht is er nog verjaging door boeren zonder ondersteuning van afschot. Wandelmogelijkheden rond het Sneekermeergebied zijn toegenomen en aanwezigheid van wandelaars en loslopende honden kan verstoring doen toenemen. Tevens speelt de invloed van recreatief medegebruik bij de wandelroute rond het deelgebied 'Kop Bloksleatpolder' in het zuidelijke deel van het gebied. Hier worden foeragerende ganzen mogelijk verjaagd door aanwezigheid wandelaars. En aan de noordkant bij het deelgebied 'Potskar' waar wandelmogelijkheden zijn uitgebreid langs de 'Griene Dyk', wat een verstoring effect kan hebben op de ondergelopen graslanden daar. Ook voor de brandgans geldt dat deze mogelijk last hebben gehad van het aangelegde fietspad en vaarroute door de Blauhuster Puollen, zoals benoemd bij de kleine rietgans.

5.3.4 Smient

Voor alle drie de gebieden is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de smient. Deze soort gebruikt alle drie de gebieden als slaap- en rustplaats. Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt een populatiedoelstelling van 2.700 individuen, voor de Witte en Zwarte Brekken geldt een doelstelling van 1.100 individuen en voor het Sneekermeergebied geldt een doelstelling van 5.900 individuen.

De langetermijntrend in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is positief, de kortetermijntrend is sterk positief. De langetermijntrend in de Witte en Zwarte Brekken is negatief, ook de kortetermijntrend is negatief. De langetermijntrend in het Sneekermeergebied is negatief en de kortetermijntrend is onbekend. Landelijk is de langetermijntrend positief en de kortetermijntrend onveranderd.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. gemiddeld 5.208 individuen waargenomen. Hiermee is de populatiedoelstelling van 2.700 individuen ruim behaald. Omdat de aantallen van de IHD worden gehaald en de trend positief (lange termijn) tot sterk positief (korte termijn) is, wordt verwacht dat de draagkracht in het gebied op orde is.

In de Witte en Zwarte Brekken werden er 562 individuen waargenomen, lager dan de IHD. De laatste keer dat de doelstelling in de Witte en Zwarte Brekken werd behaald was in 2007/2008 (1.559 individuen). Omdat de trend in het gebied negatief is en de aantallen van de IHD niet zijn behaald is de draagkracht in het gebied naar verwachting niet op orde.

In het Sneekermeergebied werden gemiddeld 3.285 individuen waargenomen, lager dan de IHD. De laatste keer dat de doelstelling in het Sneekermeergebied werd behaald was in 2001/2002 (6.243 individuen). Omdat de aantallen van de IHD niet zijn behaald en de langetermijntrend in het gebied negatief is, is de draagkracht van het gebied mogelijk niet op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten. Externe factoren hebben een grote invloed op de aantallen vogels in de Natura 2000-gebieden. De landelijk getelde aantallen namen tot ongeveer 1990 toe maar daalden weer vanaf 2000 om vervolgens te stabiliseren. Deze landelijk afname werd aanvankelijk toegeschreven aan verschuivingen in winterverspreiding, iets wat bij verschillende watervogels reeds is vastgesteld. In het geval van smienten veranderde in Denemarken het jachtbeleid, waardoor grotere aantallen overwinteren in Denemarken dan voorheen. Bij de smient laten nieuwe analyses bovendien zien dat het afgenomen broedsucces in de noordelijke broedgebieden de populatie ook onder druk zet. Het Sneekermeer biedt wel grote plasdras-staande zomerpolders, voor smienten een aantrekkelijke omgeving. Een gebrek aan leefgebied lijkt niet aan de orde. Rond het gebied is er echter mogelijk wel een negatief effect door intensieve landbouw, waardoor foerageergebied vermoedelijk onvoldoende van kwaliteit is en waar ook niet veel gevoerageerd lijkt te worden. Grondwaterstandsverlaging en drainage in natte graslanden van Oudegaasterbrekken zijn van negatieve invloed op de draagkracht van een gebied voor smienten (wat zich nog niet uit in de trendontwikkeling). Nat grasland (waar smienten 's nachts behoefte aan hebben), wordt daardoor schaars (tenzij het najaar nat is). De aanleg van plasdrasgebied bij het Hisse- en Piekemeer, ten oosten van het Natura 2000-gebied laat het effect hiervan zien. Dit gebied is zeer in trek als rustgebied/slaapplaats voor ganzen, eenden en steltlopers en zorgt er vermoedelijk voor dat Oudegaasterbrekken minder in trek is. Het is open, ondiep water, zonder directe menselijke verstoring. Dit speelt mogelijk op meer plekken, want rond de Oudegaasterbrekken zijn de laatste jaren op meer plekken plasdras situaties gecreëerd, o.a. de Mûntsjebuorsterpolder, De Ryp en in bûtlântjes in verband met de weidevogeldoelstelling. Smienten worden bijna langs hun gehele trekroute bejaagd. Het is aannemelijk dat niet alleen de jacht op en langs hun trekroute, maar ook de beheer- en schadebestrijding of jacht op andere watervogels in of nabij de slaapplaats een grote mate van verstoring veroorzaakt. Smienten rusten overdag op het water en worden daar gemakkelijk verstoord door vooral watersporters. Ze vluchten daarbij eerder voor surfers dan voor vissersschepen, zeil- of motorboten. Daarbij hebben ze een inefficiënte spijsvertering, waardoor ze hun gebiedsgebruik snel na een verstoring veranderen, omdat ze op een veeleisend tijdsschema zitten om te kunnen foerageren. Vooral onvoorspelbare verstoring vormt een probleem. De verlenging van het vaarseizoen tot diep in oktober overlapt met de aanwezigheid van overwinterende smienten. Dit probleem speelt vooral in september-oktober. De aanwezigheid van een fietspad over de noord- en westoever van de Fluessen maakt die oeverzones onaantrekkelijk, omdat daar gefietst en gewandeld wordt. Bij noordelijke en westelijke

windrichting (veel het geval) zijn dat juist de oevers die luwte brengen en in gebruik zouden moeten zijn bij rustende groepen eenden (waaronder smient).

5.3.5 Krakeend

Voor zowel de Witte en Zwarte Brekken als het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de krakeend. De soort gebruikt beide gebieden als slaap- en rustplaats. Voor de Witte en Zwarte Brekken geldt een populatiedoelstelling van 70 individuen en voor het Sneekermeergebied geldt een doelstelling van 220 individuen.

De langetermijntrend in zowel de Witte en Zwarte Brekken als het Sneekermeergebied is positief. Ook de kortetermijntrend in beide gebieden is positief. Landelijk zijn zowel de lange- als kortetermijntrend sterk positief. In de eerste beheerplanperiode werden in de Witte en Zwarte Brekken gemiddeld 144 individuen waargenomen, meer dan de IHD. Bovendien is de trend in het gebied positief. Daarom is naar verwachting de draagkracht van het gebied op orde.

In het Sneekermeergebied werden er gemiddeld 327 individuen waargenomen en werd de doelstelling (220 individuen) behaald. Ook in het Sneekermeergebied is de trend positief. Daarom is naar verwachting ook hier de draagkracht op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Landrecreatie is voor de krakeend alleen een knelpunt aan de noordzijde van het Sneekermeergebied, waar wandelmogelijkheden langs stukken zomerpolder zijn uitgebreid (deelgebied 'Potskar'). Voor het overige ziet Sovon vergelijkbare knelpunten met de smient (zie hierboven), waarbij wordt opgemerkt dat krakeenden minder gebruik lijken te maken van open water dan smienten en juist meer van ondergelopen grasland.

5.3.6 Wintertaling

Voor zowel de Witte en Zwarte Brekken als het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de wintertaling. De soort gebruikt beide gebieden als slaap- en rustplaats. Voor de Witte en Zwarte Brekken geldt een populatiedoelstelling van 340 individuen en voor het Sneekermeergebied geldt een doelstelling van 890 individuen.

De langetermijntrend in zowel de Witte en Zwarte Brekken als het Sneekermeergebied is negatief. Ook de kortetermijntrend in beide gebieden is negatief. Landelijk is zowel de lange- als kortetermijntrend positief. In de eerste beheerplanperiode werden in de Witte en Zwarte Brekken gemiddeld 188 individuen waargenomen. In het Sneekermeergebied waren dat 567 individuen. In beide gebieden werd de populatiedoelstelling niet behaald. De laatste keer dat de populatiedoelstelling in de Witte en Zwarte Brekken werd behaald was 2012/2013 (498 individuen). De laatste keer dat de doelstelling in het Sneekermeergebied werd behaald was in 2007/2008 (1.195 individuen). Omdat de aantallen van de IHD in beide gebieden niet zijn gehaald, en de trend negatief is, is naar verwachting de draagkracht in beide gebieden onvoldoende.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Landrecreatie is alleen een knelpunt aan de noordzijde van het Sneekermeergebied, waar wandelmogelijkheden langs stukken zomerpolder zijn uitgebreid (bijv. deelgebied 'Potskar'). Ook waterrecreatie vormt een knelpunt. Wintertalingen rusten overdag op het water en worden daar gemakkelijk verstoord door watersporters. Vooral onvoorspelbare verstoring vormt een probleem. Verlenging van het vaarseizoen tot diep in oktober overlapt met de aanwezigheid van overwinterende smienten (concurrentie). Dit probleem speelt vooral in september-oktober.

5.3.7 Wilde eend

Alleen voor het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de wilde eend. De soort gebruikt het gebied als slaap- en rustplaats. Er geldt een populatiedoelstelling van 1.500 individuen.

Zowel de lange- als kortetermijntrend in het Sneekermeergebied is negatief. Ook landelijk is zowel de lange- als kortetermijntrend negatief.

In de eerste beheerplanperiode werden in het Sneekermeergebied gemiddeld 637 individuen waargenomen. Hiermee werd de populatiedoelstelling van 1.500 individuen niet behaald. De laatste keer dat deze doelstelling werd behaald was in 2002/2003 (1.924 individuen). Omdat de aantallen van de IHD niet zijn gehaald en de trend in het gebied negatief is, is het niet onaannemelijk dat de draagkracht niet op orde is.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. De afname van de aantallen wilde eend reflecteert deels de afname van broedvogels in Nederland (aangezien deze grotendeels in eigen land overwinteren). Anderzijds tonen recente onderzoeken aan dat noordelijke wilde eenden tegenwoordig dichter bij hun broedgebieden overwinteren. Mogelijk komt dit doordat strenge winters ook in noordelijke streken minder vaak optreden, waardoor de noodzaak vervalft om naar gebieden met een gematigd klimaat te trekken. Verder wat betreft recreatieve verstoring zijn de knelpunten vergelijkbaar met smient en kraakeend (zie hierboven bij smient). Met name in de ruiperiode (juli-september) ziet Sovon grote effecten van vaarrecreatie. In de ruiperiode is de soort vrijwel afwezig in het Sneekermeergebied, terwijl gebieden waar vaarrecreatie veel minder tot geen rol speelt (o.a. Lauwersmeer, De Deelen) juist in die periode de grootste aantallen van o.a. wilde eend en kraakeend herbergen.

5.3.8 Slobeend

Voor zowel de Witte en Zwarte Brekken als het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de slobeend. De soort gebruikt beide gebieden als slaap- en rustplaats. In de Witte en Zwarte Brekken geldt een populatiedoelstelling van 100 individuen en in het Sneekermeergebied geldt een doelstelling van 150 individuen.

De langetermijntrend in Witte en Zwarte Brekken is onveranderd en de kortetermijntrend is positief. De langetermijntrend in het Sneekermeergebied is onbekend en de kortetermijntrend in het gebied is sterk positief. Landelijk zijn de zowel de lange- als kortetermijntrend positief.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Witte en Zwarte Brekken gemiddeld 97 individuen waargenomen. Gemiddeld gezien werd de populatiedoelstelling net niet behaald. In 2018/2019 en 2019/2020 werd de doelstelling wel behaald, met respectievelijk 160 en 133 individuen. Hoewel de aantallen gemiddeld genomen nog onder de doelstelling liggen, suggereren de aantallen van de laatste twee winters (2018 en 2019) dat de draagkracht van het gebied op orde is voor deze soort.

In het Sneekermeergebied werden er gemiddeld 190 individuen waargenomen, hoger dan de IHD. In 2014/2015, 2015/2016, 2017/2018 en 2018/2019 werd de doelstelling echter niet behaald. Voor slobeend liggen de aantallen individuen boven de IHD. Bovendien is de kortetermijntrend in het gebied sterk positief. Landelijk is ook sprake van een positieve trend voor zowel de lange als korte termijn. Hoewel de langetermijntrend in het gebied onbekend is, kan vanwege het behalen van de doelaantallen en de sterk positieve kortetermijntrend geconcludeerd worden dat de draagkracht voor slobeend in het gebied op orde is.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Het Sneekermeer biedt in potentie mooie grote plasdras-staande zomerpolders, wat aantrekkelijk is voor slobeend, smienten en kraakeend. Echter in april zijn deze vaak al drooggevallen, dat maakt het gebied onaantrekkelijker. Wat

betreft de effecten van recreatief medegebruik zie de punten die bij smient genoemd zijn. De piek van aanwezige slobeenden ligt in april, wanneer het vaarseizoen op gang komt, echter waterrecreatie heeft een geringe impact op slobeenden. Mogelijk is er meer verstoring aan noordzijde van het Sneekermeergebied door uitbreiding van de wandelmogelijkheden, dit heeft echter een geringe impact.

5.3.9 Meerkoet

Alleen voor het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de meerkoet. De soort gebruikt het gebied als slaap- en rustplaats. Er geldt een populatiedoelstelling van 1.700 individuen.

De langetermijntrend in het Sneekermeergebied is negatief en de kortetermijntrend is onbekend. Landelijk is de langetermijntrend onveranderd en de korte termijn watervogeltrend positief.

In de eerste beheerplanperiode werden in het Sneekermeergebied gemiddeld 437 individuen waargenomen. De populatiedoelstelling van 1.700 individuen werd daarmee niet behaald. De laatste keer dat de doelstelling behaald werd was in 2003/2004 met 1.873 individuen. Omdat de aantallen voor de IHD niet worden gehaald en de trend in het gebied negatief is terwijl de landelijke trend stabiel tot positief is, wordt verwacht dat de draagkracht van het gebied niet op orde is. E

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. De impact van waterrecreatie op de meerkoet hangt af van de periode af waar je naar kijkt. De monitoring vindt plaats in oktober-maart. Dan is verstoring nihil. In maanden als augustus en september, als meerkoeten talrijk zouden kunnen zijn, is verstoring door waterrecreatie zeer groot (zie ook bij wilde eend). Daarnaast leidt verontreiniging van het oppervlaktewater met o.a. meststoffen tot een verminderd voedselaanbod en doorzicht, waardoor meerkoeten minder makkelijk aan voedsel kunnen komen.

5.3.10 Goudplevier

Alleen voor het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de goudplevier. De soort gebruikt het gebied als slaap- en rustplaats. Er geldt een populatiedoelstelling van 520 individuen.

Zowel de lange- als kortetermijntrend in het gebied is onbekend. Landelijk zijn zowel de lange- als kortetermijntrend negatief.

In de eerste beheerplanperiode werden in het Sneekermeergebied gemiddeld 214 individuen waargenomen. De populatiedoelstelling werd daarmee niet behaald. De laatste keer dat de doelstelling behaald werd was in 2014/2015 met 520 individuen. Hoewel de aantallen van de IHD de eerste beheerplanperiode niet zijn gehaald, is het niet duidelijk of de draagkracht in het gebied op orde is omdat de trend in het gebied onbekend is.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Klimatologische veranderingen stellen goudplevieren in staat om dichterbij de broedgebieden te overwinteren, wat leidt tot een toename van aantallen in onder andere Polen en Zweden en afname van aantallen in Nederland. Ook het wegvallen van jacht/ beheer- en schadebestrijding in Denemarken kan een rol hebben gespeeld in het verplaatsen van het overwinteringsgebied. De impact van klimaatveranderingen en wegvallen jacht/beheer op de aantallen in Nederland is dan ook zeer groot. Foerageren doen goudplevieren vooral buiten het Natura 2000-gebied in omliggende landbouwvelden. Deze zijn in zijn algemeenheid minder geschikt geworden door intensivering van de landbouw. Diepontwatering zorgt voor verdroging van het boerenland in de omgeving, waardoor regenwormen zich dieper in de bodem ophouden en onbereikbaar zijn voor goudplevieren en Kieviten. Door de milde najaar omstandigheden en het productieve raaigras lijken traditionele pleisterplaatsen in de najaarsmaanden door aanwezigheid van lang en snelgroeiend gras ongeschikt te zijn geworden voor oogjagers zoals goudplevier en Kievit, die rennend door korte vegetatie foerageren.

5.3.11 Kievit

Alleen voor het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de kievit. De soort gebruikt het gebied als slaap- en rustplaats. Er geldt een populatiedoelstelling van 3.500 individuen.

Zowel de lange- als kortetermijntrend in het gebied is negatief. Ook de landelijke lange- en kortetermijntrend zijn negatief.

In de eerste beheerplanperiode werden in het Sneekermeergebied gemiddeld 1.302 individuen waargenomen en de populatiedoelstelling werd daarmee niet behaald. De laatste keer dat de doelstelling behaald werd was in 2013/2014 met 4.963 individuen. Omdat de aantallen van de IHD de eerste beheerplanperiode niet gehaald zijn en de trend in het gebied zowel op lange termijn als korte termijn negatief is, is de draagkracht van het gebied naar verwachting niet op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Terwijl de aantallen kieviten in Nederland en Groot-Brittannië kleiner zijn geworden, is die soort in Denemarken in vergelijking met de jaren zeventig juist fors toegenomen. Dit kan betekenen dat ook kieviten het in de herfst noordelijker zoeken, maar kan ook te maken hebben met het wegvallen van de jacht/ beheer- en schadebestrijding, wat ook geldt voor goudplevieren. De knelpunten zijn verder vergelijkbaar met de goudplevier (zie paragraaf 5.3.10).

5.3.12 Kempfaan

Voor alle drie de gebieden is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de kempfaan. Deze soort gebruikt alle gebieden als slaap- en rustplaats. Daarnaast wordt het Sneekermeergebied gebruikt als foerageergebied. Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt een populatiedoelstelling van 2.300 individuen. Voor de Witte en Zwarte Brekken geldt een populatiedoelstelling van 6.300 individuen. Voor het Sneekermeergebied geldt een doelstelling van 5.200 slapende en rustende individuen en 960 foeragerende individuen.

De langetermijntrend in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is sterk positief en de kortetermijntrend is onbekend. De langetermijntrend in de Witte en Zwarte Brekken is sterk negatief en de kortetermijntrend is onbekend. Zowel de lange- als kortetermijntrend van foeragerende vogels in het Sneekermeergebied is negatief. De langetermijntrend van slapende en rustende vogels in het Sneekermeergebied is sterk positief, de kortetermijntrend is onbekend. Landelijk is de langetermijntrend negatief en de kortetermijntrend onveranderd.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. gemiddeld 1.691 individuen waargenomen. De populatiedoelstelling werd daarmee gemiddeld gezien niet behaald. In 2014/2015 en 2016/2017 werd de doelstelling wel behaald met respectievelijk 2.687 en 3.030 individuen. Omdat de langetermijntrend in het gebied positief is, de kortetermijntrend onbekend en er zowel binnen als buiten het Natura 2000-gebied knelpunten liggen voor de soort is het niet bekend of de draagkracht op orde is.

In de Witte en Zwarte Brekken werden er gemiddeld 522 individuen waargenomen. Ook hier werd de populatiedoelstelling niet behaald. De laatste keer dat de doelstelling werd behaald was in 2000/2001 met 12.250 individuen. Omdat de aantallen van de IHD in de eerste beheerplanperiode niet behaald zijn de langetermijntrend sterk negatief is, is de draagkracht van het gebied vermoedelijk niet op orde.

In het Sneekermeergebied werden gemiddeld 321 foeragerende en 1.788 slapende en rustende individuen waargenomen. Beide doelstellingen werden niet behaald. De laatste keer dat het de doelstelling voor het aantal foeragerende individuen werd behaald was in 2002/2003 met 2.965 individuen. De laatste keer dat de doelstelling voor het aantal slapende en rustende individuen werd behaald was in 2003/2004 met 5.458

individuen. Omdat de aantallen van de IHD niet behaald zijn, zowel de lange- als kortetermijntrend van foeragerende vogels in het Sneekermeergebied negatief is, de langetermijntrend van slapende en rustende vogels in het gebied sterk positief is en de kortetermijntrend onbekend, is het niet duidelijk of de draagkracht van het gebied op orde is.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. De verplaatsing van het broedareaal naar het oosten heeft invloed op de hoeveelheid kemphanen die in Nederland overwinteren. Ten aanzien van slaapplaatsen is de oppervlakte plas-dras in open, ongestoord gebied vooral buiten de wintermaanden schaars, terwijl het in het voorjaar (maart-mei) belangrijk is voor steltlopers. Plas-dras zorgt ervoor dat het voedselaanbod (regenwormen, *Lumbricidae*) aanwezig en beschikbaar voor blijft kemphanen. Het plasdras gebied bij Hisse- en Piekemeer, iets oostelijk van het Natura 2000-gebied, biedt jaarrond ondiep water en is daardoor aantrekkelijker als slaapplaats. In het vroege voorjaar staat in de Natura 2000 gebieden eigenlijk niets meer plasdras en daarmee ontbreekt een geschikte slaapplaats. In hoeverre het Sneekermeergebied de foerageerfunctie vervult is discutabel. Er lijkt voldoende aanwezigheid van natte, tamelijk kruidenrijke graslanden met goed aanbod insecten en larven, slakjes en regenwormen. Foerageren doen kemphanen echter vooral buiten het gebied in omliggende landbouwpolders.

5.3.13 Grutto

Voor zowel de Witte en Zwarte Brekken als het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de grutto. Deze soort gebruikt beide gebieden als slaap- en rustplaats. Daarnaast wordt het Sneekermeergebied ook gebruikt als foerageergebied. Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is voor de soort geen instandhoudingsdoel geformuleerd. Voor de Witte en Zwarte Brekken geldt een populatiedoelstelling van 940 individuen. Voor het Sneekermeergebied geldt een doelstelling van 970 slapende en rustende vogels en 110 foeragerende vogels.

Zowel de lange- als kortetermijntrend in de Witte en Zwarte Brekken is onveranderd. Zowel de lange- als kortetermijntrend van foeragerende vogels in het Sneekermeergebied is onbekend. De lange- en kortetermijntrend van slapende en rustende vogels in het Sneekermeergebied is positief. Landelijk zijn zowel de lange termijn watervogel- en slaapplaatstrend als de korte termijn watervogel- en slaapplaatstrend negatief.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Witte en Zwarte Brekken gemiddeld 655 individuen waargenomen. Daarmee werd de populatiedoelstelling niet behaald. De laatste keer dat de doelstelling werd behaald was in 2003/2004 met 1.000 individuen. Bovendien is de trend voor zowel de lange als de korte termijn neutraal. Het is daarom niet duidelijk of de draagkracht van het gebied op orde is.

In het Sneekermeergebied werden gemiddeld 141 foeragerende en 2.266 slapende en rustende individuen waargenomen. Hiermee werden de doelstellingen gemiddeld gezien behaald. In 2016/2017 en 2017/2018 werd de doelstelling voor het aantal foeragerende vogels niet behaald, met respectievelijk slechts 6 en 75 waargenomen individuen. De doelstelling voor het aantal slapende en rustende vogels in het Sneekermeergebied werd elk jaar wel behaald. Voor grutto liggen de aantallen in het Sneekermeergebied boven de IHD. Hoewel de trend in het gebied voor het aantal foeragerende individuen onbekend is lijkt de draagkracht van het gebied voor de soort op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Hoewel ook andere factoren meespelen, blijken ontwikkelingen in de agrarische sector van grote negatieve invloed voor foeragerende en doortrekkende grutto's, met ontwatering en vroeg maaien als belangrijke factoren. Polders drogen snel uit als er vanaf 1 maart niet meer geïnundeerd wordt. Voedsel is in droge, uitgeharde bodems minder goed bereikbaar. Ook vindt hergroei van gras na het maaien pas later in het jaar plaats, waardoor er te weinig beschutting is voor kuikens. Wat betreft plasdras zie het knelpunt dat bij de kemphaan benoemd is.

5.3.14 Wulp

Voor zowel de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. als het Sneekermeergebied is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de wulp. Deze soort gebruikt beide gebieden als slaap- en rustplaats. Voor de Witte en Zwarte Brekken is geen instandhoudingsdoel geformuleerd. Voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt het behoud van de populatie als doel. Voor het Sneekermeergebied geldt een populatiedoel van 1000 individuen.

Voor beide gebieden is zowel de lange- als kortetermijntrend onbekend. Landelijk is de langetermijntrend positief en de kortetermijntrend onveranderd.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. gemiddeld 2.027 individuen waargenomen. Het doel voor dit gebied is het behoud van de populatie. Hoewel de trend onbekend is, nemen de aantallen wel af. De draagkracht van het gebied lijkt dan ook niet op orde.

In het Sneekermeergebied werden er gemiddeld 568 individuen waargenomen. Alleen in 2019/2020 is het doel behaald met 1.107 individuen. Gemiddeld gezien werd het doel niet behaald. Omdat de aantallen onder de IHD liggen en de trend in het gebied onbekend is, is het niet uitgesloten dat de draagkracht voor wulp niet op orde is.

Wat betreft knelpuntenanalyse van Sovon geldt ook voor de wulp het bij de kempfaan benoemde tekort aan plas-dras situaties.

5.3.15 Kuifeend

Alleen voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de kuifeend. De soort gebruikt het gebied als slaap- en rustplaats. De IHD is voldoende draagkracht voor 2.400 individuen. Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. behoort tot de belangrijkste overwinteringsgebieden van de kuifeend in Nederland.

Zowel de lange- als kortetermijntrend in het gebied is sterk negatief. Landelijk is de langetermijntrend onveranderd en de kortetermijntrend negatief.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. gemiddeld 1.295 individuen waargenomen. In geen van de jaren werd de doelstelling van 2.400 individuen behaald. De laatste keer dat deze doelstelling werd behaald was in 2007/2008 (2.642 individuen). Omdat de aantallen van de IHD niet gehaald worden en de trend negatief is, is de draagkracht in het gebied mogelijk niet op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Kuifeenden foerageren vooral 's nachts en rusten overdag op open water. Overdag zijn ze kwetsbaar voor activiteiten op het water zoals waterrecreatie, maar tijdens het foerageren in de nacht is de impact gering. Jacht/beheer- en schadebestrijding op watervogels kan, ook als het nabij het Natura 2000-gebied plaatsvindt verstorend zijn voor kuifeenden. Echter, kuifeenden foerageren vooral 's nachts, waardoor verstoring door jacht slechts van geringe impact is. Overwinterende kuifeenden in Nederland zijn afkomstig uit Centraal- en Noord-Europa. In die gebieden wordt de soort bejaagd. Het is onbekend wat de impact daarvan is op de populatie die hier in de winter verblijft. De aanwezigheid van een fietspad over de noord- en westoever van de Fluessen maakt die oeverzones onaantrekkelijk, omdat daar gefietst en gewandeld wordt, terwijl echter juist bij noordelijke en westelijke windrichting (veel het geval) dit de oevers zijn die luwte brengen en daardoor geschikt zijn als rustgebied voor rustende groepen eenden (waaronder kuifeend).

In hoeverre een afname van de voedselbeschikbaarheid (mosselen) speelt als gevolg van het schoner worden van het water is niet duidelijk.

5.3.16 Nonnetje

Alleen voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor het nonnetje. De soort gebruikt het gebied als slaap- en rustplaats. Er geldt een populatiedoelstelling van 50 individuen.

Zowel de lange- als kortetermijntrend in het gebied is negatief. Landelijk zijn zowel de lange- als kortetermijntrend negatief.

In de eerste beheerplanperiode werden in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. gemiddeld 24 individuen waargenomen. In geen van de jaren werd de populatiedoelstelling van 50 individuen behaald. De laatste keer dat deze werd doelstelling behaald was in 2002/2003 (59 individuen). Omdat de aantallen van de IHD de eerste beheerplanperiode niet zijn behaald en de zowel de lange- als kortetermijntrend in het gebied negatief zijn is de draagkracht van het gebied vermoedelijk niet op orde.

Uit de knelpuntenanalyse van Sovon komen de volgende punten naar voren. Als gevolg van klimaatverandering is er een structurele vermindering van de langdurige ijsbedekking in de Oostzee, waar nonnetjes in grote groepen overwinteren. Daarom verschuift de winterverspreiding in noordoostelijke richting, wat ten koste gaat van de populatie in Nederland. De impact hiervan op de populatie foeragerende nonnetjes is zeer groot. Het is bekend dat nonnetjes een verhoogd risico hebben om te verdrinken in vistuig. In het Natura 2000-gebied zijn beroepsvissers actief. Het is onbekend in hoeverre gebruik van fuiken leidt tot verdrinken van nonnetjes.

5.4 Habitatrictlijnsoorten

5.4.1 Meervleermuis

Alleen voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de meervleermuis. De doelstellingen voor de soort zijn het gelijk blijven van de omvang en kwaliteit van het leefgebied en het gelijk blijven van de draagkracht van het aantal dieren. Voor de Witte en Zwarte Brekken en het Sneekermeergebied zijn voor de meervleermuis geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd, omdat deze gebieden geen habitatrictlijngebieden zijn, waardoor deze soort niet aanmerking kwam om te worden aangewezen.

Nederland biedt plaats aan naar schatting 8 procent van de wereldpopulatie en 29 procent van de Europese populatie meervleermuizen en is daarom een belangrijk leefgebied voor de meervleermuis. De provincie Fryslân vormt met 37 procent van de Nederlandse populatie het grootste bolwerk van de meervleermuis in Nederland, gevolgd door de provincies Noord-Holland, Overijssel en Zuid-Holland. De Natura 2000-gebieden in deze provincies worden door meervleermuis met name als foerageergebied gebruikt, de verblijfplaatsen liggen veelal buiten de Natura 2000 gebieden (Haarsma & Zomer, 2020). Tussen 1994 en 2022 is de Nederlandse populatie gekrompen van 12.800 individuen naar 7.739 individuen. In het ijkjaar 2006 bestond de populatie in Friesland naar schatting uit 4.004 individuen. In 2015 waren dit er 3.656. Anno 2022 zijn er in Friesland nog 3.343 dieren over. Zowel de landelijke trend als de trend in de provincie Friesland is negatief. Ook in de Natura 2000-gebieden in Friesland is de trend over het algemeen sterk negatief (met uitzondering van de Alde Feanen). De trend sinds 2006 in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o., de Witte en Zwarte Brekken en het Sneekermeergebied is sterk negatief (Haarsma, 2022). In de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. komen naar schatting per nacht 230-270 individuen foerageren. De

geschatte populatiegrootte in de directe omgeving van het gebied bestaat uit 370-500 individuen (Haarsma & Zomer, 2020).

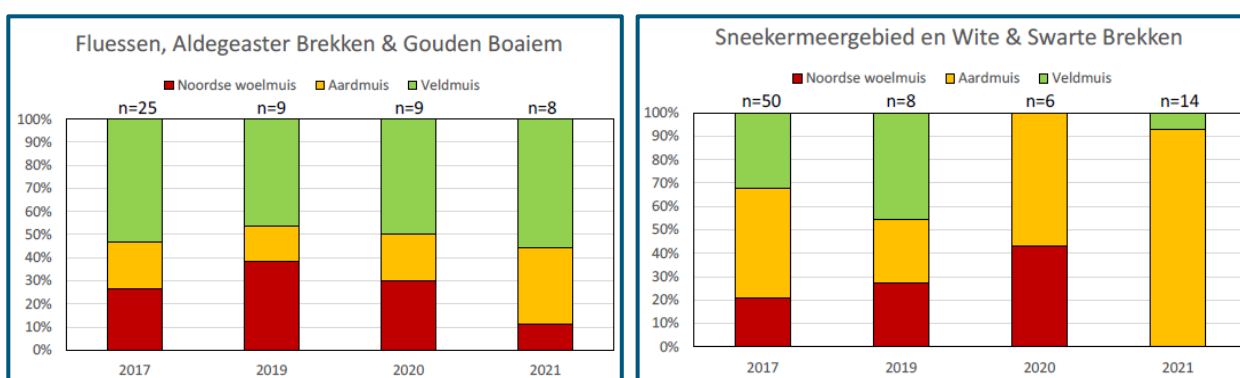
Er zijn meerdere factoren die de populatiegrootte van meervleermuis kunnen beïnvloeden, waaronder het aanbod geschikte verblijfplaatsen, vliegroutes en voedsel. Ook het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de omgeving kan de populatiegrootte beïnvloeden door een verminderd reproductiesucces (Haarsma & Koopmans, 2017). Bij een groot aantal verblijfplaatsen zijn knelpunten bekend die bijvoorbeeld worden veroorzaakt door de plaatsing van zonnepanelen, renovatiewerkzaamheden of na-isolatie van bijvoorbeeld de spouwmuur. Er is een sterk vermoeden dat deze knelpunten in verband kunnen worden gebracht met de dalende populatietrends van de betrokken verblijfplaatsen, echter is dit verband nooit goed onderzocht (Haarsma et al., 2021). In Friesland zijn circa 57 vliegroutes die van essentieel belang zijn voor het voortbestaan van de populatie. Bij 12 van deze verbindingen rondom OGB zijn knelpunten vastgesteld. Deze knelpunten zijn bijvoorbeeld verstoring door licht of het dichtgroeien van sloten. In 2017 is gebleken dat het aantal passageplekken over wegen geschikt voor vleermuizen gelijk is gebleven (of misschien zelfs toegenomen) aan het aantal in 2005. Naar verwachting hebben de knelpunten bij de 12 verbindingen geen negatieve invloed gehad op de populatie-ontwikkeling (Haarsma & Koopmans, 2017). Wat mogelijk wel van invloed kan zijn is de grote schaal waarop oevers worden beschoeid in de wat grotere vaarten ten behoeve van recreatie en scheepvaart. Vliegroutes en foerageergebieden worden hierdoor aangetast. Ook de realisatie van aanlegplaatsen en het baggeren, schonen en verondiepen van watergangen hebben een negatief effect op foerageergebied. Rondom de natuurlijke eilandjes bij de Fluessen is bovendien het water gebaggerd, geschoond en verondiept om de locatie interessanter te maken voor boten. Hierdoor is deze locatie minder geschikt geworden als foerageergebied voor meervleermuis. Tijdens de zwangerschap vangen vrouwtjes zogeheten 'bulkprooien', grote prooien (schietsmotten, nachtvinders, langpootmuggen, muggen) met een langere levensduur die vaak in ondiep troebel water leven. Ondiep troebel water is dus essentieel voor de soort en het schonen en baggeren van sloten rondom Natura 2000-gebieden heeft een negatief effect op het voedselaanbod. De oevers moeten natuurlijk zijn en blijven. Indien dit niet mogelijk is dienen verlandingszones te worden gecreëerd. Oeverbeschoeiing en aanlegplaatsen hebben een potentieel negatief effect op foerageergebied van de meervleermuis.

5.4.2 Noordse woelmuis

Alleen voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de noordse woelmuis. De doelstellingen voor de soort zijn uitbreiding van de omvang en verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied en uitbreiding van de draagkracht in het gebied voor het aantal dieren. Voor de Witte en Zwarte Brekken en het Sneekermeergebied zijn voor de noordse woelmuis geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd. Omdat de soort wel voorkomt in deze gebieden, worden deze wel besproken. Noordse woelmuis is een 'prioritaire soort' in het Europese natuurbeleid, wat betekent dat de soort gevaar loopt om te verdwijnen en daarom extra aandacht nodig heeft. Voor de noordse woelmuis geldt een 'sense of urgency' (zonder ingreep mogelijk permanent verloren) met betrekking tot het waterbeheer (creëren van plasdras situaties).

Er zijn weinig historische data van de noordse woelmuis beschikbaar, waardoor het lastig is om een uitgangssituatie en een trend te bepalen. Na een aantal gebiedsgerichte onderzoeken is er in 2017 gestart met de monitoring van de soort in heel Friesland (Beemster et al., 2018a & 2018b). Monitoring vindt plaats door het verzamelen van eDNA uit keutels. Sinds 2019 wordt deze monitoring jaarlijks gedaan. In 2018 is er een habitatgeschiktheidsanalyse uitgevoerd, waarbij in kaart is gebracht waar geschikt leefgebied aanwezig is voor de noordse woelmuis (Beemster et al., 2018a & 2018b). Vanaf 2007 vindt een jaarlijkse monitoring in het Sneekermeergebied plaats met inloopvallen. In het centrale deel van het gebied worden de Lytse Griene, Grutte Griene en Graverij vanaf dat jaar jaarlijks bemonsterd. Sâltepoel en Frijgerzen zijn tot en met 2019 jaarlijks bemonsterd (Beemster & Bakker 2009, 2020, 2021). In het Sneekermeergebied is de noordse woelmuis in 2020 voor het laatst waargenomen. Het is niet uitgesloten dat de soort hier nog wel

voorkomt, maar mogelijk is de soort helemaal weg. In 2007 was er echter nog een grote populatie in het Sneekermeergebied, die sinds die tijd jaarlijks wordt gemonitord. In de Terkaplesterpoelen (onderdeel Sneekermeergebied) is de soort waarschijnlijk helemaal weg (al sinds 2017). In de Witte en Zwarte Brekken is de soort nog aanwezig in kleine aantallen. In de Fluessen komt de soort nog voor in een paar kleine gebiedjes. In de Oudegaasterbrekken gaat het waarschijnlijk nog het beste met de soort, echter exacte aantallen zijn onbekend. Vanaf 2017 is het overal in Friesland veel slechter gegaan met de soort. Ten opzichte van de start van de beheerplanperiode is het aantal noordse woelmuizen sterk verminderd (Beemster en Bekker, 2022) in zowel de Oudegaasterbrekken e.o. als de gehele provincie. Uit het beheerplan blijkt dat bij de start van de beheerplanperiode de landelijke staat van instandhouding van de noordse woelmuis zeer ongunstig was. De trend in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. was negatief (zie figuur 5-1), het perspectief was ongunstig en de huidige populatie en areaal van het leefgebied was onbekend. Sinds 2014 is er geen verandering geweest in de staat van instandhouding van de soort, maar deze is nog steeds ongunstig en wordt het doel van behoud niet gehaald en is ook de toekomstverwachting zeer ongunstig (BIJ12, Noordse woelmuis. N.d.).

Figuur 5-1. Soortensamenstelling van woelmuizen (exclusief Rosse woelmuis) op basis van gevonden DNA per Natura 2000-gebied of combinatie van Natura 2000-gebieden in Fryslân in 2017, 2019-2021. Per gebied of combinatie van gebieden is het aantal locaties met DNA per woelmuizensoort vastgesteld en vervolgens de samenstelling bepaald. Boven de figuur staat per jaar het aantal locaties aangegeven waar één of meer soorten woelmuizen is aangetroffen (bron: Beemster et al., 2022).

De noordse woelmuis is afhankelijk van natte rietlanden en ruigten en is een goede zwemmer. Incidentele overstrooming, een dynamisch waterpeil is een ecologische randvoorwaarde voor het voorkomen van vitale populaties van de noordse woelmuis. Bij drogere omstandigheden verliest de soort de concurrentie van andere muizen, met name van de aardmuis, maar ook de veldmuis. Om verdringing door andere muizensoorten te voorkomen is fysieke isolatie, door overstrooming van het leefgebied erg belangrijk, doordat deze soort goed kan zwemmen overleeft de noordse woelmuis de tijdelijk natte situatie en de andere muizen overleven dat niet.

In 2018 is een habitatgeschiktheidsanalyse uitgevoerd. Deze liet zien dat er in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. slechts zeer plaatselijk en gefragmenteerd geschikt habitat aanwezig is (Beemster & Mulder 2018). Het effect van opwaaiing is hierin door gebrek aan gedetailleerde waterpeilgegevens niet meegenomen.

Beemster et al (2022) signaleren de volgende knelpunten:

- Waterpeildynamiek: door het gebrek aan waterpeildynamiek is de aardmuis het leefgebied van de noordse woelmuis plaatselijk binnengedrongen en is de noordse woelmuis daar weggeconcurrerd. In de Fluessen komt de noordse woelmuis vooral voor in het zuidwestelijk en noordoostelijk deel van het gebied, daar waar door opwaaiing van water waarschijnlijk de meeste waterpeildynamiek voorkomt.

- Beperkt oppervlak geschikt habitat en habitatfragmentatie: Uit de habitatanalyse blijkt dat er in het gebied als geheel een oppervlak van 152 ha aanwezig is met een geschikte vegetatiestructuur. Van dit oppervlak heeft slechts 4-106 ha ook een geschikte waterpeildynamiek (waarschijnlijk ligt het werkelijke oppervlak dicht bij de 4 ha). Voor de noordse woelmuis geschikt leefgebied komt, met uitzondering van het zuidwestelijk deel van de Fluessen, zeer gefragmenteerd en geïsoleerd voor (omgeven door intensief cultuurgrasland of nat natuurgrasland). Dat laatste heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat de kolonisatie door aardmuis tot nu beperkt is gebleven.
- Ruimtelijke ingrepen waardoor aardmuis voorheen afgesloten gebied kan bereiken: een deel van de Fluessen is middels een kade afgezonderd van de rest van het meer. De kade heeft een eiland waar de noordse woelmuis nog voorkomt (of voorkwam) verbonden met de oeverzone. In het afgezonderde deel van het meer is het waterpeil verlaagd om de rietgroei te bevorderen. Deze maatregel is waarschijnlijk ongunstig voor noordse woelmuis.
- Klimaatopwarming.

Ook in het Sneekermeergebied en de Witte en Zwarte Brekken speelt een gebrek aan waterpeildynamiek en ongeschikt vegetatiebeheer (op delen te extensief waardoor gebieden geschikt zijn voor aardmuis die noordse woelmuis wegconcurrert, op andere delen juist te intensief waardoor noordse woelmuis er niet of nauwelijks komt) een grote rol.

5.5 Habitattypen

Voor de doelstellingen van de habitattypen wordt er gekeken naar de oppervlakte van een habitatype en de kwaliteit van een habitatype. Beide onderdelen hebben een eigen doelstelling. In totaal zijn er 3 habitattypen aangewezen voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o., namelijk: H3150 Meren met krabbenscheer, H6430A Ruigten en zomen (moerasspirea) en H6430B Ruigten en zomen (harig wilgenroosje). Voor de andere gebieden zijn er geen habitattypen aangewezen.

5.5.1 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Oppervlakte

Voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) geldt de doelstelling voor het behoud van de oppervlakte. In de T0-habitattypenkartering betreft de oppervlakte van dit habitatype 1,9 hectare. In deze T0-situatie komt het habitatype slechts op één locatie voor, verspreid in It San en bestaat de vegetatie uit fonteinkruiden zonder krabbenscheer. De T1-habitattypenkartering is nog niet (volledig) beschikbaar, waardoor er nog geen zicht is op het voorkomen en de oppervlakte van dit habitatype in de T1-situatie. Uit de macrofytenkarteringen van het Wetterskip blijkt dat er nog doorgroeit fonteinkruid voorkomt in It Sâ. Of dit ook kwalificeert als habitatype is niet zeker. Er is daarom geen beoordeling mogelijk van de trend in de oppervlakte van dit habitatype.

Kwaliteit

Voor het habitatype Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) geldt de doelstelling voor het behoud van de kwaliteit. In Tabel 5-4 is een samenvatting weergegeven van de kwaliteitsbeoordeling voor dit habitatype. In de T0-situatie scoort dit habitatype op vijf onderdelen goed, op vijf onderdelen voldoende en op vier onderdelen onvoldoende en op vier onderdelen zijn en onvoldoende gegevens beschikbaar om een uitspraak te doen. Verbeterpunten zaten in het oppervlak voor karakteristieke kleine fauna, bedekking waterplanten, helderheid van het water en de chemische waterkwaliteit (totaal-N). Aangezien het niet duidelijk is of dit habitatype in de T1-situatie nog voorkomt en op welke locatie het dan voor zou komen, is er geen kwaliteitsbeoordeling gemaakt van het einde van de beheerplanperiode. Er is daarom geen beoordeling mogelijk van de trend in de kwaliteit van dit habitatype.

Tabel 5-4. Samenvatting van de kwaliteitsbeoordeling voor habitatype H3150 (volgens Bijlsma et al., 2021). De uitgebreide beoordeling staat in Bijlage 3.

Onderdeel	Begin beheerplanperiode 2014-2016	Eind beheerplanperiode 2019-2021
Landschappelijke positie en samenhang		
Natuurlijk landschap		
Oppervlaktebehoefte		
Voor karakteristieke kleine fauna		
Structuur		
Oevers		
Waterplanten		
Helderheid water		
Voedselrijkdom		
Zoetheid water		
Functie		
Stabiele waterstanden		
Stroomsnelheid en profiel		
Chemische waterkwaliteit		
Invasieve flora		
Invasieve fauna		
KRW-maatlat fauna		
Verspreidingstrend flora		
Verspreidingstrend fauna		
Stikstof		
Karakteristieke flora en vegetatie		
Aantal soorten		
Karakteristieke fauna		
Aantal soorten		

Donkergroen = goed of goed/voldoende, lichtgroen = voldoende, rood = onvoldoende, grijs = onbekend/ geen gegevens.

5.5.2 Ruigten en zomen (moerasspirea)

Oppervlakte

Voor het habitatype Ruigten en zomen, subtype moerasspirea (H6430A) geldt de doelstelling voor het behoud van de oppervlakte. In de T0-habitattypenkartering betreft de oppervlakte van dit habitatype 0,3 hectare. In deze T0-situatie komt het habitatype slechts op één locatie voor, op de oevers van De Fluessen ten noorden van It San. De T1-habitattypenkartering is nog niet volledig beschikbaar, waardoor er nog geen volledig beeld bestaat van de oppervlakte van het habitatype in de T1-situatie. Op basis van de vegetatiegegevens die wel beschikbaar zijn en de eerste aanzet tot de T1-kartering volgt dat er in ieder geval 0,1 hectare van het habitatype aanwezig is op twee locaties op de oevers van De Morra. Het terrein is deels niet gekarteerd in de T1-kartering en deels anders gekarteerd, namelijk als Rompgemeenschap van Haagwinde en Riet (niet kwalificerend) en als 32BA (kwalificerend als H6430B). Mogelijk is de oppervlakte afgenomen met 67%. In dat geval zou sprake zijn van een negatieve trend in oppervlakte. Doordat een volledige habitattypenkartering ontbreekt en de mate van detailniveau van beide karteringen sterk verschilt kan feitelijk geen directe vergelijking van de arealen worden gemaakt.

Kwaliteit

Voor het habitatype Ruigten en zomen, subtype moerasspirea (H6430A) geldt de doelstelling voor het behoud van de kwaliteit. Voor de beoordeling van de kwaliteit van dit habitatype zijn weinig gegevens beschikbaar en vanwege de zeer beperkte omvang is niet het volledige beoordelingskader (Bijlsma et al., 2021) doorlopen. Voor het kwaliteitsaspect van dit habitatype is de geringe oppervlakte de grootste beperkende factor. Pas als er een grotere oppervlakte van dit habitatype aanwezig is kan de kwaliteit goed beoordeeld worden. De trend in kwaliteit voor dit habitatype wordt daardoor niet beoordeeld.

5.5.3 Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)

Oppervlakte

Voor het habitatype Ruigten en zomen, subtype harig wilgenroosje (H6430B) geldt de doelstelling voor het behoud van de oppervlakte. In de T0-habitattypenkartering betreft de oppervlakte van dit habitatype 15,4 hectare. In deze T0-situatie komt het habitatype verspreid voor in het gebied, met het zwaartepunt op de oevers van De Fluessen. Er zijn verder ook locaties bij Vogelhoek, de oevers van De Morra, in Gouden Bodem en in Oudegaasterbrekken. De T1-habitattypenkartering is nog niet volledig beschikbaar, waardoor er nog geen volledig beeld bestaat van de oppervlakte van het habitatype in de T1-situatie. Op basis van de vegetatiegegevens die wel beschikbaar zijn en de eerste aanzet tot de T1-kartering kan wel een indicatief beeld worden verkregen. Uit dit indicatieve beeld volgt dat er in ieder geval 5,5 hectare van het habitatype aanwezig is, binnen het gebied waar vegetatiegegevens van beschikbaar zijn. Het zwaartepunt ligt nog steeds op de oevers van het zuidwestelijke deel van De Fluessen (inclusief het zuidelijke deel De Oorden) en op de oevers van De Morra. Op sommige locaties waar in de T0-kartering het habitatype aanwezig was, zoals Gouden Bodem en de oevers van het noordelijke deel van De Fluessen, zijn echter nog geen vegetatiegegevens bekend. Hierdoor is er op basis van de beschikbare vegetatiegegevens geen eenduidige uitspraak te doen over de trend in de oppervlakte van het habitatype. Doordat een volledige habitattypenkartering ontbreekt en de mate van detailniveau van beide karteringen sterk verschilt kan feitelijk geen directe vergelijking van de arealen worden gemaakt.

Kwaliteit

Voor het habitatype Ruigten en zomen, subtype harig wilgenroosje (H6430B) geldt de doelstelling voor het behoud van de kwaliteit. In Tabel 5-5 is een samenvatting weergegeven van de kwaliteitsbeoordeling voor dit habitatype. Voor de meeste onderdelen is het kwaliteitsoordeel gelijk gebleven gedurende de beheerplanperiode. Alleen voor het onderdeel Functie zijn voor het begin en het eind van de beheerplanperiode verschillende oordelen gegeven. Natuurlijke verstoring (in de vorm van overstroming en/of extensieve begrazing) kwam aan het begin van de beheerplanperiode nog nauwelijks voor aangezien

het habitatype (in de T0-situatie) te hooggelegen lag voor natuurlijke overstroming en er geen extensieve begrazing toegepast werd. In de T1-situatie komt het habitatype voor op lageregelegen delen waardoor er wel natuurlijke verstoring in de vorm van overstroming plaats kon vinden. Naast de positieve ontwikkeling op het gebied van natuurlijke verstoring, vond er op het gebied van invasieve flora een negatieve ontwikkeling plaats. Volgens de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) komt Reuzenbalsemien (sinds 2019) en Dijkviltbraam (sinds 2020) in de (directe) omgeving van het habitatype voor. Vanwege het invasieve karakter van deze soorten zullen deze zich mogelijk inmiddels ook in het habitatype zelf gevestigd hebben, dat is ongunstig voor de kwaliteit van het habitatype. Samenvattend is voor de kwaliteit van dit habitatype het doel gehaald, met een grotendeels gelijk gebleven kwaliteit en een enkele positieve en negatieve verandering op onderdelen.

Tabel 5-5. Samenvatting van de kwaliteitsbeoordeling voor habitatype H6430B (volgens Bijlsma et al., 2021). De uitgebreide beoordeling staat in Bijlage 3.

Onderdeel	Begin beheerplanperiode 2014-2016	Eind beheerplanperiode 2019-2021
Landschappelijke positie en samenhang		
Natuurlijk landschap	Donkergroen	Donkergroen
Oppervlaktebehoefte		
Verspreiding over gebied	Donkergroen	Donkergroen
Structuur		
Vegetatie	Grijs	Donkergroen
Functie		
Natuurlijke verstoring	Rood	Donkergroen
Invasieve flora	Donkergroen	Lichtgroen
Karakteristieke flora en vegetatie		
Aantal soorten	Lichtgroen	Lichtgroen
Karakteristieke fauna		
Aantal soorten	Lichtgroen	Lichtgroen

Donkergroen = goed of goed/voldoende, lichtgroen = voldoende, rood = onvoldoende, grijs = onbekend/ geen gegevens.

6 Doelbereik opgaven vanuit beheerplan

In dit hoofdstuk is gekeken hoe de voorgestelde (inrichtings)maatregelen effect hebben op de staat van instandhouding. Daarnaast gaat dit hoofdstuk in op de kernopgaven en in welke mate die zijn behaald (paragraaf 6.3). Paragraaf 6.4 beschrijft de activiteiten uit het huidige beheerplan. Paragraaf 6.5 beschrijft het proces gedurende de eerste beheerplanperiode en tot slot volgt in paragraaf 6.6 de conclusie met betrekking tot doelbereik ten aanzien van de opgaven die benoemd zijn in het huidige beheerplan Merengebied.

6.1 Doelbereik (inrichtings)maatregelen

In paragraaf 3.1 is beschreven welke (inrichtings)maatregelen zijn opgenomen in het beheerplan en of deze zijn uitgevoerd. Hieronder is een korte samenvatting per Natura 2000-gebied opgenomen.

In het Sneekermeergebied zijn de meeste maatregelen uitgevoerd, echter met name bij het introduceren van peildynamiek en herstel zomerpolders liggen er nog opgaven, dit heeft deels te maken met het niet obstakelvrij zijn van de percelen.

In De Witte en Zwarte Brekken zijn alle maatregelen uitgevoerd. Er is de mogelijkheid om een extra gebied in te richten bij het Rasterhoffpark, net buiten de Natura 2000 begrenzing, als koppelkans met een project van de Marrekrite.

In de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. is een deel van de maatregelen uitgevoerd, maar er ligt ook nog een flink aantal opgaven ligt, zoals: het vernatten van graslandpolder, herstel van zomerpolders, de aanleg van natuurvriendelijke oevers en het aanpassen van het maai- en oeverbeheer. Voor een deel van deze nog uit te voeren maatregelen geldt wel dat ze op dit moment in uitvoering zijn of dat ze in 2022/ 2023 worden afgerond. Hieruit blijkt al dat voor meerdere habitattypen en soorten de doelen (nog) niet worden gehaald. Om een uitspraak te kunnen doen over de bijdrage van de inrichtingsmaatregelen is een koppeling gemaakt tussen de maatregelen en de soorten/habitattypen waar de maatregelen voor zijn/worden genomen conform het beheerplan en aangevuld door informatie van provincie Fryslân. In tabellen 6-1, 6-2 en 6-3 zijn voor respectievelijk het Sneekermeergebied, de Witte en Zwarte Brekken en de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. de maatregelen beschreven met het soort/type waar de maatregel mogelijk een positieve invloed op heeft.

Echter moet hierbij een grote kanttekening worden geplaatst, namelijk dat de Staat van instandhouding samenhangt met nog veel andere (externe) factoren (zoals ook benoemd in hoofdstuk 5). Daarnaast is een (groot) deel van de maatregelen recent uitgevoerd, waardoor het (potentiële) effect van de maatregelen nog geen tijd heeft zich te vertalen naar een effect op de aantallen van de instandhoudingsdoelstellingen.

Er is ervoor gekozen om enkel de maatregelen te koppelen aan populatietrend van de soorten waarvoor deze maatregel bedoeld is, zonder te beoordelen of de maatregelen al dan niet effectief zijn geweest en of deze maatregelen hebben geleid tot een bijdrage aan de betreffende soorten. Omdat op voorhand al duidelijk is dat het effect niet enkel toe te schrijven is aan de maatregel en daarmee verantwoordelijk is voor de waargenomen populatietrend of dat er sprake is van andere (externe) factoren. Hoofdstuk 5 geeft een beeld van de belangrijkste knelpunten voor de doelen. Toch geeft het overzicht wel enig inzicht in de eventuele verbetermogelijkheden/ kansen voor het tweede beheerplan

6.1.1 Sneekermeergebied

Tabel 6-1 Maatregelen Sneekermeergebied per soort/type

Maatregel	Uitgevoerd	Nog uit te voeren	Soort/type
Vernatten graslandpolders tot moerasgebied met dynamisch peil (1)	SM 10 it Galgelân 38 ha (2011)		Porseleinhoen, Rietzanger, Kleine Rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Introduceren peildynamiek in bestaand moeras (2)		SM13 Jentsjemar 15 ha (in uitvoering sinds 2021) TP5 Petgatten 57 ha (niet obstakelvrij)	Noordse woelmuis, Porseleinhoen, Rietzanger, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Herstel zomerpolders (3)	SM4 Potskar Noard 40 ha (2016) SM5 Potskar Súd 70 ha (2016)	TP1 Meskenwiersterfjild 72 ha (in uitvoering sinds 2020) TP2 Lytse polder 55 ha (niet obstakelvrij) TP4 Blaugerzen 81 ha (uitvoering nog plannen)	Noordse woelmuis, Kwartelkoning, Kempphaan (broedvogel), Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Aanleg natuurvriendelijke oevers (4)	SM4 Potskar Noard (brede sloot) 1,3 ha (2016) SM5 Potskar Súd (brede sloot) 3,3 ha (2016) SM14 Grutte en Lytse Griene 7,7 ha (2017) SM9 Grutte Potten 9 ha (net buiten begrenzing) (2015) SM11 de 3 Pollen 2 ha (net buiten begrenzing) (2015)		Noordse woelmuis
Aanleg/vergroting van eilandjes (5)	SM7 Trijntje Polle (2014) SM8 Roospollen (3 eilandjes) (2017) TP7 Eva (2014) SM9 Grutte Potten (gerealiseerde schelpeneilandje voor steltlopers net buiten begrenzing, alleen voor natuur) (2015)		
Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in Gauster Hoppen (8)	SM6 Gauster Hoppen samen met WSB4 Leienpoel totaal circa 13,5 ha (2014)		Noordse woelmuis, Porseleinhoen, Rietzanger, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Extensiveren maaibeheer in zomerpolders/boezemland (ruigtebeheer) (10)		TP6 Sâltpoel (in onderzoek)	
Aanpassen maaidatum in graslandpolders (11)	SM4 Potskar Noard (2016) SM5 Potskar Súd (2016)		Kwartelkoning, Kempphaan (broedvogel)

Maatregel	Uitgevoerd	Nog uit te voeren	Soort/type
	SM15 Lytse Griene en Geaupolder (2015) TP9 Meineslootpolder (2018) TP10 Oude Hof (2018)		
Oeverbeheer (12)	SM15 Lytse Griene en Geaupolder (2018) TP9 Meineslootpolder (2018) TP10 Oude Hof (2018)		Noordse woelmuis, Kempphaan (broedvogel), Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Zomerpolders vervroegd inunderen (13)	SM14 Grutte en Lytse Griene (2017) TP8 Boksleat (2018)		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Instellen winterrustgebieden door project introductie gedragscode (14)	Winterrustgebieden zijn ingesteld en beheer en monitoring is geborgd. De gedragscode is ondertekend in 2013		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden (15)	Informatie is opgesteld en actualisatie is geborgd met betrekking tot het instellen van winterrustgebieden		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Naleving gedragscode kleine luchtvaart (16)	Beleidsuitvoering van de gedragscode kleine luchtvaart is landelijk geregeld via IPO	Gereedmaken van de implementatie en handhaving in Fryslân	Porseleinhoen, Kwartelkoning, Kempphaan (broedvogel), Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Ganzenbeleid, beheer- en schadebestrijding (17)	Het ganzenbeleid is vastgesteld en in uitvoering		Porseleinhoen, Kwartelkoning Kempphaan (broedvogel), Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober (22)			Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp

Vernatten graslandpolders tot moerasgebied (1)

In het Sneekermeergebied is er is nog geen sprake van toename in het aantal broedparen van het porseleinhoen. Ook het aantal steltlopers is, op de grutto na, niet toegenomen. Daarentegen is het aantal rietzangers licht toegenomen en ook de populaties krakeenden en slobeenden zijn toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Herstel zomerpolders (3)

Deze maatregel is uitgevoerd in Sneekermeergebied Potskar Noard en Potskar Súd (beide in 2016) met het doel om meer ruimte te bieden aan pleisterende eenden, ganzen, steltlopers, kwartelkoning en kempphaan. De instandhoudingsdoelen van kwartelkoning en kempphaan zijn niet behaald. De populaties eenden, ganzen en steltlopers zijn variërend hoger en lager dan het instandhoudingsdoel. Echter moet er ook nog bijna 200 hectare zomerpolder gerealiseerd worden. Deze maatregel lijkt echter wel positief uit te pakken voor soorten als brandgans, krakeend en slobeend.

Aanleg natuurvriendelijke oevers (4)

Deze maatregel is (onder andere) uitgevoerd ten behoeve van het creëren van leefgebied voor Noordse woelmuis (ondanks dat deze soort formeel niet is aangewezen voor het Sneekermeergebied). Het gaat echter (nog steeds) zeer slecht met de Noordse woelmuis.

Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in Gauster Hoppen (8)

Ondanks de uitvoering van deze maatregel is het aantal broedparen porseleinhoen niet toegenomen. Ook het aantal steltlopers is, op de grutto na, niet toegenomen. Daarentegen is het aantal rietzangers toegenomen en ook de populaties krakeenden en slobbeenden zijn toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Aanpassen maaidatum in graslandpolders (11)

Deze maatregel heeft (nog) niet tot een grotere populatie van de kempiaan en kwartelkoning geleid. Echter daarvoor zijn er meer factoren verantwoordelijk.

Oeverbeheer (12)

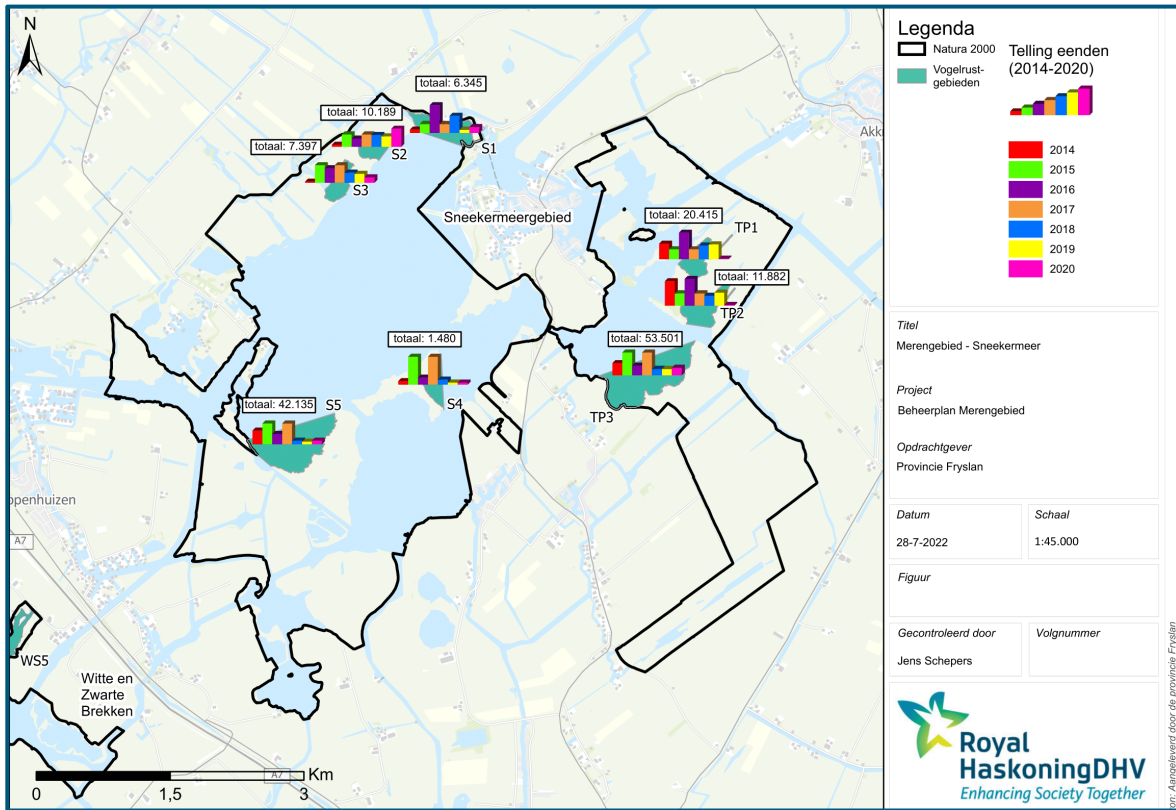
De soorten waarvoor deze maatregel bedoeld is zijn niet toegenomen in populatiegrote. Alleen de populatie van de grutto is toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Zomerpolders vervroegd inunderen (13)

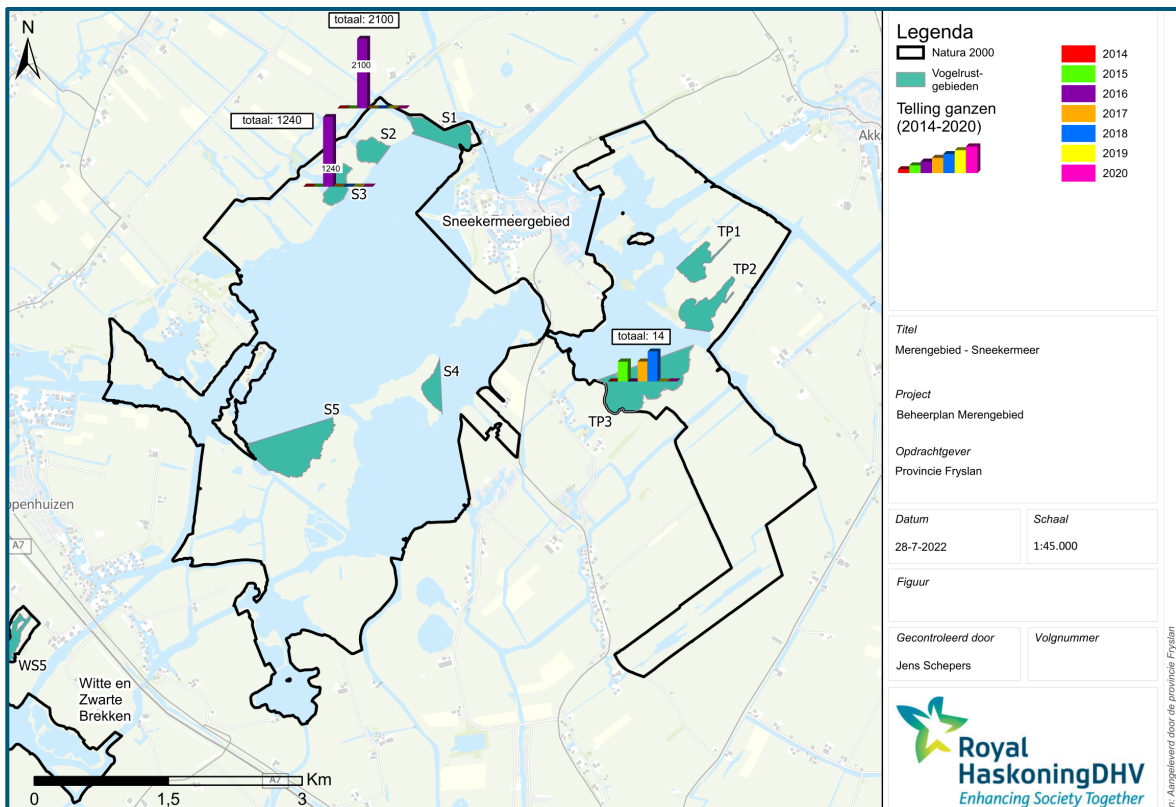
De kleine rietgans en kolgans waarvoor deze maatregel onder andere bedoeld is zijn niet toegenomen in populatiegrootte. Wel zijn de populaties van de brandgans, krakeend en slobbeend toegenomen. Echter zijn de populaties van de smient, wintertaling, wilde eend en meerkoet afgenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Instellen winterrustgebieden door project introductie gedragscode (14)

In de onderstaande figuren is het gebruik van de winterrustgebieden door eenden en ganzen weergegeven. De kleine rietgans en kolgans waarvoor deze maatregel onder andere bedoeld is zijn niet toegenomen in populatiegrootte. Verder zijn de populaties van de smient, wintertaling, wilde eend en meerkoet afgenomen. De populaties van brandgans, krakeend en slobbeend zijn wel toegenomen. In hoeverre de winterrustgebieden actief worden opgezocht door vogels kon niet worden bepaald, doordat informatie over dichtheden binnen en buiten de winterrustgebieden niet beschikbaar is. Uit paragraaf 4.5 volgt dat er nog verbeteringen mogelijk zijn ten aanzien van de winterrustgebieden.

Figuur 6-1. Eenden tellingen in rustgebieden in het Sneekermeergebied.

Figuur 6-2. Ganzen tellingen in rustgebieden in het Sneekermeergebied.

Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden (15)

De kleine rietgans en kolgans waarvoor deze onder andere maatregel bedoeld is zijn niet toegenomen in populatiegrootte. Wel zijn de aantallen van de brandgans toegenomen. Verder zijn de populaties van de smient, wintertaling, wilde eend en meerkoet afgenomen. De populaties van de krakeend en slobeend zijn wel toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Naleving gedragscode kleine luchtvaart (16)

Het aantal broedparen porseleinhoen, waarvoor deze onder andere maatregel bedoeld is, is niet toegenomen. Ook het aantal steltlopers is, op de grutto na, niet toegenomen. Daarentegen is het aantal rietzangers toegenomen en ook de populaties krakeenden en slobeenden zijn toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Ganzenbeleid, beheer- en schadebestrijding (17)

Het aantal broedparen porseleinhoen, waarvoor deze onder andere maatregel bedoeld is, is niet toegenomen. Ook het aantal steltlopers is, op de grutto na, niet toegenomen. Daarentegen is het aantal rietzangers toegenomen en ook de populaties krakeenden en slobeenden zijn toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober (22)

Het aantal steltlopers is, op de grutto na, niet toegenomen. Daarentegen is het aantal rietzangers toegenomen en ook de populaties krakeenden en slobeenden zijn toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

6.1.2 Witte en Zwarte Brekken

Tabel 6-2 Maatregelen Witte en Zwarte Brekken per soort/type

Maatregel	Uitgevoerd	Nog uit te voeren	Soort/type
Vernatten graslandpolders moerasgebied dynamisch peil (1) tot met	WSB2 Wáldfeart 10 ha (2018) WSB3 Grutte Westpolder 8 ha (2018) WSB12 Broerepolder 16 ha (2018)	WSB12a Rasterhoffpark 8 ha (extra, net buiten begrenzing)	Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kemphaan, Grutto, Wulp
Aanleg natuurvriendelijke oevers (4)	WSB6 Westoever Easterwimerts 0,2 ha (2018)		Noordse woelmuis
Zone natuurontwikkeling natuurbeleving Leienpoel (9) voor met in	WSB4 Leienpoel samen met SM6 Gauster Hoppen totaal circa 13,5 ha (2014)		Noordse woelmuis, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Oeverbeheer (12)	WSB7 de Rietschar (2018) WSB8 de Krite (2018) WSB9 oever Leienpoel (2018) WSB10 tussen Leien en Westpolder (2018) WSB11 Frjemdlán (2023)		Noordse woelmuis, Goudplevier, Kievit, Kemphaan, Grutto, Wulp
Zomerpolders vervroegd inunderen (13)	WSB8 de Krite (2018)		Kleine rietgans, Kolgans Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kemphaan, Grutto, Wulp
Instellen winterrustgebieden door	Winterrustgebieden zijn ingesteld en beheer en monitoring is		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde

Maatregel	Uitgevoerd	Nog uit te voeren	Soort/type
project introductie gedragscode (14)	geborgd. De gedragscode is ondertekend in 2013		eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden (15)	Informatie is opgesteld en actualisatie is geborgd met betrekking tot het instellen van winterrustgebieden		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Naleving gedragscode kleine luchtvaart (16)	Beleidsuitvoering van de gedragscode kleine luchtvaart is landelijk geregeld via IPO	Gereedmaken van de implementatie en handhaving in Fryslân	Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kemphaan, Grutto, Wulp
Ganzenbeleid, beheer en schadebestrijding (17)	Het ganzenbeleid is vastgesteld en in uitvoering		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kemphaan, Grutto, Wulp
Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober (22)	WSB8 de Krite (2018)		Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kemphaan, Grutto, Wulp

Vernatten graslandpolders tot moerasgebied met dynamisch peil (1)

De populaties kleine rietgans, brandgans, smient, wintertaling, kemphaan en grutto zijn afgenomen in de Witte en Zwarte Brekken. De populaties van kolgans en slobeend zijn nagenoeg gelijk gebleven en de populatie van de krakeend is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Aanleg natuurvriendelijke oevers (4)

Deze maatregel is (onder andere) uitgevoerd ten behoeve van het creëren van leefgebied voor Noordse woelmuis (ondanks dat deze soort formeel niet is aangewezen voor de Witte en Zwarte Brekken). Het gaat echter (nog steeds) zeer slecht met de Noordse woelmuis.

Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in Leienpoel (9)

De populaties van de smient en wintertaling zijn afgenomen. De populatie van de slobeend is nagenoeg gelijk gebleven en die van de krakeend is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Oeverbeheer (12)

De populaties van de kemphaan en grutto zijn afgenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

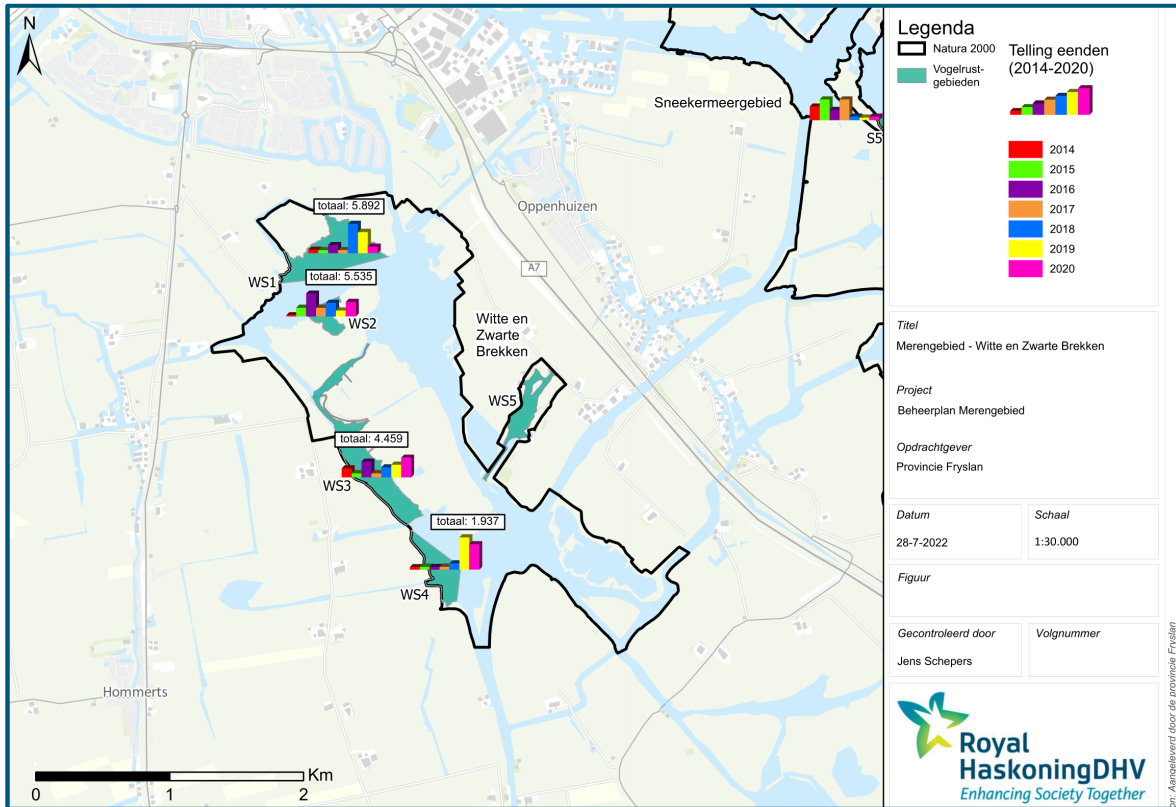
Zomerpolders vervroegd inunderen (13)

De populaties kleine rietgans en brandgans zijn afgenomen. De populaties smient, wintertaling, kemphaan en grutto zijn eveneens afgenomen. De populaties van kolgans en slobeend zijn nagenoeg gelijk gebleven en de populatie van de krakeend is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

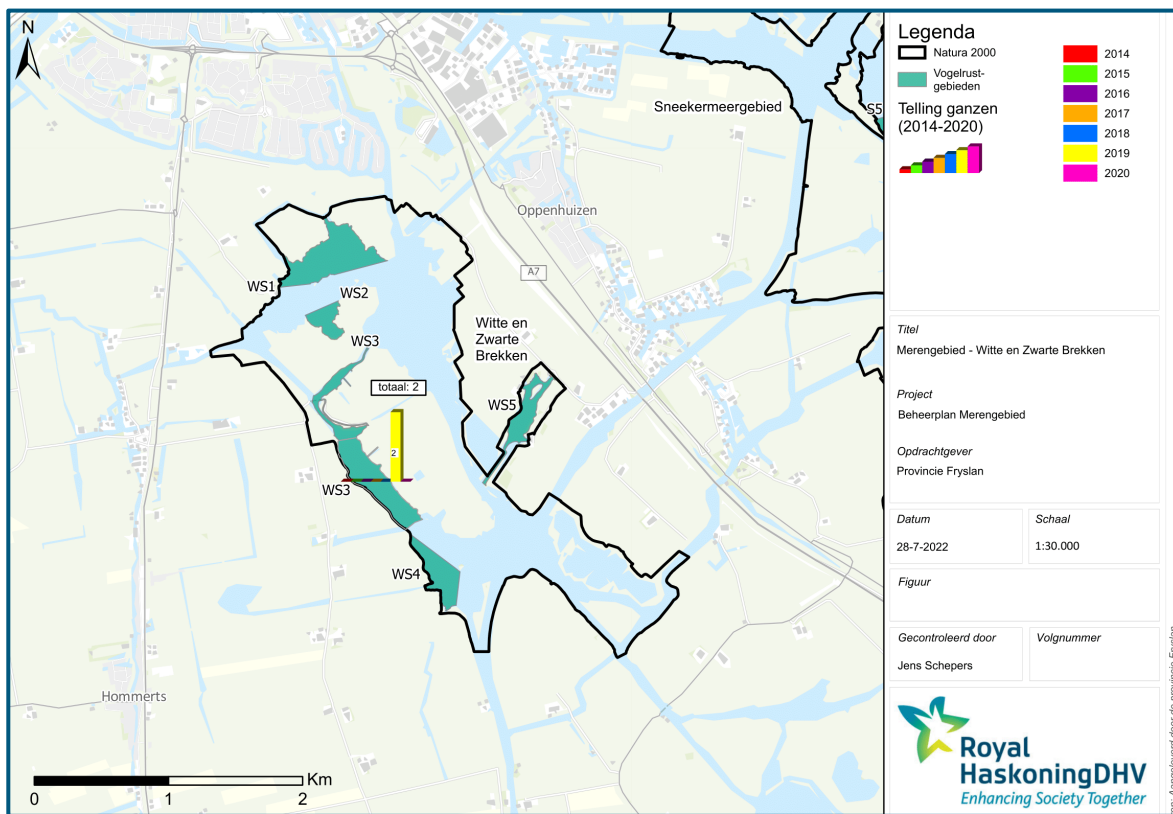
Instellen winterrustgebieden door project introductie gedragscode (14)

In de onderstaande figuren is het gebruik van de winterrustgebieden door eenden en ganzen weergegeven. De kleine rietgans en brandgans waarvoor deze maatregel onder andere bedoeld is zijn afgenomen in populatiegrote. De populaties van de smient en wintertaling zijn eveneens afgenomen. De populaties van

kolgans en slobeend zijn nagenoeg gelijk gebleven en de populatie van de kraakeend is sterk toegenomen. In hoeverre de winterrustgebieden actief worden opgezocht door vogels kon niet worden bepaald, doordat informatie over dichtheden binnen en buiten de winterrustgebieden niet beschikbaar is. Uit paragraaf 4.5 volgt dat er nog verbeteringen mogelijk zijn ten aanzien van de winterrustgebieden.

Figuur 6-3. Eenden tellingen in de Witte en Zwarte Brekken.

Figuur 6-4. Ganzen tellingen in de Witte en Zwarte Brekken (en Sneekermeergebied).

Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden (15)

De populaties kleine rietgans en brandgans zijn afgenomen. De populaties van de smient en wintertaling zijn eveneens afgenomen. De populaties van kolgans en slobend zijn nagenoeg gelijk gebleven en de populatie van de krakeend is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Naleving gedragscode kleine luchtvaart (16)

De populaties kleine rietgans en brandgans zijn afgenomen. De populaties smient, wintertaling, kemphaan en grutto zijn eveneens afgenomen. De populaties van kolgans en slobend zijn nagenoeg gelijk gebleven en de populatie van de krakeend is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Ganzenbeleid, beheer en schadebestrijding (17)

De populaties kleine rietgans en brandgans zijn afgenomen. De populaties smient, wintertaling, kemphaan en grutto zijn eveneens afgenomen. De populaties van kolgans en slobend zijn nagenoeg gelijk gebleven en de populatie van de krakeend is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober (22)

De populaties smient, wintertaling, kemphaan en grutto zijn afgenomen. De populaties van kolgans en slobend zijn nagenoeg gelijk gebleven en de populatie van de krakeend is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

6.1.3 Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.

Tabel 6-3. Maatregelen Witte en Zwarte Brekken per soort/type

Maatregel	Uitgevoerd	Nog uit te voeren/vervolg	Soort/type
Vernatten graslandpolders tot moerasgebied met dynamisch peil (1)	GM3 Bombrekken 2 ha (2015) GM8 Rondom Flakke Brekken en Grûns 2,5 ha (2015)	HS4 it Far 14 ha (vanaf 2020 met verwachte afronding in 2022) GD11 polder Samenvoeging 50 ha (deels extra net buiten begrenzing) (deels gereed in 2019, LIFE IP in 2023)	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, Ruigten en zomen, Noordse woelmuis, Porseleinhoen, Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempmaan, Grutto, Wulp
Introduceren peildynamiek in bestaand moeras (2)	GM8 Rondom Flakke Brekken (21 ha), Grûns (15 ha) en diverse bûtlânnen en oevers (6,1 ha) (2015) GM11 Bûtlânnen Aldegeasterbrekken noordoever (0,5 ha) en zuidoever (1 ha) (2015)		
Herstel zomerpolders (3)	GM3 Bombrekken 5 ha (2015) GM8 Rondom Flakke Brekken en Grûns 6,5 ha (2015) GM10 Zuidzijde Ringwiel 3 ha (2015) GD1 Galamadammen-oost 10 ha (2021) GD2 Galamadammen-west 45 ha (2021)	GD3 Polder Lânsein 25 ha (verwachte afronding 2022)	Noordse woelmuis, Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempmaan, Grutto, Wulp
Aanleg natuurvriendelijke oevers (4)	GM4 rondom Grutte Gaastmer 13,5 ha (2015) GM5 ingang Skrokfeart 1 ha (2015) GD1 Galamadammen-oost (slenk) 7 ha (2021) GD2 Galamadammen-west 2 ha (2021) GD5 Ald Karre 1 ha (2022) GD6 Morra noordwestoever 1 ha (2021) GD12 noordoever Morra 0,5 ha (2022) HS2 Aent Lieuwespolder 16 ha (net buiten begrenzing) (2013) BP2a Reidmarroute 1,5 km (net buiten begrenzing) (2017)	HS3 Noordoever Fluessen 2 ha (verwachte afronding 2022) HS4 it Far en rieteland 0,6 ha (verwachte afronding 2022) HS6 Zuidoever Fluessen-west 3 ha (verwachte afronding 2023) GD9 zuidzijde Morra 1 ha (verwachte afronding 2022) GD10 bûtlân Morra bij Hemelum 1 ha (verwachte afronding 2022)	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden Ruigten en zomen Noordse woelmuis Porseleinhoen

Maatregel	Uitgevoerd	Nog uit te voeren/vervolg	Soort/type
	HE3/HS3 Gouden Boaiem 12 ha (2022)		
Aanleg/vergroting van eilandjes (5)	GM6 eilandjes Aldegeasterbrekken eo (3 eilandjes) (2017) GD7 eilandjes Morra (2 eilandjes) (2011) HS2 Aent Lieuwespolder (gerealiseerde schelpeneilandje voor steltlopers net buiten begrenzing, alleen voor natuur) (2013)		Ruigten en zomen, Noordse woelmuis, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Herstel hoogteligging t.b.v. de noordse woelmuis (6)	Herinrichting van de Oarden is deels gerealiseerd. De stortsteenzone rond GD4 de Oarden is hersteld (2019)	Voor maatregel 6 is de Oarden opgenomen in POP3, dus uitvoering van de hoogteligging vanaf 2020 met verwachte afronding in 2022.	Noordse woelmuis
Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in it Sãn (7)	GD 8 It Sãn circa 40 ha (2019)	Nog 5 jaar peilbeheer in it Sãn	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, Noordse woelmuis, Porseleinhoen, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Extensiveren maaibeheer in zomerpolders/boezemland (ruigtebeheer) (10)	GM3 rondom Bombrekken (2015) BP4 Tsjesskar (2021)	GD10 Bûtlan Morra bij Hemelum (verwachte afronding 2022)	Ruigten en zomen, Noordse woelmuis, Porseleinhoen
Oeverbeheer (12)	BP3 westoever Sipkemaar (2017) GD2 Galamadammen-west (2021) GD12 Noordzijde Morra (2022) HE2 Gouden Boaiem (2022)	GM7 Grutte Gaastmer en Sãnmar (deels gereed 2015) HS3 Noordoever Fluessen (verwachte afronding 2022) HS6 Zuidwestoever Fluessen (verwachte afronding 2023) GD9 Zuidzijde Morra (verwachte afronding 2022)	Noordse woelmuis, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Instellen winterrustgebieden door project introductie gedragscode (14)	Winterrustgebieden zijn ingesteld en beheer en monitoring is geborgd. De gedragscode is ondertekend in 2013		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden (15)	Informatie is opgesteld en actualisatie is geborgd met betrekking tot het instellen van winterrustgebieden		Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet
Naleving gedragscode kleine luchtvaart (16)	Beleidsuitvoering van de gedragscode kleine luchtvaart is landelijk geregeld via IPO	Gereedmaken van de implementatie en handhaving in Fryslân	Porseleinhoen, Kleine rietgans, Kolgans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde

Maatregel	Uitgevoerd	Nog uit te voeren/vervolg	Soort/type
			eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Ganzenbeleid, beheer en schadebestrijding (17)	Het ganzenbeleid is vastgesteld en in uitvoering		Porseleinhoen, Kleine rietgans, Kogans, Brandgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Analyse benodigde verbindingzones voor de noordse woelmuis (21)	Analyse opgeleverd van 10 jaar in het Sneekermeergebied. Ook is er monitoring met e-DNA	Herstelplan noordse woelmuis in tweede beheerplanperiode	Noordse woelmuis
Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober (22)			Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Kuifeend, Nonnetje, Meerkoet, Goudplevier, Kievit, Kempphaan, Grutto, Wulp
Bescherming meervleermuis (23)	Het onderzoeksrapport ter bescherming van de meervleermuis is gereed		Meervleermuis

Vernatten graslandpolders tot moerasgebied met dynamisch peil (1)

De populaties van het porseleinhoen, kleine rietgans, kempphaan, kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populatie van de brandgans en wulp zijn eveneens afgenomen. De populaties van de kogans en smient zijn sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Herstel zomerpolders (3)

De populaties van de kleine rietgans, kempphaan, kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populatie van de brandgans is eveneens afgenomen. De populaties van de kogans en smient zijn sterk toegenomen. Van de wulp is geen informatie beschikbaar. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Aanleg natuurvriendelijke oevers (4)

De populatie van het porseleinhoen is sterk afgenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Aanleg/vergroting van eilandjes (5)

De populaties van de kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populatie van smient is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Herstel hoogteligging t.b.v. de noordse woelmuis (6)

Deze maatregel lijkt niet te hebben geleid tot een toename in de populatie van Noordse woelmuis.

Zone voor natuurontwikkeling met natuurbeleving in it Sân (7)

De populaties van het porseleinhoen, kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populatie van de smient is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Extensiveren maaibeheer in zomerpolders/boezemland (ruigtebeheer) (10)

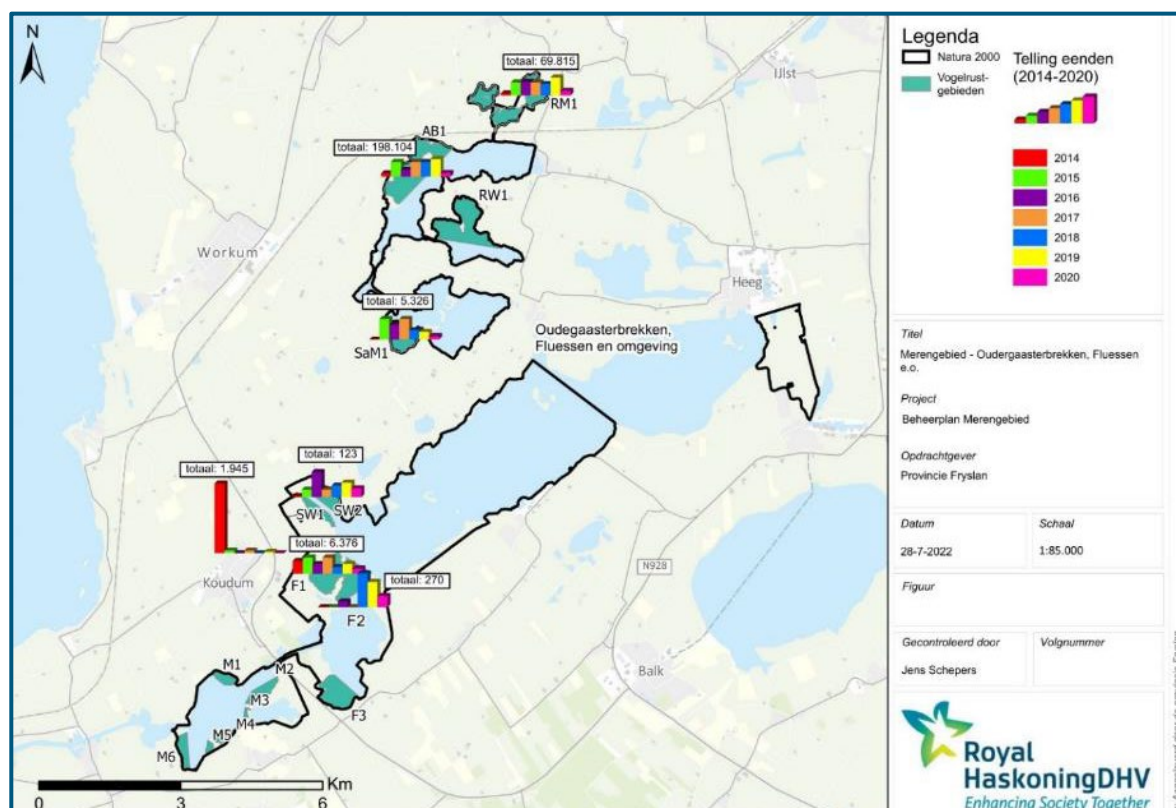
De populatie van het porseleinhoen is sterk afgenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Oeverbeheer (12)

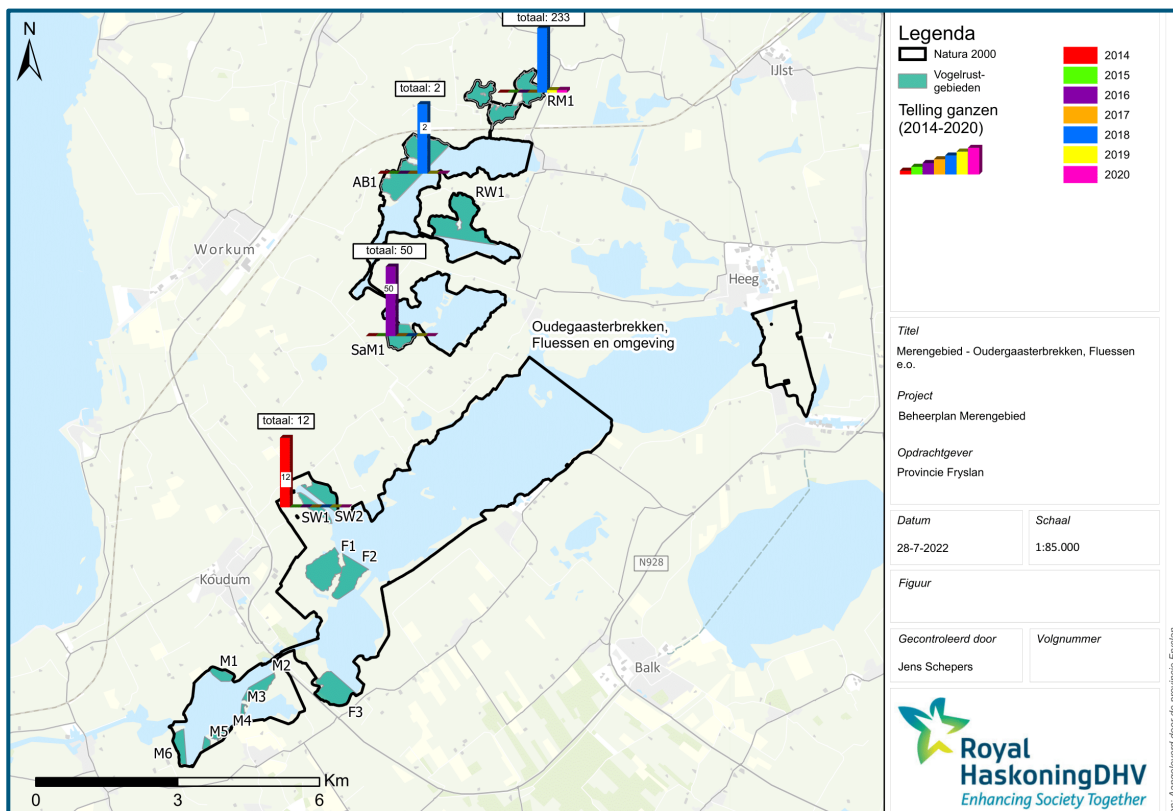
De populatie van de kemphaan en de wulp is afgenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Instellen winterrustgebieden door project introductie gedragscode (14)

In de onderstaande figuren is het gebruik van de winterrustgebieden door eenden en ganzen weergegeven. De kleine rietgans, kuifeend en nonnetje waarvoor deze maatregel onder andere bedoeld is zijn sterk afgenomen in populatiegrote. De populatie van de brandgans is eveneens afgenomen. De populaties van de kolgans en smient zijn sterk toegenomen. In hoeverre de winterrustgebieden actief worden opgezocht door vogels kon niet worden bepaald, doordat informatie over dichtheden binnen en buiten de winterrustgebieden niet beschikbaar is. Uit paragraaf 4.5 volgt dat er nog verbeteringen mogelijk zijn ten aanzien van de winterrustgebieden.

Figuur 6-5. Eenden tellingen in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o..

Figuur 6-6. Ganzen tellingen in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o..

Project bezoekersinformatie t.b.v. instellen winterrustgebieden (15)

De populaties van de kleine rietgans, kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populatie van de brandgans is eveneens afgenomen. De populaties van de kolgans en smient zijn sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Naleving gedragscode kleine luchtvaart (16)

De populaties van porseleinhoen, kleine rietgans, kemphaan, kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populaties van de brandgans en wulp zijn eveneens afgenomen. De populaties van de kolgans en smient zijn sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Ganzenbeleid, beheer en schadebestrijding (17)

De populaties van porseleinhoen, kleine rietgans, kemphaan, kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populaties van de brandgans en wulp zijn eveneens afgenomen. De populaties van de kolgans en smient zijn sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Analyse benodigde verbindingzones voor de noordse woelmuis (21)

Deze maatregel heeft nog niet geleid tot een toename in de populatie van Noordse woelmuis. De maatregelen die hieruit volgen doen dat mogelijk wel.

Pilot zomerpolder inunderen vóór 1 oktober (22)

De populaties van de kemphaan, kuifeend en nonnetje zijn sterk afgenomen. De populatie van de wulp is afgenomen. De populatie van de smient is sterk toegenomen. In hoeverre dit samenhangt met de uitgevoerde maatregelen kon niet worden bepaald.

Bescherming meervleermuis (23)

Deze maatregel lijkt niet te hebben geleid tot een toename in de populatie of de kwaliteit van het leefgebied van meervleermuis.

6.2 Koppeling staat van instandhouding en leefgebieden (vogels)

Het doel van deze paragraaf is om een koppeling te maken tussen de staat van instandhouding en de leefgebieden (het habitat) voor de desbetreffende soorten. De kwaliteit en oppervlakte van het leefgebied zegt iets over de waarschijnlijkheid om de populatie van die soort op lange termijn in stand te houden. Monitoring van leefgebieden (en maatregelen) vindt niet tot nauwelijks plaats in het Merengebied. Ook is er nog geen goed landelijk kader om een beoordeling te doen, pas dan kan ook een uitspraak worden gedaan of er voldoende wordt gemonitord of niet. Hierdoor zijn eigenlijk alleen de aanwezige gegevens ten aanzien van soorten beoordeeld, want de beoordeling van leefgebieden is niet mogelijk, waardoor dit de koppeling tussen de staat van instandhouding en leefgebieden ook niet mogelijk maakt.

6.3 Analyse kernopgaven beheerplan

De kernopgaven, wateropgaven en sense of urgency zijn beschreven in paragraaf 2.2.

Beoordeling

Aan kernopgave 4.07 Plas-dras situaties van het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving is een 'sense of urgency' met een wateropgave toegekend, omdat de kernopgave afhankelijk is van de watercondities (grond- of oppervlaktewater) van het gebied. Uit de voorgaande hoofdstukken volgt dat er simpelweg nog te weinig plas-dras situaties zijn. Deze 'sense of urgency' opgave is dan ook nog niet geheel gerealiseerd.

Wateropgave

Aan kernopgaven die betrekking hebben op habitattypen of soorten die afhankelijk zijn van grond- of oppervlaktewater, is in bepaalde Natura 2000-gebieden een wateropgave toegekend. In deze Natura 2000-gebieden zijn optimale watercondities van belang voor het behalen van de Natura 2000-doelen. Aan kernopgaven Plasdras situaties (4.07 en 4.11) en Overjarig riet (4.06) van de Natura 2000-gebieden Sneekermeergebied, Witte en Zwarte Brekken en Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving is zo'n wateropgave toegekend (zie tabel 2.1, Ministerie van LNV 2006a). De Natura 2000-gebieden Sneekermeergebied (926 ha) en Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (298 ha) staan op de TOP-lijst verdroging. Wateropgaven in een TOP-lijst gebied moeten uiterlijk in 2015 gerealiseerd zijn (Ministerie van LNV, 2007).

Beoordeling

Voor het Sneekermeergebied geldt dat veel maatregelen die genomen zouden moeten worden ten behoeve van plasdras situaties nog uitgevoerd moeten worden, ook voor de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. geldt dat nog niet alle maatregelen zijn gerealiseerd. Uit interviews met terreinbeheerders en weidevogelcollectieven bleek dat het peilbeheer ten behoeve van plasdras nog niet overal functioneert zoals was voorzien/afgesproken. Onder de wateropgave Overjarig riet wordt verstaan: herstel van grote oppervlakten en/of brede zones overjarig riet (inclusief waterriet, d.w.z. niet alleen op of tegen de oever, maar ook in het water staand riet) in Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. ten behoeve van de noordse woelmuis (en moerasbroedvogels, waterkwaliteit). Door het ontbreken van natuurlijke peildynamiek in het Merengebied is herstel van brede zones waterriet moeilijk. Dergelijke zones zijn van groot belang voor meerdere van de instandhoudingsdoelen. Het is belangrijk om te volgen waar waterriet voorkomt en hoe

zich dat in het gebied ontwikkelt, zowel langs de oevers van het open water als in de bestaande of nieuw te vormen moerasgebiedjes. Ten tijde van het opstellen van het eerste beheerplan was niet bekend wat het voorkomen van waterriet is. Destijds is als maatregel benoemd een inventarisatie te doen van de voorkomende oevervegetaties (maatregel 20). Dit is de enige maatregel die is beschreven voor deze wateropgave. Daarmee is niet voldaan aan de wateropgave omdat de opgave was om dit voor 2015 te realiseren zoals hierboven beschreven en kan ook worden geconcludeerd dat deze opgave nooit tijdig gerealiseerd had kunnen zijn. Nu is overjarig riet op veel plekken (nog) niet aanwezig, op veel oevers is er niet of nauwelijks rietontwikkeling en wordt er nog te intensief gemaaid/geschoond. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat niet (voldoende) is voldaan aan de wateropgave welke is vastgelegd voor de beide gebieden.

Conclusie kernopgaven

Als er niet voldaan wordt aan zowel de kernopgaven en (daar waar aangewezen) een 'sense of urgency' opgave, wordt de realisatie van de instandhoudingdoelstellingen voor de soorten en habitattypen ook lastig, omdat de basisomstandigheden niet op orde zijn. De basis dient duurzaam op orde te zijn, anders zullen de (kleinschaliger) maatregelen slechts geringe effecten opleveren. Zonder voldoende plas-dras situaties en overjarig riet zal het lastig zijn om de instandhoudingsdoelstelling van veel soorten te halen, tenzij er heel veel lokale maatregelen worden genomen. Veel doelsoorten zullen het niet gaan redden en voor en goede riet- en waterplantenontwikkeling zijn dan weer goede watercondities noodzakelijk. De maatregelen die genomen zijn, zijn vaak locatie specifiek en op relatief kleine schaal. Er zou op grotere schaal en integraal gekeken moeten worden naar duurzame oplossingen in zowel inrichting als beheer voor deze kernopgaven.

6.4 Activiteiten in huidig beheerplan met toets op effecten

Het huidige beheerplan beschrijft in hoofdstuk 6 de toetsing en beoordeling van de huidige activiteiten en ontwikkelingen in het Merengebied, conform de methodiek die is gebaseerd op de 'Handleiding toetsing bestaand gebruik voor LNV-beheerplannen'. Uit deze toets komt naar voren, dat een aantal activiteiten afzonderlijk bezien slechts een beperkt negatief effect hebben, maar samen (cumulatief) wel kunnen leiden tot een mogelijk significant negatief effect. Het gaat bij de cumulatie hoofdzakelijk om vormen van gebruik en om ontwikkelingen die verstorend kunnen werken op belangrijke broed-, foerageer- en rustgebieden van de verschillende soorten watervogels. Denk daarbij aan onder meer de waterrecreatie en beheer en schadebestrijding.

Toetsingsdocumenten uit het huidige beheerplan zijn er niet, waardoor feitelijk de uitgangssituatie voor de beoordeling van deze activiteiten ontbreekt. Ook is er geen overzicht van afgegeven vergunningen van de Wet natuurbescherming bij een nieuwe activiteit. Dit maakt het lastig, zo niet onmogelijk, om een kwantitatieve beschrijving te geven van de ontwikkelingen met betrekking tot het gebruik in en rondom het Merengebied. Op basis van interviews met verscheidene stakeholders en openbare data (van bijvoorbeeld de bezettingsgraad van ligplaatsen) is een kwalitatief beeld geschetst van de huidige activiteiten in het Merengebied zoals beschreven in hoofdstuk 6 van het huidige beheerplan. De onderstaande Tabel 6-11 geeft een samenvatting van de resultaten van de toetsing van het bestaand gebruik in het Merengebied zoals beschreven in het huidige beheerplan, waarbij staat aangegeven welke van deze activiteiten nu mogelijk wel verstorend zijn ten aanzien van de instandhoudingsdoelstellingen. In onderstaande tabel worden dus enkel activiteiten benoemd die nu een afwijkende beoordeling hebben ten opzichte van het huidige beheerplan en die mogelijke (al dan niet cumulatieve) effecten hebben op de instandhoudingsdoelstellingen in het Merengebied. Voor deze activiteiten zal gedurende de actualisatie van het beheerplan (tweede beheerplanperiode) moeten worden gekeken naar (eventuele) mitigerende maatregelen die benoemd zijn. Mogelijk zal er sprake zijn van wijzigingen met betrekking tot vergunningverlening. Deze zullen vooral gericht zijn op het rustig houden van de gebiedsdelen die nu belangrijk zijn voor de verstoringsgevoelige instandhoudingsdoelen.

Tabel 6-4. Samenvatting van de resultaten van de toetsing van concrete ontwikkelingen in het Merengebied. Groen = geen (kans op een significant negatief effect, ook niet als gevolg van cumulatie met andere projecten, oranje = kans op een significant negatief effect al of niet in cumulatie met andere projecten, rood = verslechtering van situatie ten aanzien van eerste toetsingsmoment en/of nu alsnog kans op een significant negatief effect al of niet in cumulatie met andere projecten.

Activiteit	Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.	Witte en Zwarte Brekken	Sneekmeergebied	Kans op negatief effect	Kans op significant effect als gevolg van cumulatie	Mitigatiemaatregelen nodig en mogelijk	Mogelijke afwijking t.a.v. huidig beheerplan
Watersport							
Varen met zeilboten, motorboten, kano's en surfplanken (inclusief winterzeilen en wedstrijdzeilen)	X	X	X			Ja	Ja
Aanlegplaatsen + vuilophaaldienst	X	X	X			Ja	Ja
Recreatieroutes							
Veerpont t.b.v. fietsers	X					Nee	Ja
Fietsroutes	X	X	X			Nee	Ja
Wandelroutes	X	X	X			Nee	Ja
Beroepsvaart							
Vrachtvaart, ijsbrekers	X	X	X			Nee	Nee

Watersport

In het huidige beheerplan staat de activiteit 'Varen met zeilboten (incl. wedstrijdzeilen en winterzeilen), motorboten, kano's en surfplanken' als volgt beschreven: "Het huidige gebruik van de meren in de vorm van het varen met zeilboten, motorboten, kano's en surfplanken kan leiden tot verstoring van de rust- en foerageergebieden van de meeste watervogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen. In de huidige vorm heeft de waterrecreatie in bepaalde delen van het jaar en op bepaalde locaties mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van enkele soorten watervogels. Om die effecten tegen te gaan worden hiervoor in hoofdstuk 7 mitigerende maatregelen', o.a. de rustgebieden uitgewerkt."

Onderbouwing van de mogelijk significant negatieve effecten als gevolg van de activiteit op basis van aantallen met betrekking tot boten of iets degelijke ontbreekt. Ook is hier geen gebiedsgerichte monitoring voor uitgevoerd. Met andere woorden in het eerste beheerplan is deze activiteit vergund als zijnde bestaand gebruik waarvoor mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Echter is niet te achterhalen hoe groot het bestaand gebruik is en nu blijkt acht jaar later dat het met nagenoeg alle watervogels (welke gevoelig zijn voor verstoring door recreatie) slecht gaat in het merengebied. De exacte reden van de achteruitgang is niet bekend. Tevens wordt door alle geïnterviewde partijen de ontwikkeling herkend dat de recreatiedruk in het Merengebied is toegenomen. Deze ontwikkeling is met name sinds de coronacrisis begonnen en herkenbaar geworden. Er zijn meer boten, meer kanovaarders en meer mensen die suppen. Daarnaast breidt het vaarseizoen steeds verder uit en is er sprake van steeds intensievere vormen van recreatie. Dit kan worden gezien als een vorm van recreatie waarbij met name mensen van buitenaf uitbundiger zijn met geluidsinstallaties en grote barbecues. Dit is bijvoorbeeld bij het winterrustgebied de Bombrekken waargenomen. Waarbij het afval wordt achtergelaten wat zorgt voor extra vervuiling.

Bij de actualisatie van het beheerplan zal er beter gekeken moeten worden naar de effecten van reactie op de natuurdoelen. Waarbij de toenemende recreatiedruk en alle gebruiksvormen binnen de Natura 2000-gebieden voldoende te hun recht komen zonder daarbij een verdere achteruitgang van de instandhoudingsdoelstellingen te weeg te brengen. Waarbij mogelijk aanvullende mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn.

Recreatieroutes op land?

In dezelfde lijn als hierboven beschreven bij het kopje Watersport geldt ook voor recreatieroutes dat de intensiteit sterk is toegenomen. Naast de intensiteit is ook hier de lengte van het seizoen toegenomen, waarbij bijvoorbeeld veerpontjes nu jaarrond bediend worden. Dit terwijl in het huidige beheerplan nog het volgende stond: “Er is echter geen overlap in ruimte en tijd tussen de activiteiten en de aanwezigheid van de vogels, of deze is zeer beperkt. De wandelroutes vanaf aanlegsteigers op de eilanden in het Sneekermeergebied en de Witte en Zwarte Brekken hebben geen negatief effect, aangezien ze in het broedseizoen niet opengesteld zijn. In de winterperiode worden ze niet of nauwelijks gebruikt: vrijwel steeds gaat het om routes over zomerpolders, die dan onder water staan. Fietsroutes vormen eveneens geen probleem, omdat ze niet door broedgebieden van de doelsoorten lopen, en in de winterperiode niet of nauwelijks gebruikt worden.”

Uit interviews blijkt echter dat bijvoorbeeld schouwpaden veelvuldig worden gebruikt als wandelpad en dat er looproutes afwijkend van wandelpaden en dus dwars door de natuur lopen. Bij het slecht afgebakende wandelpad op de Grutte Griene wordt bijvoorbeeld buiten de wandelpaden gelopen, er ligt een hoop afval en de intensiteit van recreatie neemt steeds verder toe.

Al deze voorbeelden duiden erop dat de huidige situatie anders is dan de situatie zoals deze in het beheerplan staat beschreven (ondanks dat ook voor deze activiteit geldt dat er geen concrete data is). Daarom geldt ook voor deze activiteiten dat bij de actualisatie van het beheerplan voldoende aandacht zal moeten worden geschonken aan de invulling hiervan en dat er mogelijk aanvullende mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn.

Beroepsvaart

Het vaarwegtracé van It Deel naar Nieuwe Zandsloot (zie figuur 6-7) is (ten onrechte) niet opgenomen in het huidige beheerplan. Dit betekent dat deze ‘activiteit’ niet als dusdanig is getoetst (aan de instandhoudingsdoelstellingen) in het huidige beheerplan en dat er mogelijk dus sprake is van een activiteit die leidt tot een mogelijk significant negatief effect. In de actualisatie van het beheerplan zal deze activiteit alsnog getoetst moeten worden.

Figuur 6-7. Vaarwegtracé welke ontbreekt in het huidige beheerplan.

6.5 Vormgeving proces en communicatie gedurende beheerplanperiode

In het Friese merengebied zijn veel overheids- en private partijen betrokken bij de uitvoering van beleid. In 2011 bleek dat er regelmatig sprake was van stagnatie van de uitvoering van gemaakt beleid voor het Friese Merengebied. Een gezamenlijke uitvoering levert hierbij meerwaarde op en er kan 'werk met werk' worden gemaakt. De provincie Fryslân heeft dan ook in november 2013 een samenwerkingsovereenkomst, ter realisatie van Natuur en waterdoelstellingen in het Friese Merengebied, ondertekend met de belangrijkste stakeholders/beheerders in het gebied: Wetterskip Fryslân, Staatsbosbeheer en It Fryske Gea. Deze overeenkomst heeft tot doel om de watersportrecreatie (Friese Merenproject) te bevorderen en tegelijk de natuur- (N2000, NNN) en waterdoelen (KRW en Waterbeheerplan; veilig, schoon en voldoende water) te realiseren. It Fryske Gea en Staatsbosbeheer hebben als eigenaar van grote delen van het N2000 Merengebied belang bij een optimale inrichting en optimaal beheer van de natuurgebieden. De verschillende projecten in het Merengebied met bovenstaande benoemde doelstellingen zijn gezamenlijk uitgewerkt in een Programmaboek Merengebied (provincie Fryslân, 2013 en daarna periodiek herzien) en er is een Programmateam opgericht met de partijen uit de samenwerkingsovereenkomst. Dit Programmateam komt ongeveer elk kwartaal bij elkaar, in het begin 2013 vaker dan nu anno 2021/2022 en stemt af over de realisatie van de benoemde projecten. Daarnaast worden deelprojecten uitgevoerd door uitvoeringsteams waarin de partijen uit de samenwerkingsovereenkomst zitting hebben, maar ook nog meer partijen, zoals Gemeenten Súdwest-Fryslân en de Fryske Marren, weidevogelcollectieven en ook Marrekrite. Het programma loopt in elk geval gedurende de eerste planperiode van het N2000 beheerplan. Het programmateam stelt periodiek voortgangsrapportages op om een beeld te krijgen van de voortgang van de inrichtingsmaatregelen (zie ook paragraaf 6.1)

Terugkijkend op de eerste beheerplanperiode blijken veel stakeholders slecht op de hoogte te zijn van het proces en hebben vaak geen idee waar de provincie staat met het beheerplan, de inrichtingsmaatregelen en de monitoring. De weidevogelcollectieven en de recreatiepartijen geven bijvoorbeeld aan dat het proces onduidelijk is en de communicatie naar buiten beter kan (bijvoorbeeld; nieuwsbrieven komen nu vaak niet aan bij de juiste personen). Uit de interviews bleek dat veel stakeholders niets van het proces wisten, maar ook niet op de hoogte zijn van inrichtingsmaatregelen of monitoring waardoor zij ook moeilijk met hun

achterban konden afstemmen. Echter er zijn ook mooie voorbeelden van projecten die in goede samenspraak worden gerealiseerd, zoals de bijvoorbeeld natuurontwikkeling It San.

Tijdens de gesprekken blijkt ook dat de verschillende doelen soms een lastige puzzel (recreatie versus natuur) zijn en zitten beheerders soms in een spagaat (riet/struweel ontwikkeling versus openheid), beheertypen binnen en buiten N2000 die niet op elkaar afgestemd zijn. De uitvoering zelf wordt door de TBO's te vrijblijvend geacht en de grondverwerving is moeizaam. Er is een structurele monitoring, echter daar zijn verbeteringen in mogelijk. Tevens is de verzameling van data lastig en daardoor is de database onvolledig.

Een goede samenwerking, afstemming en communicatie wordt steeds belangrijker in de mondige samenleving en de brede welvaart waarin we verkeren. Hiervoor is een regisseur/omgevingsmanager nodig voor de komende beheerplanperiode om het proces goed vorm te geven. Met de nieuwe omgevingswet worden burgers en ondernemers zo goed mogelijk te betrekken bij de ontwikkeling van de leefomgeving, dat moet hier ook de insteek zijn. Het ingezette stakeholderproces voor de tweede beheerplanperiode zou dan ook geïntensiveerd kunnen worden door het instellen van een klankbordgroep, het gericht informeren van stakeholders over het proces, de inrichting, beheer en monitoring en dit ook met een breder publiek te delen. Dat betekent dus dat er gericht gekeken moet worden naar stakeholdergroepen die wat verder van het proces af staan; wie, hoe en wanneer worden zij betrokken. Deze groepen, zoals bijvoorbeeld weidevogelcollectieven, recreatiepartijen, LTO, dorpsbelang, e.d. doen nu te beperkt mee in het proces. Een stakeholderdossier kan hier een oplossing voor zijn.

6.6 Synopsis

Deze evaluatie van het huidige beheerplan Merengebied is gebaseerd op summier harde data. In de eerste beheerplanperiode is er nog niet structureel gemonitord volgens plan (zie paragraaf 3.2), dit geldt zowel voor monitoring van instandhoudingsdoelstellingen als voor de monitoring van de (a)biotische omstandigheden als de gebruiksvormen in het gebied (zoals recreatie). Op basis van alle informatie die wel beschikbaar was komt er een somber beeld naar voren. De druk (van allerlei verschillende facetten) op de drie Natura 2000-gebieden is alleen maar toegenomen. Daarnaast was bij de start van de eerste beheerplanperiode de Staat van Instandhouding ook al verre van optimaal en is die voor veel soorten en habitattypen niet verbeterd. Opsommend voor de instandhoudingsdoelstellingen kan worden gezegd dat:

- In het Sneekermeergebied worden de aantallen van de IHD van 1 van de 4 broedvogelsoorten en van 3 van de 14 niet-broedvogelsoorten gehaald;
- In de Witte en Zwarte Brekken worden de aantallen van de IHD van 1 van de 9 niet-broedvogelsoorten gehaald;
- De IHD van geen van de habitatrictlijnsoorten in de Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. wordt gehaald. Bovendien is er sprake van een zeer ongunstige staat van instandhouding van zowel meervleermuis als noordse woelmuis. Daarnaast is van geen van de 3 habitattypen een goed beeld te schetsen vanwege een gebrek aan gegevens. De aantallen van de IHD van porseleinhoen niet gehaald. De aantallen van de IHD van 3 van de 8 niet-broedvogelsoorten worden gehaald.

Bijna 8 jaar na vaststelling van het huidige beheerplan zijn 21 inrichtingsmaatregelen geheel uitgevoerd. Voor de maatregelen die nog niet geheel zijn uitgevoerd, waaronder urgente inrichtingsmaatregelen ten behoeve van de wateropgave, zijn projecten in voorbereiding.

7 Kansen en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk volgt een overzicht van alle kansen en aanbevelingen op basis van de bevindingen met betrekking tot: de ruimtelijke condities in het Merengebied, de staat van instandhouding van de instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000-gebied en het doelbereik van het huidige beheerplan.

7.1 Wijzigingen in beleid

Landelijke beleidswijzigingen

In 2022 vindt een verdere uitwerking plaats ten aanzien van het actualiseren van de doelen en het bepalen van het doelbereik. Daarnaast is er ook Programma Natuur die andere monitoringsverplichtingen en ontwikkelingen met zich mee brengt voor het doelbereik van vogel- en habitatrichtlijnsoorten, maatregelen en omgevingscondities. Voor het beheerplan van de tweede beheerplanperiode moet dan ook rekening worden gehouden met eventuele wijzigingen. Deze wijzigingen kunnen op verschillende niveaus plaatsvinden. Het kan gaan om aanpassingen van het aanwijzingsbesluit waarbij onder andere soorten als kleine modderkruiper, rivierdonderpad en otter worden toegevoegd. Daarnaast kan op landelijk niveau de doelensystematiek met een landelijk vastgesteld beoordelingskader effecten hebben op benodigde monitoring en verantwoording naar het Rijk. Het kan nodig zijn om meer, of andere gegevens te verzamelen als instandhoudingsdoelstellingen verder worden gekwantificeerd. Het is wenselijk om in het nieuwe beheerplan rekening te houden met eventuele aanpassingen ten aanzien van doelen en de doelensystematiek.

Voor de leefgebied-doelstellingen waren er nog onvoldoende handvaten om een gedegen analyse uit te voeren. Leefgebieden moeten nog nader worden gedefinieerd met de daarbij behorende criteria om een beoordeling te kunnen doen over de status. Er is hier is dan ook nog geen monitoringsprogramma voor gestart. Het is belangrijk dat bij de actualisatie van de doelensystematiek hier uitsluitend over wordt gegeven, omdat leefgebieden nog onvoldoende gedefinieerd zijn en kader en maatlaten ontbreken nog. Dit wordt opgepakt deels bij actualisatie van het beheerplan en deels bij monitoring van Programma Natuur

Provinciale beleidswijzigingen

Rondom het gebied liggen ganzenrustgebieden die van belang zijn voor de ganzen die overwinteren in het Merengebied en die ook een bufferende werking hebben, waardoor er meer rust is in het gebied zelf. De afgelopen jaren hebben wijzigingen in het beleid gezorgd voor een afname van het oppervlak van deze ganzenrustgebieden rondom het gebied. Volgens de knelpuntenanalyse van Sovon leidt dit momenteel niet tot knelpunten. Het blijft wel belangrijk voor het Merengebied dat er voldoende rustgebied aanwezig is. Momenteel wordt een nieuw ganzenbeleid vastgesteld door de provincie Fryslân. Dit biedt kansen om bij het opstellen van het beheerplan en het herziene ganzenbeleid een koppeling te maken waarbij de doelstellingen ten aanzien van rust in het Natura 2000-gebied kunnen worden versterkt. Ook ten aanzien van het uit te voeren Aanvalsplan Grutto ligt er mogelijk een kans, omdat de doelen op het gebied van weidevogels en Natura 2000 elkaar misschien kunnen versterken. Hierbij is het wel van belang om te zorgen dat aangewezen soorten van moerasvegetaties hiervan geen negatieve gevolgen ondervinden, waarbij de doelstellingen van Natura 2000 prioritair zijn. De Provincie Fryslân is momenteel bezig met de uitwerking van invasieve exotenbeleid. Conform planning zal dit medio november 2022 in de staten worden besproken. Uitgangspunt hierbij zal zijn dat invasieve exotenbestrijding en beheer binnen Natura 2000-gebieden zo veel mogelijk gekoppeld worden aan de (beheer)maatregelen gericht op instandhouding van soorten en habitats in deze gebieden. Deze aanpak wordt indien mogelijk in de nieuwe Natura 2000-beheerplannen opgenomen. In de provinciale beleidswijzigingen liggen zowel kansen als aandachtspunten. De kansen liggen in de mogelijkheden om via het beleid extra maatregelen te nemen die versterkend kunnen zijn voor de doelen in het gebied. Het is daarbij wel van belang dat de doelen vanuit Natura 2000 prioritair zijn. Daarnaast kan gewijzigd of nieuw beleid ook voor aanvullende maatregelen binnen het Natura 2000-

gebiedzorgen. Het is aan te raden om in het nieuwe beheerplan zoveel mogelijk rekening te houden met deze mogelijke maatregelen en de koppelkansen op te nemen in het tweede beheerplan.

7.2 Activiteiten in en om het gebied

Een oplossing die vanuit Staatsbosbeheer en It Fryske Gea wordt aangedragen om de algehele recreatiedruk te reduceren, is om in te zetten op andere vormen van recreatie, zoals extensievere vormen van recreatie. Door in beeld te brengen welke vormen van recreatie er zijn en op belangrijke locaties voor de soorten met een instandhoudingsdoelstelling extensivering/zonering toe te passen moeten de N2000-doelstellingen worden behaald en wordt nog steeds de mogelijkheid geboden voor bezoekers om de gebieden te bezoeken. Daarnaast pleiten SBB, IFG en Marrekrite voor meer voorlichting en bewustwording om de duidelijkheid en kennis van het gebied te vergroten. Dit kan worden vormgegeven door het geven van rondleidingen en het inzetten op educatie en campagnes. Ook volgens het Watersportverbond kan de informatievoorziening worden verbeterd. Voor iemand die niet bekend is in het gebied, is het erg lastig om te weten waar rustgebieden zijn. Ook verhuurbedrijven zouden hier meer over kunnen informeren aan recreanten.

De markering van de rustgebieden en handhaving moet verbeterd worden. Er is onduidelijkheid over de locaties van winterrustgebieden, waardoor watersporters vaak niet weten dat gebieden gesloten zijn. Als dit kan worden verbeterd zullen de rustgebieden beter werken. Het aanstellen van een coördinator zou kunnen helpen om hieraan bij te dragen en om aan te haken bij uitbreidingsplannen en activiteiten in het Merengebied. Daarnaast is er momenteel sprake van discrepantie in wet- en regelgeving in verschillende vormen van recreatievormen, een voorbeeld hiervan is de situatie omtrent kitesurfers en windsurfers. Kitesurfen is erg strikt gereguleerd en windsurfen kent geen enkele restrictie. Slim zoneren (in ruimte, tijd en type gebruik) is dan ook van groot belang. Rustiger maken van het water is geen gemakkelijke opgave. Er is dan ook wel zorg over te rigide omgang met het behalen van de Natura 2000-doelstellingen, waardoor misschien alles 'op slot' gaat. Recreatie, watergebruik en natuur moeten integraal in samenhang benaderd worden, zodat er breder gekeken wordt hoe bepaalde maatregelen ingepast worden.

7.3 Vogels

Het zomerganzenbeheer zou moeten worden geïntensiveerd om populatiebeheer te bewerkstelligen en om vraatschade te verminderen. Het afschieten van koppelvormers, het prikken/schudden van eieren en andere vormen van populatiebeheer zijn maatregelen die in het nieuwe beheerplan kunnen worden opgenomen om de 'plaag' van zomerganzen tegen te gaan. Dit voorkomt ook vraatschade aan nieuwe rietoevers. Daarnaast dient het ganzenbeleid voor Natura 2000-gebieden beter te worden afgestemd met de Kaderrichtlijn Water doelstellingen (ganzenmest in het water), nu is er sprake van botsing tussen beide belangen. Ten behoeve van moerasvogels kan mogelijk het plaatsen van afrastering op oevers/eilanden nog helpen om de rietontwikkeling op gang te krijgen. Uit recent onderzoek van Van der Winden blijkt dat rasters helpen bij het herstel van brede rietkragen in randmeren. Experimenten tonen aan dat rasters de vraat kunnen tegenhouden, waardoor herstel van rietoevers en plas-dras op grote schaal mogelijk is (Van der Winden, et al., 2022).

Beheer- en schadebestrijding van vossen zou geïntensiveerd kunnen worden om de hoge predatiedruk te verminderen.

Er zijn knelpunten gesignaleerd tussen de populatieontwikkeling van weidevogels en moerasvogels. De terreinbeheerders zitten op sommige plekken in een 'spagaat'. De riet en struweelontwikkeling is gunstig voor de moerasvogels, maar ongunstig voor bijvoorbeeld de kempfaan. De weidevogelcollectieven pleiten

ervoor om keuzes te maken, zoals bij natuurontwikkeling It San (oostelijk van Koudum) gedaan is. Het gebied aan de noordzijde van Fluessen wordt dan geheel voor de weidevogels, van Koudum naar Idzega en dan nog naar Workumerwaard, een Grutto verbinding. Het onderhoud buiten de Natura 2000 gebieden zou moeten worden geïntensiveerd om de openheid van het landschap te behouden (bijvoorbeeld langs de spoorbaan) ten behoeve van soorten als de kemphaan, kievit, wulp en grutto. Het instellen van predatieluw zones met bijvoorbeeld een vossenraster zou volgens weidevogelcollectieven It Lege Midden en Súdwestkust kunnen helpen om de N2000-doelstellingen van kemphaan, kievit, wulp en grutto te bereiken. Ook het onderhoud van aangelegde KRW-oeveren zou beter kunnen, nu kunnen er vaak geen machines meer komen om het te beheren.

De samenwerking tussen TBO's en agrarisch natuurbeheer zou beter kunnen. Een goed natuurbeheer in de bufferzones rondom het N2000-gebied kan de N2000-doelen versterken. Een goede zonering van openheid versus moeras/ ruigte is nodig en daarnaast zou het beheer van Natura 2000-gebieden en agrarisch natuurbeheer minder rigide moeten worden aangehouden.

7.4 Habitatrichtlijnsoorten

Meervleermuis

Hoewel de trend voor meervleermuis sterk negatief is in het Natura 2000-gebied, zijn in het huidige beheerplan geen concrete acties gekoppeld aan de instandhoudingsdoelstelling van meervleermuis. Zonder concrete inrichtingsmaatregelen voor de meervleermuis worden de doelen voor de soort steeds lastiger gehaald. Hieronder worden aanbevelingen gegeven om de situatie voor meervleermuis in de toekomst te verbeteren (persoonlijk mededeling A-J. Haarsma, 2022):

- Voedselaanbod voor de meervleermuis dient verbeterd te worden. Dit kan onder andere door:
 - Ander beheer (niet schonen en baggeren van watergangen).
 - Verbeteren en aanleggen van verlandingszones en/of natuurvriendelijke oevers.
 - Begrazing door vee. De mest trekt allerlei strontvliegen en andere insecten aan die een belangrijk deel van het dieet van meervleermuis uitmaken.
 - Het creëren van beschut water.
- Er dienen verblijfplaatsen te worden gecreëerd en de huidige verblijfplaatsen dienen te worden behouden. Dit is voornamelijk van toepassing buiten Natura 2000-gebieden, maar beïnvloedt de doelstelling binnen het Natura 2000-gebied.
- Ook windturbines, zonneweides en drijvende zonneparken buiten Natura 2000-gebieden kunnen negatieve effecten hebben. Deze dienen absoluut niet in Natura 2000-gebieden geplaatst te worden, maar ook niet in de omgeving. De meervleermuis jaagt 25 procent van de tijd boven weilanden die liggen binnen een straal van 500 meter van de verblijfplaats. Zonneparken dienen dus op minimaal 500 meter van water te worden gerealiseerd.

Tot slot is een mogelijk toekomstig knelpunt de invasieve exoot Amerikaanse rivierkreeft. Deze soort zorgt voor versnelde afkalving van de (voor)oever en veroorzaakt daarmee versnelde afbreuk van kwaliteit van verlandingsvegetaties, welke door meervleermuis als foerageergebied worden gebruikt. De Amerikaanse rivierkreeft is reeds waargenomen in het Merengebied, de provincie Fryslân is momenteel bezig met het opstellen van exotenbeleid (zie ook paragraaf 7.1), Hierin worden rivierkreeften genoemd en de samenwerking met het Rijk voor de bestrijding van exoten. De bevoegdheid voor deze exoot ligt bij het Rijk.

Noordse woelmuis

Ten opzichte van de start van de beheerplanperiode is het aantal noordse woelmuizen sterk verminderd. Door compartimentering van het watersysteem (aanleg polders) en de stabilisatie van het boezempeil is het areaal aan regelmatige overstroomde terreinen sterk afgenomen. Daardoor zijn ook de omvang en de kwaliteit van geschikt leefgebied voor de noordse woelmuis sterk verminderd en is dit leefgebied versnipperd geraakt (Beemster, 2022). De afname van geschikt leefgebied doet zich nog steeds voor, door

verdere verdroging en door afslag/erosie van de oeverzones. Ook vindt er door het stabiele boezempeil geen ontwikkeling plaats van nieuw, nat rietland. De populatie van de noordse woelmuis staat hierdoor onder druk. Dit is tijdens de eerste beheerplanperiode niet verbeterd, terwijl hier wel specifieke maatregelen voor benoemd en uitgevoerd zijn. De geschiktheid van het leefgebied is door een nog stabiel waterpeilbeheer in de meren nog verder verslechterd en de noordse woelmuis komt op steeds minder plekken in het Merengebied voor (Beemster, 2022).

Gezien de knelpunten en de ontwikkeling van de populatie noordse woelmuizen en aardmuizen zijn op kortetermijnmaatregelen nodig. Maatregelen moeten gericht zijn op herstel van de waterpeildynamiek. Onderzoek in het Sneekermeer geeft richting hoeveel inundatie nodig is; namelijk minstens 20 cm. Mogelijk kan een intensief maaibeheer van droge delen en/of verlaging van de bodemhoogte in droge delen in enige mate compenseren voor onvoldoende peildynamiek. Een andere optie is geïsoleerde eilanden geschikt maken voor de noordse woelmuis door meer lagere delen aan te leggen die makkelijker overstroomd en droge delen intensief te maaien (Beemster, 2022).

Beemster (2022) stelt dat de situatie voor de noordse woelmuis in Fryslân dermate kritiek is geworden dat het onvoldoende is om voor ieder Natura 2000-gebied apart te werken aan verbetermaatregelen. Er is een gebiedsoverstijgend provinciaal reddingsplan nodig om de noordse woelmuis voor Fryslân te behouden, met daarin een uitwerking van concrete en snel uit te voeren maatregelen.

7.5 Habitattypen

Op dit moment is er in de Fluessen (en alle meren in het merengebied) sprake van een gebrek aan (ondergedoken)waterplanten en luwe zones. Er is sprake van veel nutriëntrijke slib, wat onwenselijk is in verband met houvast van wortels van waterplanten en nalevering van fosfaat en veel golfslag als gevolg van recreatie wat een knelpunt kan vormen voor de ontwikkeling van gevoelige soorten submerse vegetatie. In combinatie kan dit leiden tot opwerveling van slib waardoor het water troebel wordt en er onvoldoende lichtinval is voor submerse vegetatie (Patberg et al. 2020; Stuurman et al, 2020). Dit moet verbeteren voor het habitatype H3150, daarnaast zijn de stikstofgehalten in het water te hoog.

Vanuit de Kaderrichtlijn Water wordt er gewerkt aan een gedragscode voor zonering van recreatie en aanleg/behoud van meer structuur van de oevers (rustplekken) langs de grote meren in Friesland, er zou in de tweede beheerplan aandacht moeten komen voor koppelkansen.

Daarnaast lijkt de huidige monitoring van de aquatische vegetatie conform KRW-protocollen niet helemaal goed aan te sluiten op de N2000-systematiek, ook hier zou gezocht moeten worden naar meer integraal oppakken van deze monitoring. Dit geldt in het bijzonder voor H3150, waarvoor de monitoring op dit moment heel beperkt/nagenoeg afwezig is.

Voor H6430 geeft de vegetatiekartering wel een goed beeld van de verspreiding en kwaliteit, maar dient deze ook beter gestructureerd en vlakdekkend (dus bij alle terreinbeheerders het liefst in dezelfde periode) uitgevoerd te worden om een goed beeld in de ontwikkeling van het oppervlak te houden. Staatsbosbeheer is momenteel (2022) nog bezig met karteren. Vanuit SNL ligt er een verplichting voor monitoring van het beheertype, behalve voor watertypen, die is niet goed geborgd in huidige monitoringsstelsel. Voor de kwaliteit is het daarnaast aan te bevelen om ook de kwaliteitsaspecten te monitoren en de verspreiding van exoten (Reuzenbalsemien en Dijkviltbraam) goed in de gaten te houden, dit wordt opgenomen in het exotenbeleid van de provincie.

7.6 Monitoring

Er is een verdiepingsslag nodig op het gebied van monitoring, door bijvoorbeeld gegevens beter te delen, een coördinator aan te stellen en een gedegen monitoringsplan op te stellen en overkoepelende databank voor monitoringsgegevens. Deze databank is er voor soorten in de vorm van de NDFF, maar daar is wel regelmatig een achterstand in de verwerking van data. Voor habitattypen/vegetatietypen wordt de NDVH momenteel ontwikkeld. Het monitoringsplan voor het Merengebied is onderdeel van Programma Natuur, waarin momenteel een monitoringsformat wordt ontwikkeld.

Daarnaast zou betere communicatie en datadeling in toekomst helpen om beheerplannen en tel- en monitoringsgegevens toegankelijker te maken voor stakeholders. Ook wordt er gepleit voor een uitgebreidere monitoring van vooral abiotische aspecten zoals waterpeilen en bodem, voordat er harde maatregelen worden getroffen op het gebied van stikstof in de agrarische sector. Voor soorten is het ook aan te raden om het gebruik van de ecologische verbindingen te monitoren en de ontwikkeling en het beheer van leefgebieden te volgen door aanvullende vegetatieopnamen.

Daarnaast zijn er weinig gebiedsspecifieke gegevens met betrekking tot recreatie. In heel Friesland is breed onderzoek gedaan naar watersport, maar dit is niet gebiedsspecifiek gedaan. Momenteel is men wel bezig om met behulp van (Strava) heatmaps concentraties van recreatiefgebruik beter inzichtelijk te maken.

7.7 Proces uitvoering en financiering

Een goede samenwerking, afstemming en communicatie wordt steeds belangrijker in de mondige samenleving en de brede welvaart waarin we verkeren. Hiervoor wordt een regisseur/omgevingsmanager aanbevolen om voor de komende beheerplanperiode het proces goed vorm te geven. Met de nieuwe omgevingswet worden burgers en ondernemers zo goed mogelijk betrokken bij de ontwikkeling van de leefomgeving, dat zou hier ook de insteek moeten zijn. Het bleek bijvoorbeeld heel lastig om bij de gemeenten iemand te vinden die iets over N2000 Beheerplan kon zeggen. Terwijl in de omgevingsvisie 1.0 van Gemeente Súdwest-Fryslân een integrale agenda voor het Merengebied staat. De gemeente heeft bijvoorbeeld kernwaarden benoemd als; cultureel erfgoed, weids en waterrijk landschap. Deze kernwaarden sluiten (voor een deel) aan bij het beheerplan en kunnen dus ook meerwaarde hebben voor de volgende beheerplanperiode. Mogelijk zijn er nog meer gebiedsagenda's en ruimtelijke ontwikkelingen die betrokken moeten worden bij het Programmaboek Merengebied.

Het ingezette stakeholderproces zou in de tweede beheerplanperiode geïntensiveerd moeten worden, door bijvoorbeeld het instellen van een klankbordgroep. Het instellen van een klankbordgroep is belangrijk om andere stakeholders aan te haken.

Het gericht informeren van stakeholders over het proces, de inrichting, beheer en monitoring van N2000 wordt door meerdere partijen genoemd als aandachtspunt. Dat betekent dus dat er gericht gekeken moet worden naar de groepen stakeholders die wat verder van het proces af staan; wie, hoe en wanneer worden zij betrokken. Deze twee groepen doen nu te beperkt mee in het proces. Een stakeholderdossier kan hier een oplossing voor zijn

Wat betreft de financiering is de aanbeveling om voldoende budget voor monitoring en beheer en onderhoud te reserveren en om daarnaast realistische ramingen op te stellen voor de maatregelen.

Literatuurlijst

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek. Nulmeting verspreiding Noordse woelmuis in Fryslân in 2017. Een onderzoek op basis van DNA in keutels. A&W-rapport 2407, Feanwâlden

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek/ Provincie Fryslân (2014). Beheerplan Natura 2000 Merengebied Fryslân. www.fryslan.nl/n2000merengebied

Beemster, N. & S. Bakker 2009. De Noordse woelmuis in de boezemlanden en zomerpolders van het Sneekermeergebied. Een analyse van vangsten in 2007 en 2008. A&W-rapport 1175. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.

Beemster, N. & S. Bakker 2020. Noordse woelmuizen in het Sneekermeergebied. Een analyse van vangsten in 2007-2019. A&W-rapport 2397. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Beemster, N. & S. Bakker 2021. Verbetermaatregelen Noordse woelmuis Sneekermeergebied 2020-2024. De gegevens uit 2020. A&W-rapport 20-260. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Beemster, N., J. Mulder (2018). Habitatanalyse voor de Noordse woelmuis in Fryslân. A&W-rapport 2396. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Beemster, N. (A&W), D. Bekker (ZV), M. Sikkema (A&W), S. Bakker (A&W), M. La Haye (ZV) (2018a) Nulmeting verspreiding Noordse woelmuis in Fryslân in 2017. Een onderzoek op basis van DNA in keutels. A&W-rapport 2407, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Beemster, N. (A&W, projectleiding, rapportage), J. Mulder (Provinsje Fryslân, GIS-analyse) (2018b) Habitatanalyse voor de Noordse woelmuis in Fryslân. A&W-rapport 2396 Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Beemster, N. (A&W), Bekker, D.L. (ZV) (2022). Monitoring van de Noordse woelmuis in Fryslân in 2019-2021. Een onderzoek op basis van DNA uit keutels. A&W-rapport 3234. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Beemster, N. (A&W), 2022. Knelpuntenanalyse voor de noordse woelmuis in Fryslân. A&W-rapport 21-342. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Bij12. Noordse Woelmuis. <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/agrarisch-natuurbeheer-anlb/kennisbank/doelsoorten/noordse-woelmuis/>, geraadpleegd op 9 juli, 2022

Bijlsma, R. J., Janssen, J. A. M., Bos, G., Ottburg, F. G. W. A., & Sierdsema, H. (2021). Ecologisch beoordelingskader voor doelbereik in Natura 2000-gebieden. (Rapport / Wageningen Environmental Research; No. 3068). Wageningen Environmental Research. <https://doi.org/10.18174/543407>

Haarsma, A-J. & Koopmans, M., 2017. De Meervleermuis in Fryslân. Kennisontwikkeling voor monitoring. A&W-rapport 2418. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Haarsma, A-J. & Zomer, H., 2020. Monitoring meervleermuis in Friesland 2019-2021. Voortgang en aanbevelingen. JME-rapport R20.150 JM ecologie, Gorredijk.

Haarsma, A-J., W. Oevering, H. Zomer & R. Ploeg, 2021. Meervleermuis in Friesland. Uitvliegtellingen en populatietrend 2019-2021. Rapport R21.137 JM ecologie b.v., Gorredijk.

Haarsma A-J. Pers. comm., 2022. Interview op 6 juli 2022

Haarsma, A-J., 2022. Ruwe data Meervleermuis; Nederland, provincie Friesland en Natura 2000-gebieden in Friesland.

Kleyheeg E. & L. van den Bremer (2018). Leefgebied van Smient in Natura 2000-gebied Rijntakken. Sovon-rapport 2018/51

KRW-factsheet v5, 2021-09-28.

Ministerie van LNV, 2018. Ontwerp-wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden. Directie Natuur & Biodiversiteit | DN&B/2018-000 | Aanwezige waarden (ontwerp-wijziging)

Ministerie van LNV 2006a. Natura 2000 doelendocument

Ministerie van LNV. Ministerie van LNV 2006b. Gebiedendocumenten Sneekermeergebied, Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. en Witte en Zwarte Brekken. Ministerie van LNV Sovon & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. Sovon-informatierapport 2005/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen

Patberg, W., L. Stuurman, E. Ruiter, F. Looijenga, H. J. Bijma & H. Boonstra, 2020. Watersysteemanalyse De Fluessen: Onderdeel van KRW waterlichaam De Fluessen e.o. – V10 – KRW watertype M14. Wetterskip Fryslân

Sovon, 2022a. Telgegevens Sneekermeergebied 2014/2015-2019/2020. Verkregen op <https://stats.sovon.nl/stats/gebied/1000012>

Sovon, 2022b. Telgegevens Witte en Zwarte Brekken 2014/2015-2019/2020. Verkregen op <https://stats.sovon.nl/stats/gebied/1000011>

Sovon, 2022c. Telgegevens Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. 2014/2015-2019/2020. Verkregen op <https://stats.sovon.nl/stats/gebied/1000010>

Sovon & CBS, 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000-netwerk. Informatierapport 2005/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Sovon. www.Sovon.nl

Sovon, ongepubliceerd. Knelpuntenanalyse. In deze analyse zijn de IHD, telgegevens en de korte- en langetermijntrend in de verschillende Natura 2000-gebieden maar ook de landelijke trend weergegeven. Daarnaast is, door kennis van betrokken en (andere) experts te combineren met kennis uit de literatuur, in de analyse een zo volledig mogelijk beeld weergegeven van de problematiek die speelt voor de aangewezen vogelsoort.

Stuurman, L, E. Ruiter, W. Patberg, H. Boonstra, H. J. Bijma & F. Looijenga. 2020. Watersysteemanalyse Vogelhoek. Wetterskip Fryslân

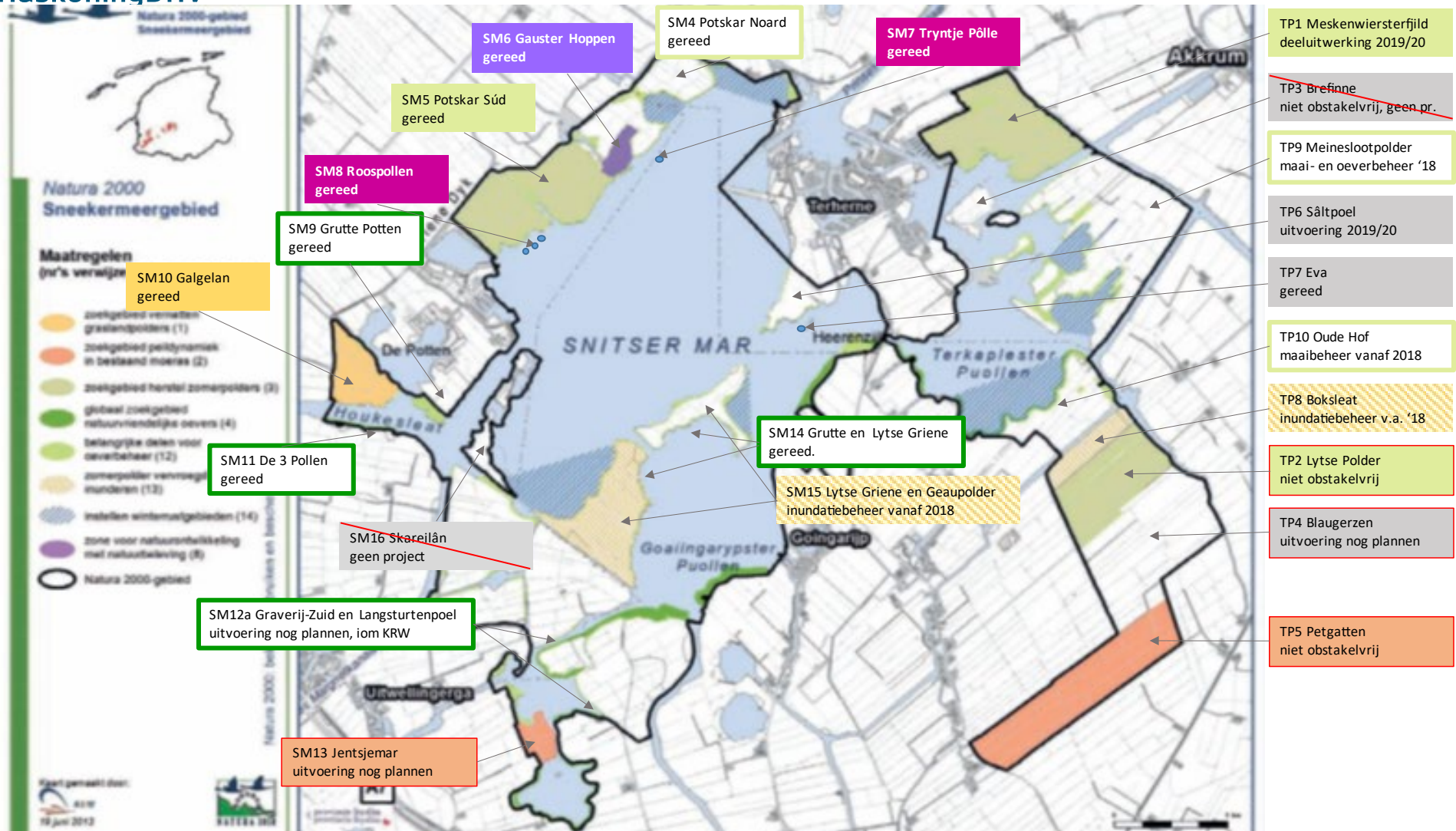

Tonkens, J. & H. Jansen, 2020. Vegetatiekartering Vogelhoek 2019. Tonkens Ecologie, Haren i.s.m. Bureau Elodea, Boornbergum

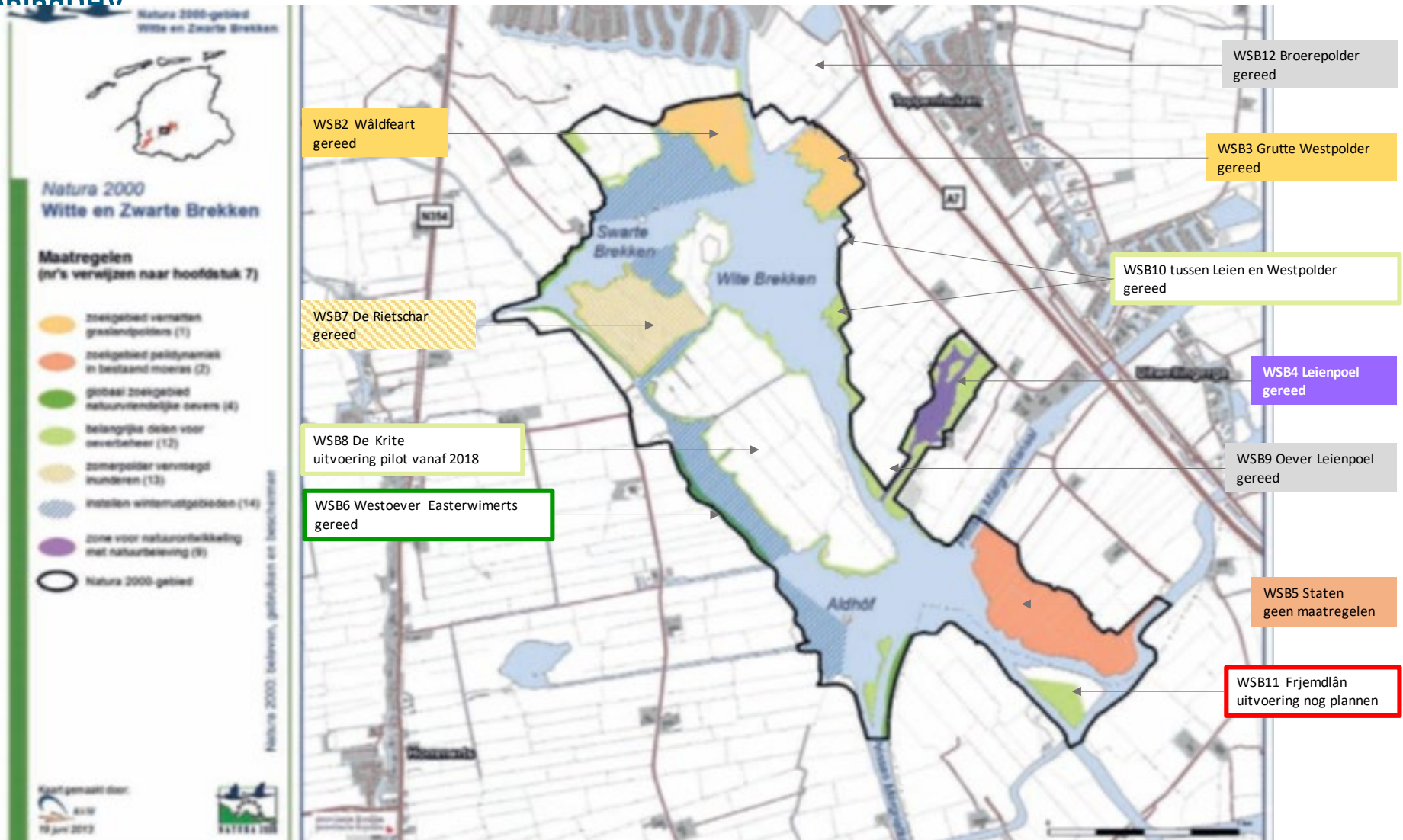
Van der Veen, K., 2020. Habitattypenkartering Friesland 2019, Oeverzones Fluessen, Wijnjeterper Schar (bos) en Bakkeveense Duinen (bos), Meppel 2020. Concept

Van der Winden, J. N. Korporaal, P. Horssen, B. Klaasen & H. Coops. Rasters helpen herstel van stromingsriet in randmeren. De Levende Natuur juli 2022.

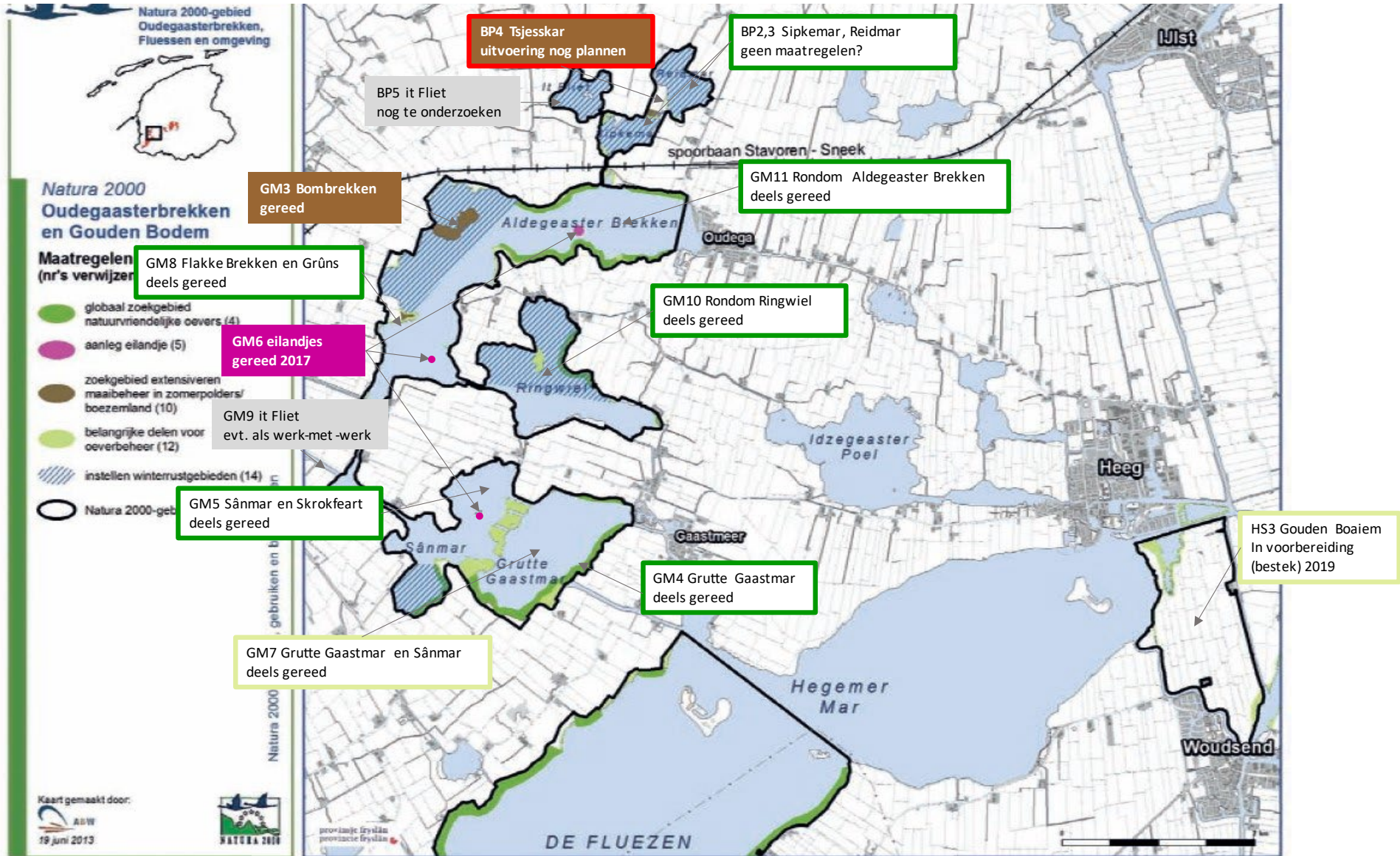
Bijlage 1 – Kaarten maatregelen eerste beheerplanperiode

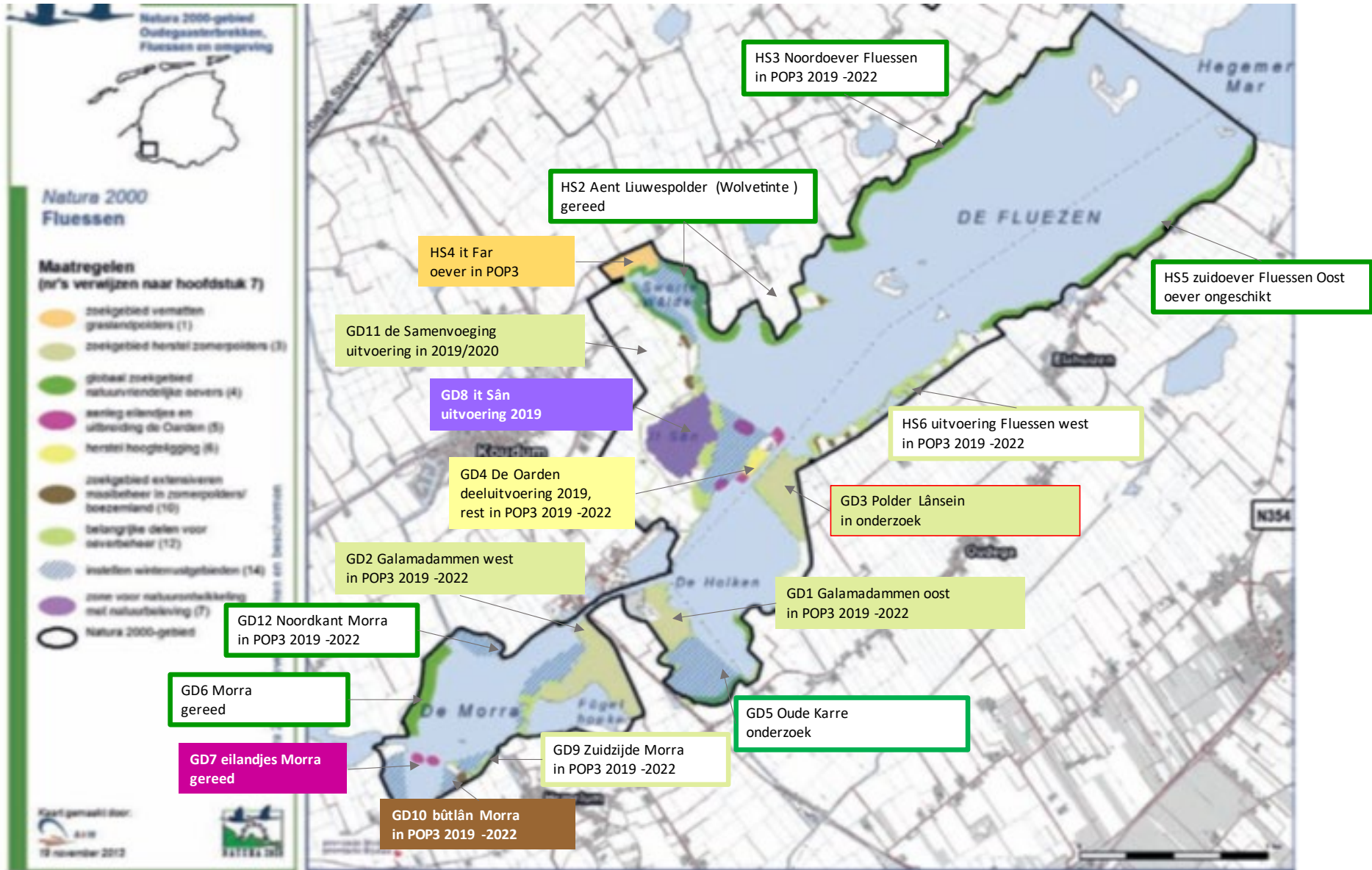
Projectgerelateerd

Projectgerelateerd

Projectgerelateerd

Bijlage 2 – Tellingen Marrekrite

Er zijn weinig structurele gegevens beschikbaar van de ontwikkeling van de recreatie (in aantallen) in en rondom het Merengebied. Uit alle interviews komt naar voren dat de recreatiedruk/-intensiteit, het type recreatie en het aantal boten is toegenomen. Marrekrite voert wel jaarlijks middels een vliegtuigje een telling uit. Elk jaar gedurende het Pinksterweekend wordt de bezetting van alle aanlegsteigers die zij in beheer/bezit hebben in beeld gebracht. De reden dat zij op Pinksterweekend meten is dat dit volgens Marrekrite met betrekking tot recreatie het drukste weekend van het jaar is, hier moet natuurlijk de kanttekening worden bijgeplaatst dat dit gaat om een momentopname en daarmee sterk afhankelijk is van bijvoorbeeld de weersomstandigheden.

In de tabel en de figuren hieronder zijn alle bezette aanlegplaatsen weergegeven binnen een straal van 100 meter van vogelrustgebieden uiteengezet per Natura 2000-gebied. Wat opvalt is dat het lijkt dat het gebruik van deze aanlegplaatsen in nabijheid vogelrustgebieden (specifiek tijdens het Pinksterweekend) minder gebruikt worden door de jaren heen. Dit rijmt niet met alle andere (anekdotische) bevindingen dat de recreatiedruk sterk is toegenomen de afgelopen jaren in het Merengebied. Zoals hierboven betreft deze meting natuurlijk een momentopname, waardoor het niet direct een beeld schetst van de recreatiedruk in de meren gedurende het hele jaar. De weersomstandigheden zijn erg bepalend voor de recreatiedruk op het water en daarnaast kan het natuurlijk te maken hebben met de recreatievorm, waarbij er gebruik wordt gemaakt van hele grote boten (die niet hoeven aan te leggen) of juist kleine watersportrecreatie in de vorm van kanoën en suppen die geen gebruik maken van de steigers.

Tabel 1. Overzicht van het aantal bezette ligplaatsen nabij vogelrustgebieden. *in 2020 is er in verband met coronapandemie geen telling gedaan.

Natura2000	Vogelrust-gebied	Recreatie-locatie in een straal	Soort	2015	2016	2017	2018	2019	2020*	2021	Totaal per recreatie - gebied	Totaal per rustgebied
Sneekerm eergebied	S2	SN 90B	Tuigsteiger	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	S3	SN 90A	Tuigsteiger	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Projectgerelateerd

Natura2000	Vogelrust- gebied	Recreatie- locatie in aanhaal	Soort	2015	2016	2017	2018	2019	2020*	2021	Totaal per recreatie - gebied	Totaal per rustgebied	
	S4	SN 26J	Tuigsteiger	0	0	1	2	2	0	0	5	5	
	S5	SN 23B	Damwand	13	19	17	14	10	0	2	75	106	
		SN 68	Steiger	1	3	1	1	1	0	0	7		
		SN 30A	Steiger	0	2	1	0	1	0	0	4		
		SN 28A	Steiger	0	0	0	2	1	0	0	3		
		SN 115	Tuigsteiger	1	0	0	1	0	0	0	2		
		SN 116	Tuigsteiger	1	0	0	1	0	0	0	2		
		SN 28D	Tuigsteiger	1	1	0	2	2	0	0	6		
		SN 28C	Steiger	3	1	1	1	1	0	0	7		
		TP1	SN 16	Steiger	10	2	0	1	1	0	0	14	36
			SN 11	Damwand	6	3	4	4	4	0	1	22	
		TP2	SN 12A	Damwand	2	0	2	0	0	0	1	5	34
			SN 12B	Steiger	5	2	1	3	1	0	1	13	
			SN 13	Damwand	4	7	3	2	0	0	0	16	
Witte en Zwarte	WS 1	SN 44B	Steiger	3	2	1	1	1	0	0	8	16	
		SN 44B	Steiger	3	2	1	1	1	0	0	8		

Projectgerelateerd

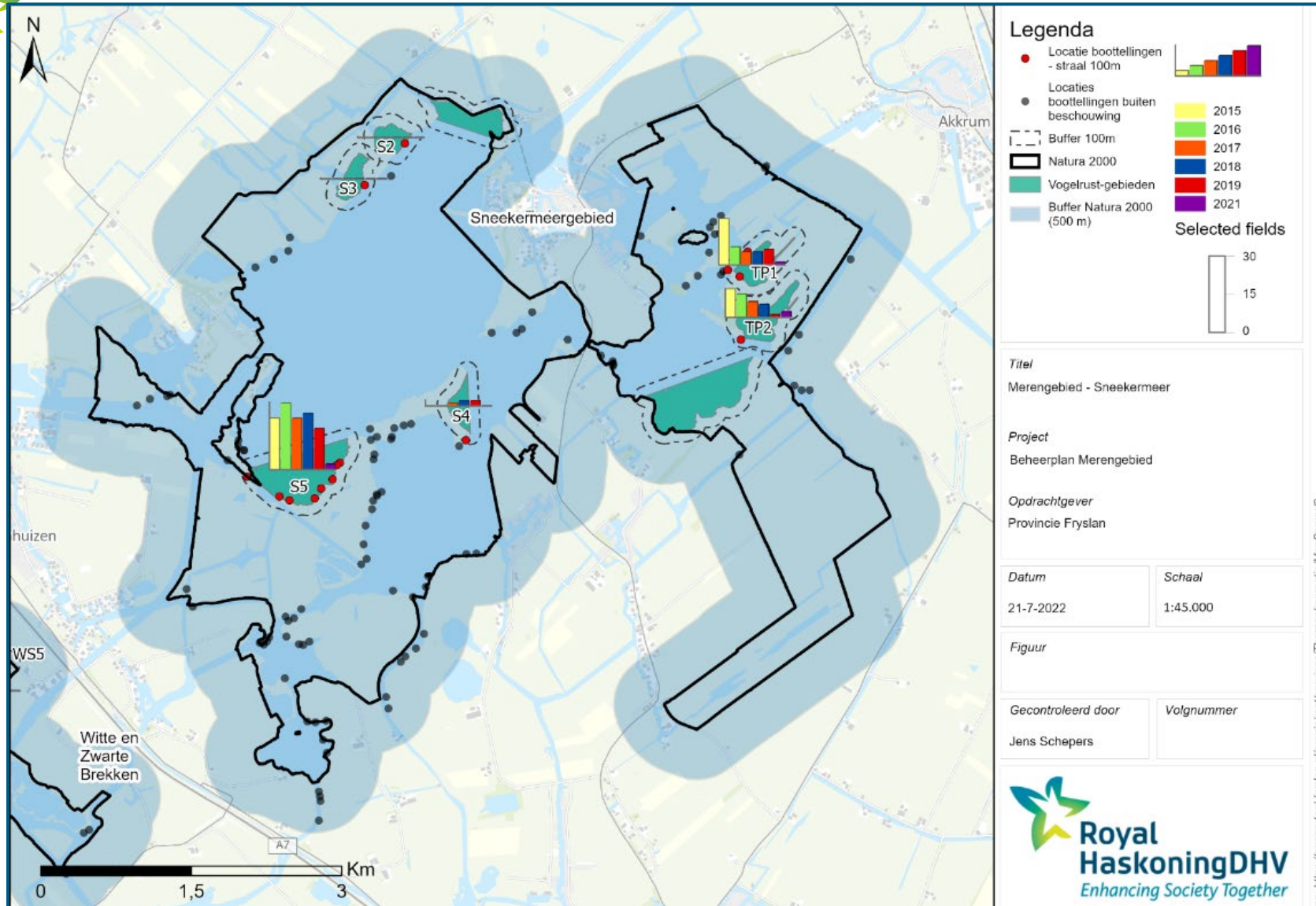
Natura2000	Vogelrust-gebied	Recreatie-locatie in natuurgebied	Soort	2015	2016	2017	2018	2019	2020*	2021	Totaal per recreatie-gebied	Totaal per rustgebied
	WS3_1 (noordelijk)	SN 46B	Tuigsteiger	4	1	2	1	1	0	0	9	12
		SN 46E	Tuigsteiger	0	0	1	1	0	0	1	3	
	WS3_2 (zuidelijk)	SN 50A	Steiger	2	3	2	3	2	0	0	12	21
		SN 50B	Steiger	3	2	0	3	1	0	0	9	
	WS5	SN 47A	Steiger	5	2	0	4	2	0	0	13	20
		SN 47B	Steiger	2	3	1	1	0	0	0	7	
Flussen	SW1	FL 41A	Steiger	5	0	1	5	0	0	0	11	24
		FL 41B	Steiger	7	1	1	4	0	0	0	13	
	M1	FL 29	Damwand	17	6	6	6	3	0	0	38	38
	M6	FL 32	Damwand	13	3	1	7	0	0	0	24	24
Oudegaasterbrekken	AB1	FL 03	Steiger	6	0	0	2	0	0	0	8	85
		FL 44	Steiger	0	0	0	0	0	0	0	0	
		FL 35D	Steiger	3	1	3	4	0	0	0	11	
		FL 35C	Steiger	2	0	2	3	1	0	0	8	
		FL 35B	Steiger	4	4	3	3	2	0	1	17	
		FL 35A	Steiger	3	2	2	3	1	0	1	12	

Projectgerelateerd

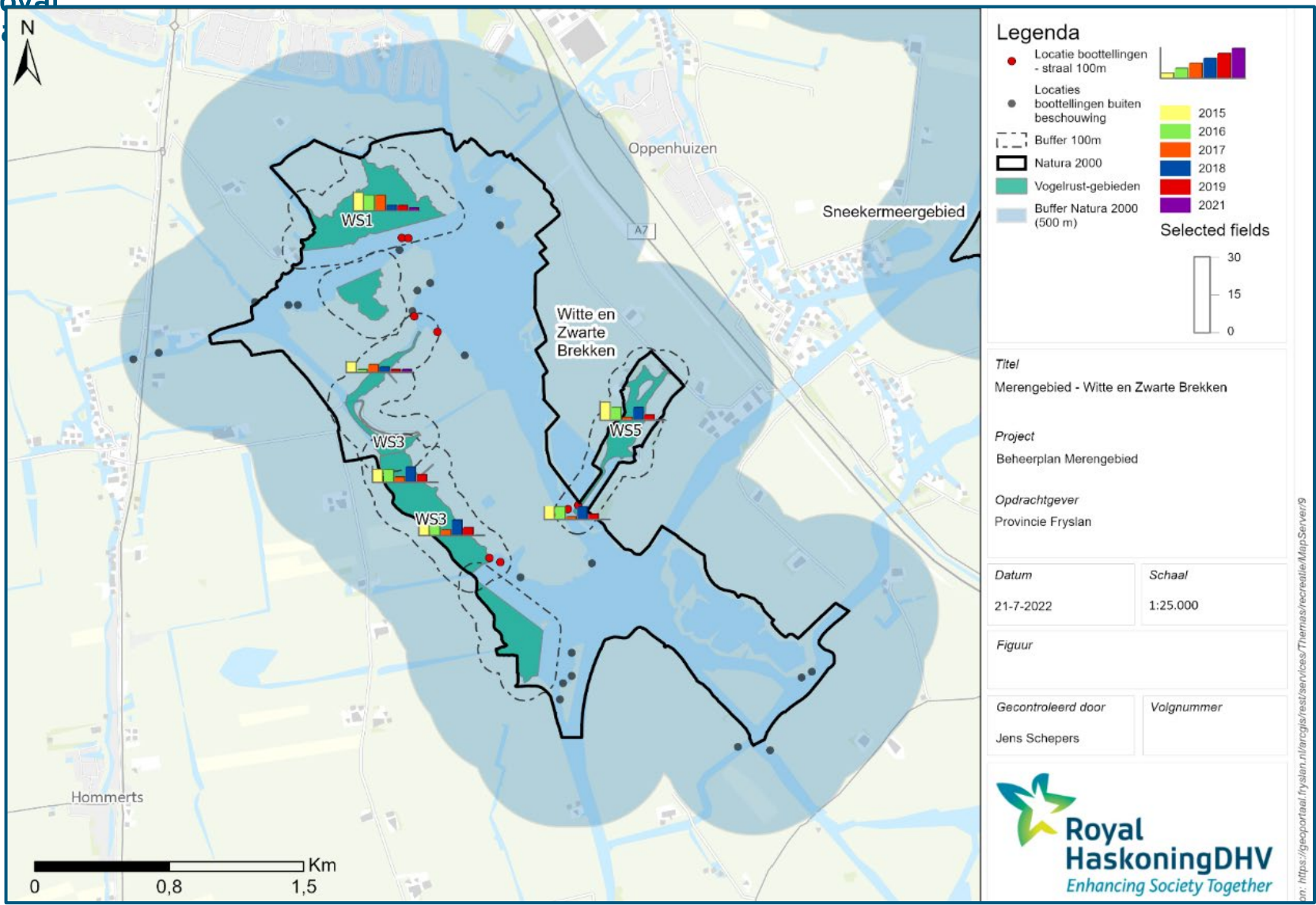
Natura2000	Vogelrust- gebied	Recreatie- locatie in natuuraal	Soort	2015	2016	2017	2018	2019	2020*	2021	Totaal per recreatie - gebied	Totaal per rustgebied
		FL 01A	Steiger	5	1	2	2	2	0	1	13	
		FL 01B	Steiger	7	3	2	1	2	0	1	16	
	SaM1	FL 38	Damwand	4	3	4	4	0	0	1	16	16
	RW 1	FL 08C	Tuigsteiger	0	0	0	0	0	0	0	0	3
		FL 08B	Tuigsteiger	0	1	0	0	2	0	0	3	

Projectgerelateerd

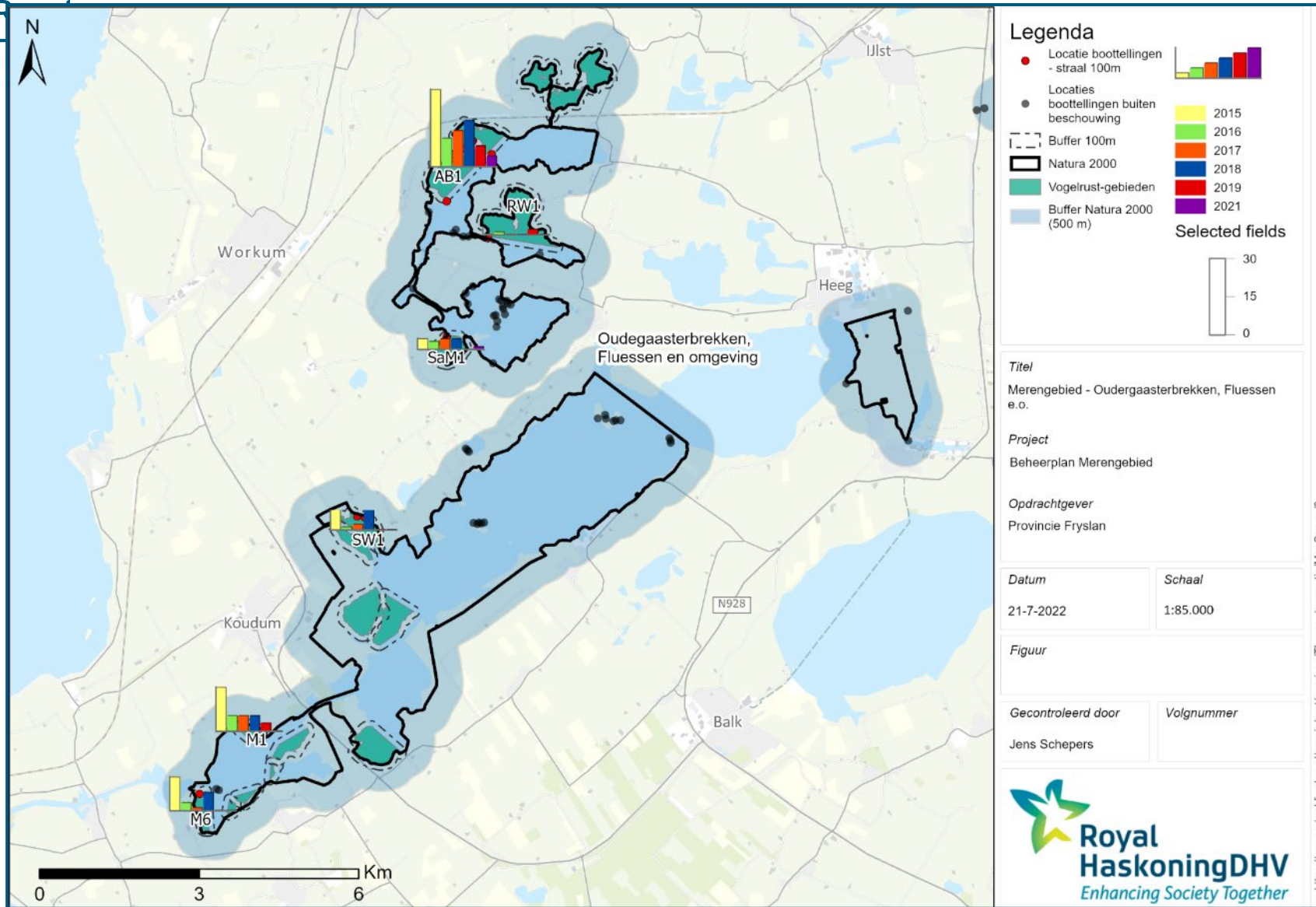
Figuur 1. Tellingen van het aantal bezette aanlegplaatsen van de steigers van Marrekrite in het Sneekermeeergebied.

Projectgerelateerd

Figuur 2. Tellingen van het aantal bezette aanlegplaatsen van de steigers van Marrekrite in de Witte en Zwarte Brekken.

Projectgerelateerd

Figuur 3. Tellingen van het aantal bezette aanlegplaatsen van de steigers van Marrekrite in de Oudergaasterbrekken, Fluessen e.o.

Bijlage 3 – Kwaliteitsbeoordeling habitattypen

Voor de kwaliteitsdoelstelling is in paragraaf 5.5 gebruik gemaakt van een kwaliteitstoetsing voor de T0 en de T1-situatie. Deze kwaliteitstoetsing is uitgevoerd volgens de methode *Ecologisch beoordelingskader voor doelbereik in Natura 2000-gebieden* (Bijlsma et al., 2021). In deze methode wordt de kwaliteit van het habitatype beoordeeld op verschillende onderdelen, zoals landschappelijke samenhang, structuur en het voorkomen van kenmerkende flora en fauna. In deze bijlage is de uitgebreide toetsing weergegeven die ten grondslag ligt aan de samenvattende tabellen in hoofdstuk vijf.

H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Begin beheerplanperiode (2014-2016)

Beoordeling van het begin van de beheerplanperiode (2014-2016) in het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Dit habitatype komt in de T0-situatie enkel voor in het gedeelte 't Sâ n grenzend aan Fluessen. Het betreft een vlak van 38,3 hectare waar het habitatype voor 5% aanwezig is, met dus een effectief oppervlak van 1,9 hectare.

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
Landschappelijke positie en samenhang	Ligging in laag-dynamische laagveengebied, duingebied of binnendijks rivierengebied te midden van andere natuur	Ligging in dynamisch buitendijks rivierengebied te midden van natuur OF ligging in afgesloten zeearm verweven met kranswierbegroeiingen OF ligging in laag-dynamisch gebied deels in natuur en deels in agrarisch landschap	Geïsoleerde ligging in agrarisch landschap of binnen verharde oevers
	Voldoende – Ligging in laag-dynamisch gebied deels in natuur en deels in agrarisch landschap (ruimere omgeving).		
Oppervlaktebehoefte	Voor alle relevante netwerkastanden (<500 m, 500-1000 m, 1-5 km) wordt voldaan aan de oppervlaktebehoefte van sleutelgebieden van karakteristieke kleine fauna (5-50 ha, 50-300 ha, 300-750 ha)		Voor ten minste een van de relevante combinaties van netwerkastand en sleutelgebied wordt niet voldaan aan de oppervlaktebehoefte
	Onvoldoende – Er is maar één habitatcluster aanwezig en deze voldoet enkel aan de oppervlaktebehoefte van 5-50 ha. Lijst met karakteristieke faunasoorten voor dit habitatype niet beschikbaar, dus onduidelijk welke oppervlaktebehoefte relevant is. Waarschijnlijk hebben sommige karakteristieke faunasoorten wel een grotere oppervlaktebehoefte, vandaar het oordeel onvoldoende.		

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
Structuur	Waterplas omgeven door goed ontwikkelde verlandingsvegetatie (helofyten) en geleidelijke, niet-begraasde oever	Waterplas omgeven door pionierbegroeiingen of andere geleidelijke overgang naar oevers, al dan niet begraasd OF waterplas met verlandingsvegetatie aan randen in combinatie met harde (stenen) oevers	Waterplas zonder verlandingsvegetatie en met harde oevers
	Voldoende – Waterplas met verlandingsvegetatie aan randen in combinatie met harde (stenen) oevers. Waarschijnlijk niet volledig omgeven door goed ontwikkelde verlandingsvegetaties.		
	Hoge bedekking (> 50%) van drijvende en/of ondergedoken waterplanten met forse bladeren (krabbenscheer, waterlelie, watergentiaan, gele plomp, fonteinkruid) of van groot blaasjeskruid OF KRW-deelmaatlat submerse en drijvende waterflora ≥ goed	Drijvende en/of ondergedoken waterplanten met forse bladeren of groot blaasjeskruid dominant (meest bedekkende soort), maar met bedekking <50% OF KRW-deelmaatlat submerse en drijvende waterflora tussen GOED en ONVOLDOENDE	Drijvende en/of ondergedoken waterplanten met forse bladeren en Groot blaasjeskruid niet dominant en met lage bedekking aanwezig OF KRW-deelmaatlat submerse of drijvende waterplanten ontoereikend of slecht
	Onvoldoende – Hier zijn geen concrete gegevens over beschikbaar. Een dominante begroeiing van drijvende en/of ondergedoken waterplanten met forse bladeren is naar verwachting duidelijk zichtbaar op luchtfoto's in het groeiseizoen. Op basis van relevante luchtfoto's in het groeiseizoen is geconcludeerd dat in het gekarteerde habitattype geen dominante begroeiing van drijvende en/of ondergedoken waterplanten met forse bladeren aanwezig is.		
	Water helder (doorzicht: Secchi-diepte tenminste 2.0 m)**	Water vrij helder (doorzicht: Secchi-diepte tenminste 0.9 m of tot op bodem)	Water troebel (doorzicht minder dan 0.9 m)
	Onvoldoende – Het doorzicht varieert in 2014, 2015 en 2016 (meetpunt Fluessen midden) van 0.2 tot 1.2 m met gemiddeld 0.5 m. Op slechts 2 van de 36 meetmomenten is het doorzicht 0.9 m of meer. Het doorzicht is dus vrijwel altijd minder dan 0.9 m. De waterdiepte varieert volgens een beschikbare kartering van 0 tot 0.6 m. In een gemiddelde situatie is het doorzicht dus ook niet tot de bodem.		
	Water matig voedselrijk of voedselarm		Water voedselrijk
Goed/voldoende - De termen 'voedselrijk' en 'voedselarm' zijn in deze systematiek niet concreet gedefinieerd en lijken niet aan te sluiten op de profieldocumenten. Daarom is de grenswaarde voor fosfaat uit de Herstelstrategie H3150 gebruikt. Hier wordt echter geen grenswaarde voor stikstof gegeven. In 2014, 2015 en 2016 (meetpunt Fluessen midden) varieert het fosfaatgehalte van 0.005 tot maximaal 0.08 mg P/l, met een gemiddelde van 0.0175 mg P/l. De Herstelstrategie H3150 noemt dat de fosfaatconcentraties minder dan 1 µmol/l moet zijn. De gemiddelde			

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
	fosfaatconcentratie van 0.0175 mg P/l is omgerekend 0.565 µmol/l. De fosfaatconcentratie ligt dus gemiddeld onder de grenswaarde en komt enkel in de wintermaanden soms boven deze grenswaarde.		
	Water zoet		Water (licht) brak (> 300 mg Cl/l)
	Goed/voldoende – In 2014, 2015 en 2016 (meetpunt Fluessen midden) varieert het chloridegehalte van 85 tot maximaal 150 mg Cl/l, met een gemiddelde van circa 120 mg Cl/l. Deze chloridegehalten vallen in de klasse van zoet water.		
Functie	Relatief stabiele waterstanden	Wisselende waterstanden, maar nooit droogvallend	Waterstanden sterk fluctuerend, plas soms droogvallend in de zomer
	Goed – De waterstanden in de Fluessen (meetpunt Elahuizen) met het vaste waterpeil op -0.52 m NAP kunnen door het jaar heen enigszins fluctueren, maar zelden stijgt of daalt het waterpeil meer dan 10 cm (Watersysteemanalyse De Fluessen V10).		
	Stilstaand water of wisselende stroomsnelheden door waterbed met gevarieerd profiel	Water met lage stroomsnelheid en weinig variatie in profiel stroombed	Water met hoge doorstroom (en daardoor waterplanten weinig goed ontwikkeld)
	Voldoende – Vanwege de ligging in het Zand is het water deels geïsoleerd van de Fluessen. De stroomsnelheid en doorstroom is daardoor laag, maar het water is niet stilstaand. Het profiel is naar verwachting niet zeer gevarieerd, maar hierover ontbreken gegevens.		
	Chemische kwaliteit waterlichaam goed voor alle stoffen (KRW-deelmaatlat ≥ goed)	Tussen GOED en ONVOLDOENDE	Chemische kwaliteit waterlichaam ontoereikend voor één of meer stoffen (KRW-deelmaatlat ≤ ontoereikend)
Onvoldoende - Op basis van zomergemiddelde waarden (april-september) van de waterkwaliteitsmetingen in 2014, 2015 en 2016 (meetpunt Fluessen midden) en de normen zoals gedefinieerd in de maatlatten voor M14 (zie ook de Watersysteemanalyse) gelden de volgende scores voor de verschillende parameters. De zomergemiddelde Fosfor-totaal is 0.081 mg P/l en valt daarmee binnen de norm voor goed (<0.09). De zomergemiddelde Stikstof-totaal is 2.1 mg N/l en valt daarmee binnen de norm voor ontoereikend (1.9-2.6). De zomergemiddelde chloride is 120 mg/l en valt daarmee binnen de norm voor zeer goed (<200). De zomergemiddelde temperatuur is 16.9 en valt daarmee binnen de norm voor zeer goed (<23). De zomergemiddelde pH is 8.7 en valt daarmee binnen de norm voor matig (8.5-9.0). De zomergemiddelde zuurstofverzadiging is 109% en valt daarmee binnen de norm voor zeer goed. Het zomergemiddelde doorzicht is 0.45 m en valt daarmee binnen de norm voor ontoereikend (0.45-0.6).			

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
	Invasieve niet-inheemse waterplanten afwezig	Invasieve niet-inheemse waterplanten lokaal aanwezig (tussen GOED en ONVOLDOENDE)	Invasieve niet-inheemse waterplanten aanwezig in het gehele (beoordelings)gebied
Goed – Geen waarnemingen van invasieve niet-inheemse waterplanten in de periode 2012-2018 in het gebied of de omgeving volgens de NDFF.			
	Invasieve rivierkreeften en invasieve vissoorten afwezig	Invasieve rivierkreeften en/of invasieve vissoorten lokaal aanwezig in het (beoordelings)gebied	Invasieve rivierkreeften en/of invasieve vissoorten aanwezig in het gehele (beoordelings)gebied
Voldoende – Op relatief korte afstand is de invasieve Gevlekte Amerikaanse rivierkreeft waargenomen in 2016 (NDFF). Het is aannemelijk dat deze soort ook in het beoordelingsgebied voorkomt, maar het is onduidelijk wat de exacte verspreiding is.			
	KRW-maatlat macrofauna = zeer goed	KRW-maatlat macrofauna = goed of matig	KRW-maatlat macrofauna = ontoereikend of slecht
Voldoende – Volgens de Watersysteemanalyse scoort de KRW-maatlat macrofauna in Fluessen e.o. matig in 2014. Dit resulteert in een voldoende.			
	Stabiele of positieve verspreidingstrend voor alle karakteristieke soortengroepen flora	Verspreidingstrends tussen GOED en ONVOLDOENDE	Negatieve verspreidingstrend voor merendeel van karakteristieke soortengroepen flora
Beoordeling niet mogelijk. Verspreiding van karakteristieke flora is reeds samengevat op basis van beschikbare gegevens (Overzicht soorten Fluessen_Kopie.xlsx). Aanwezigheid van soorten is wel regelmatig bekend voor een bepaalde periode, maar dan niet voor de opvolgende periode, waardoor er geen trend te beschouwen valt.			
	PM Stabiele of positieve verspreidingstrend voor alle karakteristieke soortengroepen fauna	PM Verspreidingstrends tussen GOED en ONVOLDOENDE	PM Negatieve verspreidingstrend voor merendeel van karakteristieke soortengroepen fauna
Beoordeling niet mogelijk. Verspreiding van karakteristieke fauna is reeds samengevat op basis van beschikbare gegevens (Overzicht soorten Fluessen_Kopie.xlsx). Aanwezigheid van soorten is wel regelmatig bekend voor een bepaalde periode, maar dan niet voor de opvolgende periode, waardoor er geen trend te beschouwen valt.			
	Stikstofdepositie lager dan KDW (2143 mol/ha/j; 30 kg/ha/j; gevoelig), voor <i>habitatype buiten de FGR Afgesloten zeearmen*</i>		Stikstofdepositie hoger dan KDW, voor <i>habitatype buiten de FGR Afgesloten zeearmen</i>
Goed – Stikstofdepositie (N-totaal in 2020 volgens GCN en GDN van het RIVM) is 1517 in het ene kilometerhok en 953 (mol/ha/jaar) in het andere kilometerhok op de locatie van het habitatype. Deze depositie is lager dan de KDW.			

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
Criteria Representativiteit	UITSTEKEND	GOED	BEDUIDEND
Karakteristieke flora en vegetatie	niet gedefinieerd	≥4 karakteristieke soorten flora aanwezig	<4 karakteristieke soorten aanwezig
	Beoordeling niet mogelijk. Aanwezigheid van karakteristieke flora is reeds samengevat op basis van beschikbare gegevens (Overzicht soorten Fluessen_Kopie.xlsx). Van de 7 soorten is er 1 waarschijnlijk aanwezig, 3 zijn waarschijnlijk niet aanwezig en van 3 soorten is de aanwezigheid volledig onduidelijk.		
Karakteristieke fauna	(nog) niet gedefinieerd; PM water-macrofauna, libellen, vissen; habitatype broedhabitat vormend voor zwarte stern	PM	PM
	Beoordeling niet mogelijk. Lijst met karakteristieke fauna en bijbehorende maatlat nog niet gedefinieerd. Verspreiding van faunasoorten waarschijnlijk ook onvoldoende goed in beeld. SNL-inventarisatie uit 2016 (A&W) toont wel de aanwezigheid van Glassnijder en Vroege glazenmaker.		

*In de FGR Afgesloten zeearmen wordt het habitatype niet als stikstofgevoelig beschouwd

** Waarden komen overeen met KRW-maatlat zeer goed (> 2.0) en goed (> 0.9)

Einde beheerplanperiode (2019-2021)

Beoordeling van het eind van de beheerplanperiode (2019-2021) in het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving is voor dit habitatype niet mogelijk. De verspreiding (of zelfs de aanwezigheid) van het habitatype is niet duidelijk aangezien er geen aquatische vegetatiekarteringen beschikbaar zijn voor deze periode.

H6430B Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)

Begin beheerplanperiode (2014-2016)

Beoordeling van H6430B aan het begin van de beheerplanperiode (2014-2016) in het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Dit habitatype komt in de T0-situatie verspreid voor in het gebied, met name op oevers van De Fluessen. Het betreft effectief 15,4 hectare.

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
Landschappelijke positie en samenhang	Aanspoelselzone of zoom in een natuurlijke landschappelijke setting (met intact reliëf met stroomruggen, geulen en bosschages, schorren en/of voormalige schorren)		Aanspoelselzone of zoom in een kunstmatige landschappelijke setting (reliëf van opgeworpen of vergraven terrein zoals steenfabriekterreinen, taluds van dijken en kades, petgaten en legakkers)
	Goed/voldoende - Het habitatype is aanwezig op eilanden of in een zoom in de onbedijkte boezemlanden grenzend aan de grote plassen en meren. De omgeving is voor een groot deel kunstmatig, maar het habitatype bevindt zich in een relatief natuurlijke landschappelijke setting.		
Oppervlakte- behoefte	Verspreid over gehele gebied habitatype aanwezig	Tussen GOED en ONVOLDOENDE	Slechts één of twee plekken in het gebied habitatype aanwezig
	Goed - Het habitatype is verspreid over het gehele gebied aanwezig.		
Structuur	Gedomineerd door kensoorten van het verbond van harig wilgenroosje en de klasse van natte strooiselruigten (harig wilgenroosje, haagwinde, gewone smeewortel, echte valeriaan, moerasandoorn, koninginnekruid of karakteristieke soorten flora)		Gedomineerd door grote brandnetel, riet, kleefkruid, rietgras, fluitenkruid en/of exoten.
	Beoordeling niet mogelijk. Het habitatype bestaat uit de Moerasmelkdistel-associatie (32Ba02/r33Ba02) of uit het verbond van Harig wilgenroosje (SSB 32B) met de aanwezigheid van Moerasmelkdistel. De karakteristieke soort Moerasmelkdistel is dus overal aanwezig, maar over dominantie van soorten is niets bekend. De vegetaties zijn allemaal als matig geclassificeerd, wat suggereert dat de vegetaties niet voldoen aan de kwalificatie voor goed volgens het profielfdocument. Er zijn dus vermoedelijk geen niet-algemene plantensoorten van zoom of ruigte aanwezig.		
Functie	Natuurlijke verstoring door overstroming en/of extensieve begrazing ten gunste van nieuwe vestiging en tegengaan snelle successie naar struweel/bos		Geen natuurlijke verstoring
	Onvoldoende - De waterstanden in de Fluessen (meetpunt Elahuizen) met het vaste waterpeil op -0.52 m NAP kunnen door het jaar heen enigszins fluctueren, maar zelden stijgt of daalt het waterpeil meer dan 10 cm (Watersysteemanalyse De Fluessen V10). Het habitatype komt voor op delen met een maaiveldhoogte (AHN3) die varieert van circa -0.45 m NAP tot 0.00 m NAP. Enkel de natste delen overstromen wel eens, maar het grootste gedeelte van het habitatype ligt hier te hoog voor. In de smalle boezemlanden en op de eilanden wordt (vermoedelijk) niet begraasd.		
	Invasieve niet-inheemse planten in (beoordelings)gebied afwezig (dijkviltbraam, guldenrode, reuzenbalsemien)	Invasieve niet-inheemse planten in (beoordelings)gebied lokaal aanwezig	Invasieve niet-inheemse planten aanwezig in het gehele (beoordelings)gebied

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
	Goed – Geen waarnemingen van invasieve niet-inheemse planten in de periode 2012-2018 in het gebied of de omgeving volgens de NDFF. Later zijn er wel waarnemingen van Reuzenbalsemien (2019) en Dijkviltbraam (2020) in de (directe) omgeving van het habitattype gedaan.		
Criteria Representativiteit	UITSTEKEND	GOED	BEDUIDEND
Karakteristieke flora en vegetatie	niet gedefinieerd	≥5 karakteristieke soorten flora aanwezig	<5 karakteristieke soorten flora aanwezig
	Goed - Aanwezigheid van karakteristieke flora is reeds samengevat op basis van beschikbare gegevens (Overzicht soorten Fluessen_Kopie.xlsx). Er komen 2 karakteristieke soorten flora van de lijst voor (Moerasmelkdistel en Poelruit). De lijst met karakteristieke flora bevat veel soorten die nauwelijks in Friesland voorkomen of sterk gebonden zijn aan het brakke of zoute milieu. Er wordt daarom toch de score goed toegekend, ondanks dat niet aan het gestelde criterium wordt voldaan.		
Karakteristieke fauna	(nog) niet gedefinieerd	PM	PM
	Goed – Er is door WENR geen criterium opgesteld voor deze beoordeling en de lijst met karakteristieke fauna is niet compleet. Bosrietzanger en Dwergmuis zijn echter als typische soorten gedefinieerd en deze soorten komen beide voor. Er wordt daarom toch de score goed toegekend, ondanks het ontbreken van een duidelijk criterium.		

Einde beheerplanperiode (2019-2021)

Beoordeling van H6430B aan het eind van de beheerplanperiode (2019-2021) in het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Er is nog geen T1 habitattypenkaart beschikbaar, dus is voor de verspreiding van het habitattype gebruik gemaakt van de afzonderlijke vegetatiekarteringen en eerste inventarisatie van habitattypen. Volgens de kartering in 2019 komt dit habitattype niet meer voor in Vogelhoek. Volgens de concept habitatkartering uit 2019 (o.b.v. vegetatiekartering Gleemeer) komt het habitattype verspreid voor in het zuidwesten van De Fluessen, rond De Morra en bij de Oudegaasterbrekken. Het betreft effectief 3,8 hectare in de kartering Gleemeer en 1,7 hectare in de kartering van Staatsbosbeheer, dus 5,5 hectare in totaal.

Criteria Behoudsstatus	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
Landschappelijke positie en samenhang	Aanspoelselzone of zoom in een natuurlijke landschappelijke setting (met intact reliëf met stroomruggen, geulen en bosschages, schorren en/of voormalige schorren)		Aanspoelselzone of zoom in een kunstmatige landschappelijke setting (reliëf van opgeworpen of vergraven terrein zoals steenfabriek-terreinen, taluds van dijken en kades, petgaten en legakkers)
	Goed/voldoende - Het habitatype is aanwezig op eilanden of in een zoom in de onbedijkte boezemlanden grenzend aan de grote plassen en meren. De omgeving is voor een groot deel kunstmatig, maar het habitatype bevindt zich in een relatief natuurlijke landschappelijke setting.		
Oppervlakte-behoefte	Verspreid over gehele gebied habitatype aanwezig	Tussen GOED en ONVOLDOENDE	Slechts één of twee plekken in het gebied habitatype aanwezig
	Goed - Het habitatype is verspreid over het gehele gebied aanwezig.		
Structuur	Gedomineerd door kensoorten van het verbond van harig wilgenroosje en de klasse van natte strooiselruigten (harig wilgenroosje, haagwinde, gewone smeewortel, echte valeriaan, moerasandoorn, koninginnekruid of karakteristieke soorten flora)		Gedomineerd door grote brandnetel, riet, kleeftkruid, rietgras, fluitenkruid en/of exoten.
	Goed/voldoende - Uit een vegetatieopname van SSB op het schiereiland bij 't Zand blijkt dat de typische soorten Harig wilgenroosje en Moerasmelkdistel hier met een redelijk hoge bedekking voorkomen, maar dat Riet de dominante soort is. Uit de vier vegetatieopnamen van Glemeer komt naar voren dat Harig wilgenroosje de dominante soort is in drie van de vier opnames. De vierde wordt gedomineerd door rietgras. In totaal voldoen dus drie van de vijf vegetatieopnamen aan het goed/voldoende criterium. Dit is de meerderheid, dus vandaar de beoordeling goed/voldoende		
Functie	Natuurlijke verstoring door overstroming en/of extensieve begrazing ten gunste van nieuwe vestiging en tegengaan snelle successie naar struweel/bos		Geen natuurlijke verstoring
	Goed/voldoende - De waterstanden in de Fluessen (meetpunt Elahuizen) met het vaste waterpeil op -0.52 m NAP kunnen door het jaar heen enigszins fluctueren, maar zelden stijgt of daalt het waterpeil meer dan 10 cm (Watersysteemanalyse De Fluessen V10). Het habitatype komt voor op delen met een maaiveldhoogte (AHN4) die varieert van circa -0.7 m NAP tot -0.2 m NAP. Het grootste gedeelte van het habitatype staat daardoor onder invloed van natuurlijke verstoring door overstroming.		
	Invasieve niet-inheemse planten in (beoordelings)gebied afwezig (dijkviltbraam, guldenrode, reuzenbalsemien)	Invasieve niet-inheemse planten in (beoordelings)gebied lokaal aanwezig	Invasieve niet-inheemse planten aanwezig in het gehele (beoordelings)gebied

Criteria	GOED	VOLDOENDE	ONVOLDOENDE
Behoudsstatus			
	Voldoende – Volgens de NDFF zijn er waarnemingen van Reuzenbalsemien (2019) en Dijkviltbraam (2020) in de (directe) omgeving van het habitatype gedaan, maar niet direct in het habitatype. Aangezien deze planten hier pas kort geleden voor het eerst zijn aangetroffen en gegeven hun invasieve karakter is het aannemelijk dat ze ook al lokaal in het habitatype voorkomen.		
Representativiteit	UITSTEKEND	GOED	BEDUIDEND
Karakteristieke flora en vegetatie	niet gedefinieerd	≥5 karakteristieke soorten flora aanwezig	<5 karakteristieke soorten flora aanwezig
	Goed - Aanwezigheid van karakteristieke flora is reeds samengevat op basis van beschikbare gegevens (Overzicht soorten Fluessen_Kopie.xlsx). Er komen 2 karakteristieke soorten flora van de lijst voor (Moerasmelkdistel en Poelruit). De lijst met karakteristieke flora bevat veel soorten die nauwelijks in Friesland voorkomen of sterk gebonden zijn aan het brakke of zoute milieu. Er wordt daarom toch de score goed toegekend, ondanks dat niet aan het gestelde criterium wordt voldaan.		
Karakteristieke fauna	(nog) niet gedefinieerd	PM	PM
	Goed – Er is door WENR geen criterium opgesteld voor deze beoordeling en de lijst met karakteristieke fauna is niet compleet. Bosrietzanger en Dwergmuis zijn echter als typische soorten gedefinieerd en deze soorten komen beide voor. Er wordt daarom toch de score goed toegekend, ondanks het ontbreken van een duidelijk criterium.		

Bijlage 4 – Lijst met organisaties die zijn geïnterviewd ten behoeve van de evaluatie van het eerste beheerplan.

Lijst met geïnterviewden	Rol	Datum interview
Staatsbosbeheer	Terrein beherende organisatie	16 mei '22
It Fryske Gea	Terrein beherende organisatie	16 mei '22
Marrekrite	Belanghebbende	25 mei '22
Watersportverbond	Belanghebbende	25 mei '22
Uitvoeringsteam beheerplan Merengebied		25 mei '22
Weidevogelcollectief It Lege Midden	Belanghebbende	2 juni '22
Weidevogelcollectief Sudwestkust	Belanghebbende	14 juli '22
LTO Noord	Belanghebbende	2 juni '22
Batweter	Onderzoeker Meervleermuis	5 juli '22
Altenburg & Wymenga	Onderzoeker Noordse woelmuis	6 juli '22
Provincie Fryslân – Natura 2000	Opdrachtgever/ beleidsuitvoerder	21 juni '22
Provincie Fryslân - SNL/NNN	Beleidsuitvoerder/ Bevoegd Gezag	21 juni '22
Provincie Fryslân - VTH	Beleidsuitvoerder/ Bevoegd Gezag	12 juli '22
Provincie Fryslân – KRW/waterkwaliteit	Beleidsuitvoerder/ Bevoegd Gezag	12 juli '22
Provincie Fryslân - Soortenbeleid	Beleidsuitvoerder	12 juli '22
Provincie Fryslân - Waterrecreatie	Beleidsuitvoerder	12 juli '22